Agamemnon

PERSOANELE

(în ordinea intrării în scenă)
PAZNICUL *palatului din Argos*
CORUL *bătrinilor argieni*
CLITEMNESTRA, *soţia* **lui** *Agamemnon*
CRAINICUL *oştirii*
AGAMEMNON, *regele ţării*
CASANDRA, *captivă troiană şi prorocită*
EGIST, *ibovnicul reginei*
Femei din suita Clitemnestrei, oameni din oastea **lui** *Agamemnon*
ţi din garda lui Egist.

1

Acţiunea dramei se petrece în cetatea Argos, din Pelo-pones. Scena închipuie palatul Atrizilor[1]. In faţa clădirii monumentale se află altare şi statui de zei. Pe o terasă veghează un paznic. Este încă noapte.

PAZNICUL

îi rog pe zei să pună capăt chinurilor mele !
De-atît amar de vreme, de cînd păzesc neîncetat, precum un cîine, din acest culcuş, acoperişurile celor doi Atrizi, am învăţat, soborul înnqgţat.-al-SlelelQJ'.
Şi mai cu seamă aştrii care le rînduiesc muritorilor iarna şi vara, dinastii lucitori ai focurilor din Aither[2], ştiu bine cînd răsar şi cînd apun.
La fel şi-acuma, eu pîndesc semnalul torţei, văpaia de lumină, care ne va aduce de la Troia vestea, cuvântul biruinţei.
Astfel ne dă poruncă inima unei femei nerăbătoare, plină de voinţă bărbătească.
Dar noaptea, plin de turburare, cînd mă trec aici, pe aşternutul înmuiat de rouă, necercetat de vise — devreme ce doar spaima, în locul somnului, îmi dă tîrcoale, şi mă opreşte să-mi închid pleoapele, să.mă strecor în somn — cînd vreau să cînt sau doar să mă îngîn cu cîntul, aflîndu-mi astfel leac potrivnic moleşelii, plîng şi jelesc pentru nenorocirile acestei case, în care nu mai stăpîneşte buna rînduială de odinioară.
De-ar străluci odată dezlegarea chinurilor mele !
De-ar pîlpîi prin beznă focul binevestitor ! *(în depărtare începe să licăre deodată o lumină. Paznicul se ridică în picioare.)*
închinare ţie, făclie care faci să izbucnească ziua în miezul nopţii şi să pornească multe, dănţuitoare

H

(Strigă cu exaltare şi putere:)
Iu ! Iu ! Cu glas puternic îi vestesc nevestei lui Agamemnon, din pat să se ridice grabnic, şi să-i răspundă torţei; înălţînd în tot palatul un strigăt lung de veselie.
Cetatea Ilion [3] a fost_luatăj__
Ne~ffă ~d"e"ştîre "chiar semnalul focului.
Eu însumi, cel dintîi, jucînd, am să deschid alaiul sărbătorii.
Au avut noroc stăpînii mei la zaruri, însă cu semnul faclei, am cîştigat şi eu de trei ori şase [4] !
In ziua cînd se va întoarce stăpînul meu acasă, fie-mi dat să-i strîng cu mîna mea scumpa lui mînă.
Cît despre celelalte, am să tac : un bou s-a aşezat uriaş pe limba mea [5].
De-ar fi să aibă glas această casă, prealimpede ar spune adevărul !
Ceea ce eu rostesc aici e numai pentru ştiutori.
Pentru neştiutori uit totul, dinadins. *(Paznicul coboară de pe terasă în palat. Prin dreapta scenei intră, cu mersul molcom, corul bătrînilor argieni.)*

,.A CORIFEUL

Trecut-au zece ani de cînd Priam înfruntă un mare potrivnic, pe regii Menelaas. şi-Agamemnon, perechea straşnică, feciorii lui Atreu, cinstiţi de Zeus cu două tronuri şi cu două sceptre, care au ridicat din ţara noastră flota de o mie de corăbii argiene, un sprijin greu de arme pentru ei.
Năpraznic strigau, îndemnînd la război, din adîncul inimii întărîtate, asemeni vulturilor care, năuci de

dorul puilor pieriţi, se vîrtejesc în aerul subţire, vîslesc cu largi bătăi de aripi prin văzduh, scurtaţi de grija creşterii urmaşilor din cuib.
Dar încă mai de sus, din slavă, unul dintre zei, Apolo, Pan sau poate Zeus, aude ţipetele lor în limbă păsărească, înaltul plîns al oaspeţilor cerului, şi peste vinovaţi, pînă la urmă, o prăvăleşte pe Erinys [6] cea răzbunătoare.
22
Aşa, puternicul Zeus, Ocrotitorul de oaspeţi, năpusteşte Atrizii asupra lui Alexandros [7].
Grabnic, pentru o femeie, care a fost a mai multor bărbaţi [8], se încordează braţe în lupte nescăzute, genunchi se adâncesc în pulbere, se sfarmă lănci la început de bătălie, după soarta hărăzită deopotrivă danailor şi troienilor.
Acum, s-a împlinit ceea ce s-a-mplinit.
Ursita era hotărîtă dmaiMe^
îrr~zaria"r pui lemne peste foc şi torni deasupra untdelemn; nimic nu îmblînzeşte apriga mînie a jertfelor respinse de văpaia focului ^'WAM
Iar noi, cei care nu suntem în stare a lupta cu trupurile noastre învechite, hălăduim aici, lăsaţi acasă de oştire şi ne proptim în bîte puterile aidoma cu ale pruncilor.
Măduva ce pîlpîie în pieptul celor fragezi e la fel de moale ca şi la cei vîrstnici ; Ares nu se bizuie întrînsa.
Cît preţ mai are un moşneag uitat de moarte, ale cărui frunze s-au veştejit de mult ?
El merge doar în trei picioare, fără mai multă vlagă decît un copil, şi rătăceşte ca un vis ivit în plină zi.
ft)J$L* ^ Jv<^
(Intre timp, însoţitoarele Clitemnesirei au ieşit din palat cu ofrande, aduse în urne şi coşuri, şi au aprins focul altarelor. Apoi se iveşte şi regina în cadrul porţii celei
_ mari şi se îndreaptă, solemnă, spre altare.)
Ţie, îţi grăim, fiica lui Tyndar [10], regină Clitemnestra !
Ce se petrece oare ? Ce noutate ai aflat ?
Ce veste ţi-a întemeiat încrederea, de-ai poruncit să se aducă jertfe pretutindeni ?
Ard, încărcate cu ofrande, altarele tuturor zeilor cetăţii, ale celor din slavă şi-ale celor de subpămînt, ale celor din faţa porţilor şi-ale celor din pieţe.
Flacăra regeştilor prinoase, aduse din cămările palatului adînci, zvîcneşte pîn' la cer, din toate părţile, stîrnită de uleiul sfînt cel cu mireasmă neînşelătoare.
23
&
Despre acestea toate îndură-te să-mi spui ce este cu putinţă şi cuvenit să aflu.
Pune capăt turburării mele, care uneori amarnic mă căzneşte ; alteori însă, înaintea jertfelor din care sar .sântei, speranţa izbuteşte să-mi împrăştie din inimă grija mistuitoare, nesătulă.
YeUtemnestra nu răspunde nedumeririlor corifeului, ci îşi urmează acţiunile rituale la altare')
CORUL
Strofă
Suntem în stare încă să strigăm
ce straşnic semn de drum prielnic
s-a ivit la purcesul bărbaţilor noştri vînjoşi.
Mai suflă încă zeii peste noi
ca o boare de vlagă
de-o fire cu vîrsta noastră căruntă :
puterea cuprinsă în cîntec ! ^ y
Să spunem cum Atrizii[11],! * -:-' ^
— tăria luptătorilor ahei înfiptă, pereche, pe tronuri —
cei care, uniţi în voinţă, dau tinerimii Heladei poruncă,
au pornit spre pămîntul lui Teukros[12],
cu lănci şi mîini răzbunătoare,
întîmpinaţi de-o războinică piază :
doi basilei ai păsărilor năzăriţi
basileilor flotei, -^
un vultur negru şi altul cu spatele albj

Ei s-au iscat lîngă palat,
de partea mîinii ce zguduie suliţa,
la loc de slavă,? sfîrtecînd o iepuroaică plină,
laolaltă cu neamul întreg ce-l plodise,
lipsită de norocul fugii din urmă.
Faceţi să sune cîntul de jale, cîntul de jale,
fie să-nvingă ursita cea bună !

Antistrofă

Văzînd, înţeleptul profet al armatei[13]
desluşi că aceşti mîncători năpraznici de iepuri
2-l
sunt fiii **lui** Atreu, cei doi, de-o seamă-n hotărîri, căpeteniile cetelor pornite, şi grăi, tălmăcind prevestirea : ' ,Cei care pleacă astăzi, înarmaţi, la drum vor cuceri cu vremea cetatea lui Priam, iar comorile de-odinioară, strînse între ziduri de-un popor întreg, le va jefui, necruţătoare, Moira[14]. |Mw£
) Băgaţi de seamă, însă, nu cumva : să vă ajungă ciuda zeilor mai înainte şi să topească-n bezną zăbala-ngrozitoare, scornită de oştire spre potolirea Troiei ! Astfel, minată de milă, neprihănita Artemis duşmăneşte cîinii cu aripi ai tatălui său ce au jertfit sărmana iepuroaică tupiiată, împreună cu puii dintr-însa ; ea urăşte ospăţul de vulturP" Faceţi să sune cîntul de jale, cîntul de jale, fie să-nvingă ursita cea bună !

Epodă

C
Atît de binevoitoare este Preafrumoasa [15], ■atît de darnică pentru puietul leilor sălbatici,' fraged ca picăturile de rouă, pentru vlăstarele de lapte ale tuturor jivinelor din cîmpuri ! Ea ne pofteşte-acum să judecăm ce semne vor să fîlfîie aceste păsări ivite-n partea dreaptă [16], înspre bine, şi-ntruchipări de spaimă totodată, îl rugăm pe cel dornic să fie chemat cu ţipete mari, pe zeul Paian[17],
să nu năpustească Artemis, cumva, potrivnice vînturi peste flota danailor, prilej de lungă zăbavă la maluri, ca pe urmă să ceară la rîndu-i o jertfă[18] nelegiuită şi denemîncat, din care apoi să se nască gîlceavă-ntre rude şi nepreţuire de soţ. Iată, în casă domneşte, haină,
pregătită oricînd să se-nalţe năpraznic, Mînia, care ţine pururi minte, răzbunătoarea stingerii unui copil !" Astfel, în semne de păsări vestind despre drum,
i Calhas a ştiut să vadă sorţi de moarte,
; amestecate cu belşug de bunuri, jientru casele regilor noştri. Vai, într-un glas cu-aceste prevestiri, faceţi să sune cîntul de jale, cîntul de jale, fie să-nvingă ursita cea bună !

Strofa I

Oricare ţi-ar fi, Zeus, adevăratul nume,
dacă acesta-ţi este drag,
te vom chema în rugă cu acesta.
Le-am cumpănit pe toate ;
nu-l ştim decît pe Zeus în stare să mute
povara de prisos a grijilor noastre.

Antistrofa I

Un zeu a fost odinioară mare,
Uranos, clocotind de îndrăzneală,
gata oricînd să se-arunce în lupte ;
cu vremea nu se va mai aminti c-a fiinţat.
Un altul, Cronos, s-a ivit pe urmă
dar şi acesta s-a sfîrşit, învins în trei asalturi[19].
Cel care va slăvi, cu sufletul deschis,
numele de biruinţă al lui Zeus
va dobîndi înţelepciunea întru toate.

Strofa II

El oamenilor le-a deschis
cărările-nţelepte
şi le-a orînduit o lege :

„A_suferi spre a-nţelege".
Chiar şi-n adîncul somnului,
cînd în faţa inimii musteşte chinul
amintitor de-atîtea nevoinţe,

îi năpădeşte fără voia lor înţelepciunea. Şi acesta-i harul cu sila revărsat de zeii aşezaţi la cîrma sfîntă.
u Antistrofa II
•iTot astfel şi în vremea-aceea, Agamemnon,
^maivîrstnicul celor ce porunceau
peste corăbiile aheene,
nu l-a mustrat pe ghicitor,
ci mai degrabă s-a făcut părtaşul,
unit într-o suflare,
al sorţii pururi schimbătoarei
Cu pînzele căzute, —J
cu pîntecele navelor pustii,
aheii lîncezeau,
privind peste apă spre Halkis [20],
împroşcaţi de talazuri la Aulis [21].
Strofa III
Vîntul bătea dinspre Strymon [22],
aducînd întîrzieri cumplite,
înfometare, neputinţă.de-a pluti,
împrăştieri de oameni,
stricăciuni la nave şi la funii.
Prin amînări, iară şi jară înnoite,
floarea argienilor se mistuia în aşteptare.
Dar cînd profetul Calhas, glăsuind
în locul Artemidei,
a strigat despre un chip de îndreptare^,
mai crunt pentru capii oştirii
decît o furtună amară,
atunci Atrizii au lovit
cu bîtele-n pămînt,
neizbutind să-şi mai înece plînsul.
Antistrofa III
Iar regele mai vîrstnic a rostit :
„Ce grea îmi va fi soarta dacă mă-mpotrivesc,

ce grea şi dacă îmi jertfesc odrasla, podoaba casei mele, la altar,
mînjindu-mi părinteasca mînă în valul sîngelui ţîşnit din trupul de fecioară-njunghiată !
Oricum, va fi tot spre năpasta mea. Cum aş putea să mă despart de nave, cum să-mi înşel tovarăşii de bătălie ? Dacă de sacrificiul acesta, " de sîngele acesta feciorelnic, atîrnă cu atîta-nverşunare pornirea vîntului prielnic, nu-i un păcat să îl doreşti. De-ar fi numai spre mîntuirea noastră !"■
Strofa IV
Plecîndu-şi mintea sub jugul nevoii,
în el o-ntoarcere se-ntîmplă,
nelegiuită, necurată şi nesfîntă :
e gata să cuteze orişice,
atît de răspicat în hotărîre.
Astfel, izvor al multor chinuri,
cumplita nebunie cu sfruntate gînduri,
pe muritori îi umple de-ndrăzneală.

JC1 a-ndrăznit săjşg preschimbe ',., în jertfitorul [2]Qjţji sale.
ca să ajute un război de pedepsire
Iscat pentr-o muiere, r ca să deschidă marea unor nave.
Antistrofa IV
Dar toate, rugile-nălţate
şi strigătele către tatăl său
şi sufletu-i cel gingaş de fecioară,
n-au cîntărit nimic în faţa
căpeteniilor dornice să lupte.
Glasul lor se urcă-ntîi la zei,
pe urmă, Agamemnon face semn
28
spre ajutoare s-o apuce, ca pe o capră, învelită-n văluri, care se zbate să rămînă pe pămînt, şi s-o ridice pe altar, punîndu-i căluş în gura cu frumoase buze, r oprind-o să şi-i blesteme pe-ai s"
Strofa V
amuţită silnic de~un căpăstru[25].
îi cade pe pămînt veşmîntul
vopsit în galben ca şofranul.
Pe jertfitori pe rînd îi săgetează
privirile din ochii săi, de milă.
Ea seamănă cu o pictură
parcă voind să se rostească,
ea, care a cîntat de-atîtea ori
în odaia părinteştilor ospeţe,
şi, cu vocea-i de copilă nenuntită,
cînd se vărsa al treilea prinos de vin,
a-nălţat peanul fericirii
pentru iubitul său părinte [2B].
Antistrofa V
Urmarea n-am văzut-o, n-o vom spune.
Arta lui Calhas nu este-n zadar.
Dike [21] le îngăduie să înţeleagă
doar celor care au avut a suferi.
La vremea lui afla-vom viitorul,
cînd va fi dat să se-mplinească.
N-are decît să-şi taie cale !
De ce să plîngem dinainte ?
Destul de limpede va răsări în slava soarelui.
Acum arată-se, încalţe,
norocul bun, precum îl cheamă
fiinţa cea mai din preajma regelui nostru,
rămasă, meterez de apărare,
ea singură-n ţara lui Apis [28].
■ra
(în vremea aceasta, Clitemnestra şi-a încheiat îndatoririle liturgice şi s-a întors în pragul porţii regale a palatului.)
7 ■
\
CORIFEUL
Venit-am să mă plec puterii tale, Clitemnestra.
E drept s-o cinstim pe soţia maimarelui ţării, cînd tronul bărbatului este deşert.

Ai primit vreo ştire fericită sau poate, dacă n-ai primit, doar speranţa este buna vestitoare care te îndeamnă să jertfeşti ?
Te voi asculta cu bucurie, în schimb, de vei păstra tăcere, eu nu te voi învinui.
CLITEMNESTRA
„Bună vestitoare fie-mi Eos[29], fiica Nopţii blînde", dacă zicala e adevărată !
Veselia ta va întrece toate speranţele tale. Argienii au cucerit cetatea lui Priam !
CORIFEUL
Ce vrei să spui ? Abia dacă-nţeleg ; mi-e greu să cred.
CLITEMNESTRA) Aheii sunt stăpînii Troiei ; n-am spus-o limpede ?
CORIFEUL Mă năpădeşte bucuria şi-mi dezleagă plînsul.
CLITEMNESTRA Aşa e, ochii tăi vădesc pornirea-ţi credincioasă.
CORIFEUL Dar, pentru veste, ai dovada vrunui semn ?/
30
CLITEMNESTRA
Da, nu-mi lipseşte, doar să nu mă fi minţit un zeu. CORIFEUL
Nu cumva te încrezi prea mult într-o nălucă năzărită în visurile tale ?
CLITEMNESTRA
Eu nu mă bizui pe scornirile duhului meu adormit. CORIFEUL
Poate un zvon fără aripi te înfoaie prea tare. CLITEMNESTRA
Să nu iei în derîdere cumpăna minţii mele, de parc-aş fi copil necopt !
CORIFEUL
Şi cînd a fost cuprinsă cetatea Ilion ? CLITEMNESTRA
j în noaptea care tocmai a născut această zi. CORIFEUL
f Ce sol a străbătut atît de grabnic depărtarea ?
CLITEMNESTRA

k

CH.e£haisTofp[0], făcînd să ţîşnească pe Ida[31] o limpede flacără.
Apoi, ca într-o alergare cu făclii, fiecare semn de foc, pe rînd, a grăbit un semn de foc spre noi.
31
Ida trimite la stînca lui Hermes, la Lemnos [32], şi vestea cea strălucitoare, plecînd din insulă, îşi află al .treilea loc de popas pe muntele Athos[33], tărâmul lui Zeus.
Pe urmă, izbucnind peste spinarea mării, vînjoasa
pălălaie călătoare, cu multă bucurie.......[s4]
lumina torţei împrăştie limpezime de aur, asemenea soarelui, peste pînda de pe vîrful Makistos[35].
Acesta, crainic neînvins de somn, nu întîrzie să dea de ştire şi semnul său de vîlvătaie drumeţeşte spre Euripos iute-curgătorul, să împartă vestea străjilor de pe Messapios [36].
Ele, de îndată, răspund tot cu lumină şi trimit solia mai departe, dînd foc unui morman uscat de merişor de munte.
Văpaia vajnică, de-a pururi neslăbită, străbate lunca rîului Asopos [37] dintr-un salt, străluminînd ca luna, şi îl . trezeşte de pe piatra Kitheronului [38], pe trimisul rînduit acolo să conducă focul tot mai înainte.
Paznicul sileşte să încingă o şi mai straşnică văpaie, arzînd mai mult decît avea poruncă.
Lumina se ridică peste lacul Gorgopis [39], şi, lovindu-se de piscul Aigiplanktos [40], îndeamnă focul următor să nU întîrzie.
Se-aprinde un pojar mistuitor şi limbile de flăcări se prelungesc pînă departe, dincolo de creasta strîmtorii saronice [41].
Şi iată că zvîcneşte înainte, iată că se loveşte de vîrful Arachnaios[42], locul de veghe din preajma cetăţii, şi iată apoi că pogoară pe acoperişul casei lui Atreu lumina purcească nemijlocit din focul de pe Ida.
Astfel li se rînduise legea purtătorilor de facle ; ei şi-au trecut văpaia de la unul la altul.
A biruit şi cel dintîi alergător şi cel din urmă[43].
Aceasta e solia, crede-mă, şi semnul trimis din Troia de bărbatul meu.
CORIFEUL
Regină, voi aduce mulţumire zeilor pe urmă. Aş vrea s-ascult din nou cuvîntul tău ca să mă pot mira de tot ce spui, pe îndelete.

CLITEMNESTRA
Aheii sunt acum stăpînii Troiei.
îmi pare că aud cum se cutremură cetatea de strigăte neîmpăcate.
,\
De torni oţet şi untdelemn întru acelaşi vas, nu se amestecă ci se despart unul de altul; ai spune că \/ sunt doi vrăjmaşi.
La fel, învingătorii şi învinşii nu îşi amestecă nici glasul nici destinul.
. învinşii strîng în braţe, prăbuşiţi, leşuri de fraţi, copiii trupuri stinse de bătrîni care au zămislit odinioară, şi, din gîtlejuri de acum încolo înrobite^ gem pentru moartea celor dragi.
învingătorii, istoviţi de zbaterea mistuitoare din noaptea bătăliei, bîntuie lacomi prin cetate şi se adună laolaltă căutînd să înfiripe un prînz de dimineaţă.
Adunarea nu se face după vreo poruncă, ci, după sorţii scoşi din urna întîmplării, fiecare se înstăpîneşte în casele troienilor supuse, nestingherit, după atîta vreme, de frigul şi de rouă taberei de-afară.
Ce dulce vor dormi întreaga noapte nestrăjuiţi de nimeni !
De-ar fi să îi cinstească măcar, evlavioşi, pe zeii ţării subjugate şi să ie cruţe templele, să n-aibă a se teme de cădere, după biruinţă !
Să nu se năpustească o poftă vinovată peste oştirea noastră, să nu se dedea, biruită de dragostea căpătuielii, la jafuri nelegiuite !
Mai au- pînă s-ajungă cu toţii teferi acasă, pînă să străbată pe drumul de întoarcere aceeaşi cale[44].
Şi chiar dacă armata ar purcede nepătată de vreo jignire căşunată zeilor, tot s-ar putea trezi, la rîndu-i, cazna îndurată de cei morţi [45], de nu cumva s-a şi făcut vădită prin fapte blestemate.
Iată gînduriie mele de femeie.
jFie. să învingă binele, fără ştirbirej-^
împlinirile ne sunt îmbelşugate, nu ţin decît să ne putem sluji de ele.
33
CORIFEUL
Regină, ai grăit cu miez, precum un înţelept.
Sunt sigur că semnele tale mi-au vestit adevărul şi mă pregătesc să aduc mulţumire zeilor.
Ni s-a hărăzit o bucurie pe măsura suferinţelor noastre.
(Clitemnestra intră în palat.)
O, rege Zeus, o, Noapte scumpă, cuceritoare pentru noi a multă slavă, voi aţi azvîrlit o plasă grea pe turnurile Troiei, încît nici copil, nici bărbat împlinit, să n-aibă scăpare din largul năvod atotînrobitor al năpastei !
Mă închin cu sfială marelui Zeus, Ocrotitorului de oaspeţi.
Singur el a rînduit acestea ; el a ţinut atîta vreme arcul încordat spre Alexandros, ca nu cumva săgeata, căzînd, să lovească înainte de ţintă sau să treacă dincolo de stele, o aruncare nătîngă prin larguri.
CORUib Strofa I
Unii înţeleg a spune :
„Lovitura ne-o azvîrle Zeus ;
uşor îi dibuieşti izvorul;
înduri ceea ce hotărăşte Cerul.
N-iciunui zeu nu-i pasă, după cum e spusa,
de oamenii care strivesc sub tălpi
cinstirea cuvenită celor sfinte."
Aceste gînduri nu-s evlavioase.
Ruina se vădeşte-a fi
vlăstarul îndrăznelii neiertate
la cei care, pentru belşugul
revărsat în case,
respiră mai trufaş decît e drept [46].
Măsura este cel mai mare bine.
Fie să vieţuim fără primejdii,
precum le-ajunge unor suflete-nţelepte !
Nu-i meterez în stare să-l ajute

[redacted]
pe omul scos din minţi de bogăţie care, spre nimicirea lui, răstoarnă altarul mare al zeiţei Dike.
Antistrofa I
El îndură silnicia unei
aducătoare de pierzare Peitho,
© urgie născută de Ate,
care-l tîrăşte ;
şi astfel orice leac este zadarnic.
Ruina nu se mai ascunde,
ci se arată : pîlpîire
de lumină înfricată.
Şi omul, ban stricat de-aramă,
negrit de-atît frecuş şi folosinţă,
copil ce urmăreşte zborul
unei păsări[47], este pedepsit
pentru năpasta greu de îndurat
căşunată ţării sale.
Ruga lui n-o mai ascultă nici un zeu.
Nedreptul ins, deoarece a lunecat
spre rele, va fi şters din lume.
La fel şi Paris, pâtrunzînd
în casa celor doi Atrizi,
a pîngărit a ospeţiei masă,
răpind-o pe femeia gazdei.
Strofa II
Lăsînd cetăţii sale grija
să zăngănească lănci şi scuturi,
să pregătească nave pentru luptă,
aducînd o zestre de moarte la Troia,
Helena trecu sprinţară prin porţi
şi cuteză necutezatul.
Gemură din adînc profeţii
palatului şi glăsuiră :
„Vai caselor, caselor, vai căpetenii,
vai pat al nevestei
plecate după ibovnic !

Întrezărim tăcerea netrufaşă,
nejignitoare, împietrită,
a soţului lăsat în urmă [48].
De-acuma, la porunca dragostei, doar o nălucă
de dincolo de mare
va stăpîni această casă.
Bărbatul ei urăşte harul
frumoaselor statui înalte ;
ele sunt fără ochi şi li s-a stins
tot farmecul împrumutat de Afrodita.
Antistrofa II
Şi-n visurile sale
vedenii dureroase nu-i aduc
decît deşartă bucurie.
într-adevăr, deşertăciune este
cînd ţi se pare că în faţa ta
se află însăşi fericirea,

şi-n loc ai doar o arătare
care-ţi alunecă în braţe
şi-apoi îţi scapă, fîlfîind din aripi,
pe căile somnului !"
Asemenea-s durerile
din preajma vetrei acestui palat,
asemenea, şi mai cumplite încă !
Dar şi în miezul fiecărei aşezări
din care au purces războinici
departe de glia Heladei,
e jale-n inimile copleşite.
Un singur gînd stăruitor
ne străpunge tuturor ficatul.
Ne amintim de chipurile celor dragi
pe care i-am privit plecînd,
dar, iată, că se-ntorc,
în fiecare casă, nu bărbaţi
ci urne şi cenuşă [49].
Strofa III
Zaraful Ares, care dă.
în schimbul aurului leşuri
şi ţine balanţa luptei de suliţi,
din Ilion trimite, acasă$_s$ la rude,
scoasă din flăcări,
o rămăşiţă grea de lacrimi,
cenuşă-n loc de oameni,
îngrămădită-n vase funerare [50].
Şi plîngem, lăudîndu-ne cîte-un erou,
atît de iscusit în bătălie,
sau altul, prăbuşit cu slavă în măcel,

., lui_stxăină.,' Noi murmurăm, doar în tăcere, dar creşte şi în noi durerea surdă şi ură faţă de feciorii lui Atreu porniţi să se răzbune. Iar alţii, împrejurul zidului, sub care au luptat,
zac în pămîntul troian cu trupuri întregi, ascunse de glia duşmană [51],
Antistrofa III
Grea este faima-ntemeiată
pe mînia celor din cetate ;
ea are a plăti despăgubire
blestemelor unui întreg popor.
Ne turbură necontenit
o presimţire înfăşată-n noapte.
Zeii nu întîrzie să-l vadă
pe ucigaşul vinovat
de-atîtea revărsări de sînge ■'2.
Cu vremea, Eriniile smolite
răstoarnă soarta celui fericit fără dreptate,
îl nimicesc, îl storc de viaţă,
şi-n cel pierdut nu mai tînjeşte fir de vlagă.
Prea multa slavă e primejdioasă :
fulgerul lui Zeus loveşte ochii.
Fie nejinduit belşugul nostru !
Să nu ajungem nici să pustiim oraşe,
nici să ne trecem zileîe-n robie !

Focul aducător de bunăveste
întinde murmur sprinten prin cetate.
Dacă e cu temei
cine-ar putea să spună ?
Poate că-i numai un neadevăr dumnezeiesc.
Este vreun om atît de slab
şi de copilăros la minte,
încît inima să i se-apriadă
la vestirile piezişe ale unei flăcări,
deşi îi va fi dat să sufere pe urmă,
cînd rostul întîmplărilor se va schimba ?
Aşa-i femeia care ţine lancea stăpînirii : se alătură mai aprig la ceea ce doreşte decît la cele dovedite. Prea încrezătoare, pe muiere o mută grabnic dorul dincplo de fapte ; apoi se sting şi veştile cu faimă scurtă pe care glasul său le-a răspîndit odată. *(Corifeul priveşte spre dreapta, spre drumul care vine de la mare.)*

n ■
C©RIFEUL
Vom şti, îndată, dacă torţele care împrăştie lumină, cu semnele şi cu popasurile lor de foc, au rostit adevărul sau dacă numai licărul plăcut al unui vis a venit să ne turbure minţile.
Văd cum înaintează de la ţărm un crainic, umbrit
de ramuri de măslin [53].
îmi este martoră această pulbere, sora noroiului şi ruda lui uscată !
El nu va flutura o veste mută. prin fumul arzător al unui foc de ramuri ce pîlpîie pe-un vîrf de munte.
Glasul lui, cu vorbe limpezi, ne va hărăzi o mare bucurie, sau dimpotrivă, acest gînd iie înfioară.
După binele care ni se arată, fie să urmeze numai bine !
38
Oricine va face altă urare cetăţii decât aceasta, sâ culeagă rodul păcatului săvîrşit în inima lui ! *(Intră crainicul, sfîrşit de fugă, cade în genunchi înaintea*
altarelor, le cuprinde cu braţele, sărută pămîntul.)
CRAINICUL
Io, glie părintească, tărîm al Argolidei [54], iată clipa revederii, după zece ani !
Dintre atîtea speranţe zdrobite, a rămas să mi se împlinească numai una.
Nu nădăjduiam să mai primesc la moarte preascumpa zestre a unui mormînt în glie argeiană.
Bun găsit, patria mea !
Închinare ţie, lumină a soarelui şi ţie Zeus, care de sus veghezi peste această ţară, şi ţie, celui ce domneşti la Pytho [55] !
Arcaşule, sperăm că nu ne mai sunt hărăzite săgeţile tale : destul ne-au fost potrivnice lîngă Scamandros [56] !
Acum fii mîntuirea noastră şi vindecarea noastră, stăpîne Apolo !
închinare de-asemeni şi vouă, zei oblăduitori ai jocurilor şi întrecerilor obştii, şi ţie, Hermes, ajutorul meu, sol şi mărire scumpă solilor !
Iar voi pe-jumătate-zeilor [57], care aţi ocrotit plecarea noastră, primiţi-i, binevoitori, acum pe ostaşii mîntuiţi de lance !
Io, lăcaş al basileilor mei, acoperişuri dragi, jeţuri slăvite !
Chipuri de zei [58] cu faţa către soare, păstraţi-vă, mai mult decît odinioară, ochii strălucitori de bucurie, ca să-l primiţi pe rege cu cinstire, după atîta vreme !
Stăpînul Agamemnon vine, aducînd lumina zilei, pentru voi, la miezul nopţii, pentru voi cu toţii.
Faceţi din primirea lui o sărbătoare, cum i se şi cuvine nimicitorului cetăţii Troia care, cu spada dreptăţii lui Zeus, a răsturnat pămîntul, a spulberat altarele şi templele atîtor zei şi a stîrpit din ţară orişice sămînţă.

După ce a prins grumazul Troiei într-un jug necruţător, iată, se întoarce fiul cel dintîi al lui Atreu, bărbatul răsfăţat de soartă şi muritorul cel mai vrednic să-i fie închinată cinstea noastră.
Nici Paris, nici oraşul lui, sfîrşit cu el odată, nu se vor putea făli că fapta le-a fost mai cu temei decît

răsplata.
Fiind învinuit pe drept şi de răpire şi de tîlhărie, el şi-a văzut luată prada, iar patria şi casa părintească retezate de-o seceră atotnirnicitoare.
Au ispăşit îndoit Priamizii pentru păcatele lor.
CORIFEUL
Să-ţi fie fericit ajunsul, crainic al oştirii aheene ! CRAINICUL
Sunt fericit. De-ar fi să mor acum, nu aş cîrti faţă de zei.
CORIFEUL Atît de mult te-ai mistuit de dorul ţării ?
CRAINICUL Iată, ochii-mi sunt înlăcrimaţi de bucurie !
CORIFEUL
Cunoaşteţi, aşadar, şi voi plăcuta noastră suferinţă. CRAINICUL
Cei vrei să spui ? învaţă-mă, să înţeleg mai desluşit cuvîntul tău.
CORIFEUL
Eraţi şi voi cuprinşi de-acelaşi dor cu cei ce vă doreau.

CRAINICUL
Oare acest pămînt plîngea după războinicii care pUngeau de dorul lui ?
CORIFEUL
Şi eu gemeam adînc în inima-mi cernită.
CRAINICUL
Ce fel de-amărăciune vă nelinişte a ? **CORIFEUL,**
De multă vreme nu aveam decît un singur leac, tăcerea.
CRAINICUL
De cine vă temeaţi, în lipsa regilor ?
CORIFEUL
j
Acum şi pentru mine, după cum ai spus şi tu, a muri ar fi o mîngîiere.
CRAINICUL
Şirul întîmplărilor s-a încheiat cu bine.
Dar toate cîte se urmează în vreme atît de lungă se poate spune că aduc, pe rînd, cînd împliniri voioase, cînd restrişte.
Doar zeii îşi petrec fără durere timpul veşnic.
Dacă v-aş depăna oboselile noastre pe mare şi cazna traiului afară şi punţile înguste pe care zăceam [59] ! în care ceas al zilei n-am îndurat şi n-am gemut ?
Iar pe uscat necazurile noastre erau şi mai amare : ne făceam culcuşul chiar sub zidurile duşmanului şi rouă pajiştilor, scursă din cer şi din pămînt, ne înmuia

în pagubă necontenită, umplînd de gîngănii firele de păr ale straielor noastre.
De v-aş grăi, apoi, despre iarna ucigătoare de păsări, iarna de neîndurat adusă de neaua muntelui Ida !
Sau despre arşiţa verii, cînd marea, neînspumată de vînturi, cade şi-adoarme în patul amiezii !
Dar pentru ce să ne mai întristăm ?
Chinul s-a risipit, s-a risipit preabine.
Morţii nu-şi mai dau silinţa să învie.
La ce bun să-i mai numărăm pe cei sfîrşiţi ?
Nu le slujeşte celor vii să sufere pentru o soartă pînă ieri duşmană.
Cred că e nimerit să ne luăm un straşnic bun rămas de la nenorociri.
Pentru noi, ostaşii argieni iertaţi cu zile, a biruit cîştigul şi nu ne mai descumpăneşte cazna.
Să ne mîndrim în faţa strălucirii Soarelui care pluteşte peste mare şi peste pămînt :
„Troia a fost cucerită ! O armată din Argos *ia* pironit pe temple aceste prăzi, aceste vechi podoabe, în cinstea zeilor Heladei !"
Auzind asemenea vestire, trebuie să lăudaţi cetatea şi căpeteniile sale şi cu slavă să-l cinstiţi pe Zeus, prin care s-a desăvîrşit izbînda.
Asta e tot ce am avut de spus.
CORIFEUL
M-a biruit cuvîntul tău şi nu tăgăduiesc.
Bătrînii rămîn veşnic tineri, cînd se cuvine să înveţe adevărul.

Dar veştile aduse sună mai ou seamă pentru această easă şi pentru Clitemnestra.
Mie nu mi se îngăduie decît un dram din toată bogăţia.
(La ultimele cuvinte ale corifeului, Clitemnestra se iveşte în pragul palatului.)
42
CLITEMNESTRA
De mult am înălţat un strigăt lung, voios, cînd a sosit întîiul, noaptea, crainicul de foc, grăind despre luarea şi ruina cetăţii Ilion.
Atunci, învinuindu-mă, unii au zis :
„Din pricina unei fugare pîlpîiri de torţe, socoti a fi încredinţată că Troia este acuma nimicită ?
Aceasta-i doar învăpăierea unei inimi de femeie !"
Asemenea cuvinte mă arătau a fi cu mintea rătăcită.
Totuşi, am poruncit să se închine sacrificii şi, după noima femeiască, ţipătul jertfirii[€0] s-a răspîndit în Argos pretutindeni şi-a răsunat bucuros în adîncul sălaşelor zeilor, în timp ce servitorii căutau să potolească flăcările lacome, înmiresmate.
Şi-acum de ce-aş avea nevoie să mai povesteşti ?
Afla-voi tot cuvîntul de la însuşi regele.
Nu-mi dau silinţa decît să-l întâmpin cît mai bine pe soţul meu cel vrednic de cinstire, care se întoarce-n ţară.
Ce lumină străluceşte mai,plăcut pentru femeie decît bucuria de a-i deschide porţile bărbatului, pe oare zeii l-au ajutat să scape teafăr din război ?
Du-te la soţul meu şi spune-i :
„Vino cît mai grabnic, pe măsura dorului cetăţii !
Vino să-ţi găseşti nevasta credincioasă în lăcaşurile sale, la fel cum ai lăsat-o, căţeaua de pază a casei, faţă de tine fără greş, faţă de vrăjmaşi neiertătoare, mereu aceeaşi întru toate, oare în atît amar de vreme, n-a sfărîmat nici o pecete."
N-am cunoscut ce e petrecerea cu alt bărbat, nici măcar zvonul fără cuviinţă, cum nu ştiu ce înseamnă meşteşugul de-a lustrui arama [61].
Această laudă de sine pare, poate, încrezută, dar ea cuprinde numai' adevărul ; aşa că nu e ruşinos să zăngăne din gura unei femei alese.
(Regina se întoarce în palat.)
43
CORIFEUL
Ai auzit rostirea ei, pătrunde-i înţelesul : o cuvîntare prea subţire, pe măsura unui ascuţit tălmăcitor.
Vorbeşte, crainice ! Aş vrea să ştiu dacă lui Meneiaos i-au fost hărăzite, laolaltă cu voi, întoarcerea şi mîntuirea, lui, regele scump acestui pămînt.
CRAINICUL
Nu pot să vă scornesc minciuni frumoase care să poarte roade pentru voi, prieteni, multă vreme.
CORIFEUL
Fie ca bucuria să însemne pentru noi şi adevărul, altminteri, despărţită de-adevăr, bucuria ne-ar dezamăgi prea lesne.
CRAINICUL
Meneiaos, regele, şi nava lui s-au răzleţit de cetele aheîlor, nu vă grăiesc minciuni.
CORIFEUL
A plecat din Ilion, cumva, mai înaintea voastră sau l-a îndepărtat de oaste vreo furtună ?
CRAINICUL
Ca un arcaş îndemânatic ai lovit la ţintă şi ai cuprins în cîteva cuvinte o năpastă uriaşă.
CORIFEUL
Ce se zvoneşte printre oamenii de pe corăbii ? Trăieşte sau e mort ?
44
CRAINICUL
Nimeni nu mai are ştiri întemeiate, poate doar Helios [62], cel ce hrăneşte glia
CORIFEUL
Povesteşte-ne cum s-a sfîrşit furtuna stîrnită de mînia unor zei asupra oştii de pe nave.
CRAINICUL
Nu se cuvine să întunecăm o zi preafericită, vorbind într-un grai vestitor de necazuri ; fiecare zeu doreşte să-l cinstim la timpul său.

Cînd un sol, cu faţa mohorîtă, iscă în cetatea sa o groaznică durere, vestindu-i că i-a fost înfrîntă o armată, cînd îi face cunoscută o rană tăiată în trupul norodului, spunîndu-i cum războinici fără număr, dezrădăcinaţi din case fără număr, au fost meniţi să moară de biciul cu două plesne pe placul lui Ares, de urgia divină cu două vîrfuri de lance, ucigaşă pereche [63], atunci, desigur, vestitorul, încărcat ou-atîta suferinţă, se cade să bocească peanul Briniilor [64]. j **w^&viu** \
Dar eu, venind ca binevestitor al mîntuirii într-o cetate bucuroasă de izbîndă, cum să amestec laolaltă cele vesele cu cele triste şi să vă depăn despre o furtună prăvălită peste argieni de zei mînioşi ?
într-adevăr, ne-a fost dat să vedem focul şi apa, mai înainte duşmani, făcînd jurămînt împreună şi dovedindu-şi credinţa, ca să nimicească biata oaste ăheeană.
în plină noapte s-a dezlănţuit nenorocirea cu valuri potrivnice.
Vînturile Traciei[85] zdrobeau corăbiile una de alta ; acestea, berbecindu-se puternic în năuceala vijeliei, sub loviturile de grindină ale vîrtejului, păstorul năpastei, se răsuceau şi piereau înghiţite.
Cînd a săltat din nou lumina soarelui strălucitoare, am văzut Marea Egee înflorită cu leşuri de bărbaţi ahei şi cu frînturi de nave.

însă corabia în care ne găseam avea carena neatinsă.
Cine a smuls-o prăbuşirii ?
Cine a mijlocit scăparea noastră ?
Un zeu, fără-ndoială, nu un om ţinuse cîrma [66].
Soarta Mîntuitoare a poftit să-şi afle loc în navă, încît aceasta nici n-a fost sorbită de forfota talazurilor năpustite, nici nu s-a sfărîmat de vreun prag de stîncă.
Dar noi, sloboziţi de primejdia morţii pe mare, am şovăit, în albul zilei, să ne bucurăm pentru norocul nostru, deoarece purtam în suflete o nouă suferinţă pentru armata noastră frîntă, amarnic încercată.
Şi chiar acum, de-a mai rămas în viaţă vreunul dintre luptători, vorbeşte despre noi ca despre morţi; şi cum să nu, devreme ce noi înşine gîndim acelaşi lucru privitor la soarta lor.
Fie să se împlinească numai cele bune, să-l vezi ivindu-se aici, mai întîi şi mai ales, pe Menelaos !
Sau, cel puţin, dacă pe undeva îl întîlneşte o rază de soare şi-l află sănătos, cu ochii deschişi în lumină, prin mijlocirea lui Zeus, care n-a vrut să stingă stirpea lui Atreu, noi mai putem nădăjdui că se va întoarce iar în casa lui.
Fii sigur : tot ce-ai auzit e numai adevărul [67]. *(Crainicul pleacă în întîmpinarea lui Agamemnon.)*
CORUL
Strofa I '
Cine i-a dăruit Helenei numele-ntru totul pe potrivă [68]. O putere nevăzută, care cunoaşte lucrurile dinainte şi ne învaţă limba sorţii ? Cine-a numit-o pe soţia cucerită cu lancea şi-nconjurată de zavistii ?
într-adevăr, ea s-a născut

să-nece nave,
să piardă oameni şi să spulbere cetăţi,
ea care, lăsînd fastuoase pînzeturi şi văluri, '
a fugit peste mare, minată
de suflul uriaş al zefirului,
în vreme ce numeroşi vânători, înarmaţi cu scuturi,
porneau pe urma vasului său risipită,
ca să coboare la Simois
pe ţărmuri bogate-n frunzişuri,
stîrniţi de sîngeroasa Eris 69. . ■ ■
Antistrofa I
.i
Mînia [70] ce-şi îndeplineşte neabătută gîndul mută la Ilion fiinţa a cărei cununie cunună cu moartea [71]. Nepreţuirea mesei ospeţiei şi-a lui Zeus ocrotitorul vetrei pînă la urmă se răzbună asupra tuturor celor care-au cîntat cu voce-naltă himeneul [72] spre cinstirea miresei, laolaltă cu fraţii bărbatului său [73]. După cîntul de nuntă, cetatea lui Priam bătcînă deprinde cîntul de jale şi, blestemîndu-l, greu îndurerată, pe „Paris, cel cu aşternut funebru", îşi plînge traiul copleşit de jeluiri şi suferinţe, fiindu-i dat să-şi vadă oamenii cetăţii prăbuşiţi în sînge.
Strofa II
Cineva, odată, a crescut

ian pui de leu în casă,
lipsit de laptele şi grija mamei sale.
Şi s-a-ntîmplat, în zilele de la-nceput,
să fie molcom, să se joace cu copiii,
să-i facă veseli pe bătrîni,
47
să zăbovească de atîtea ori în braţe, ca un nou născut cu limpede privire, şi omului, împins de foame, să-i linguşească mîna.

Antistrofa II

Insă, cu vremea, nu şi-a dezminţit
pornirea cea dintru născare
şi, drept răsplată pentru grija
celor care l-au hrănit,
s-a poftit de unul singur la un praznic
de mioare sfîrtecate.
Şi-a fost înmuiată-n sînge casa,
pentru căseni o pacoste fără iertare,
o cruntă pagubă şi un măcel !
în locuinţă a crescut, mînat de zei,
un preot al răzbunătoarei Ate.

Strofa III

în cetatea Ilion, putem a spune c-a intrat, mai întîi, cu Helena, o tihnă de valuri neturburate de vînt, un dulce juvaer într-o comoară[74], o săgeată gingaşă ţintind spre ochi, o floare a iubirii ce muşcă din inimi. Apoi, năpraznic, totul s-a schimbat, amarnică a fost urmarea unei nunţi. La Priamizi a poposit nevastă pustiitoare pentru gazde, nimicitoare pentru cei din preajmă. Zeus chezaşul ospeţiei a călăuzit-o pe această Erinys şi a plînsului mireasă.

Antistrofa III

De mult se-aude printre muritori un bătrîn proverb, iară şi iară : norocul omului, crescut prea sus, moare făr-a slobozi vlăstare ; j^ belşug încolţeşte o neistovită năpastă. *" despărţindu-ne ^e alţii, gîndim cu mintea noastră : faptul nelegiuit, acela naşte ~0\ şirul celorlalte fapte ademenea părintelui care le-a zămislit, iar vetrelor zidite pe dreptate le sunt hărăziţi copii frumoşi.

Strofa IV

Mereu, străvechea lipsă de măsură ') plodeşte printre ticăloşi I o nouă lipsă de măsură^
devreme sâiriiîrziu,""""
]a ziua sorocită a unei naşteri noi,
cînd se-nfiripă şi-o divinitate
neîmblînzită, neînvinsă şi nesfîntă,
Ate cea neagră pentru case
aidoma cu născătoarea sa.

Antistrofa IV

Dike scapără lumină sub streşini afumate şi proslăveşte vieţile cinstite, în schimb, îşi mută ochii de la lăcaşul poleit cu aur, In care dă porunci o mînă necurată. Apropiată doar de cei fără prihană, nepreţuind puterea bogăţiei, nici ifosele ei de slavă, ea duce totul pîn' la capăt.

(Prin dreapta, intră Agamemnon, în picioare, în carul "egal. In urma lui, pe alt car, stă încremenită Casandra, cu ochii pironiţi în gol.)

Z CORIFEUL

O, rege fiul lui Atreu, nimicitor al Ţroiei, cu ce fel de cuvinte să te întîmoin V
48
49
Cum să te slăvesc, nici depăşind măsura, nici rămînînd dincoace de cinstea ce ţi se cuvine ? Mulţi muritori, cu grijă numai pentru ceea ce par \ a fi, trec alături de dreapta măsură. Fiecare e gata să geamă pentru năpastele altuia, dar dinţii durerii nu muşcă din ficatul lui ; fiecare se preface că împărtăşeşte bucuriile străine, silindu-şi faţa împietrită să zîmbească. Ci omul vrednic, bun cunoscător al turmei sale, nu se lasă înşelat de luciul unor ochi ce par să

dovedească un suflet credincios, dar care îl alintă cu prietenia lor apoasă.
Odinioară, cînd ai ridicat o oaste din pricina Helenei, n-am să-ţi ascund, te-am înscris în rîndul celor răzleţiţi de muze, ca unul neînstare să ţii bine cîrma gîndurilor tale.
Cum să împingi bărbaţi la moarte pentru o neruşinare de bună voie împlinită ?
Dar astăzi, nu de la hotarul inimii şi nu ca neprieten, închin recunoştinţa mea celor oare şi-au dus la bun sfîrşit însărcinarea.
Cu vremea, vei cunoaşte, dacă ţii să afli, dintre cetăţenii rămaşi pe lîngă case, cine s-a călăuzit după dreptate şi cine s-a purtat în chip nepotrivit.
AGAMEMNON
întîia mea rostire cuvenită este pentru Argos şi pentru zeii pămînteni, care m-au ajutat să mă întorc între ai mei şi să dau pedeapsă grea ţării lui Priam.
Zeii, care judecă nu după rorbe ci după săvîrşiri, au hotărît cu toţii, într-un singur glas, să arunce-n urna sîngelui vărsat un vot oare înseamnă prăbuşire pentru Ilion şi nimicire pentru luptătorii săi.
Mîna care se apropia de cealaltă urnă. a iertării, aducea numai speranţa, dar înăuntru nu lăsa nimic.
Acum fumul este semnul sigur că a fost cetatea cucerită.
Sunt vii doar vijeliile urgiei, în vreme ce oraşul moare, odată cu cenuşa istovită, din care suie aburii cei unsuroşi ai bogăţiei.
50
Zeilor li se cuvine harul mulţumirii noastre, deoarece dintr-o răpire, a Helenei, ne-am plămădit > o răzbunare fără margini ; şi pentru o femeie oraşul a fost nimicit de fiara argiană, prăsila calului J de lemn [75], de ceata înarmată cu scuturi uşoare, v care, la vremea cînd apun Pleiadele, a ţîşnit într-un salt, s-a năpustit peste ziduri, ca un leu flămând de carne crudă, şi s-a îmbătat, sorbind regescul sînge.
De-aceea prelungesc atîta cuvîntul meu de închinare către zei.
Iar în privinţa gîndurilor tale rostite adineaori, eu le păstrez în minte şi le împărtăşesc, spunînd cu tine împreună : sunt rari bărbaţii cărora le este dat să-şi cinstească fără ciudă un prieten răsfăţat de norocire.
Cînd se înfige-n inima cuiva veninul urii, acesta suferă de-o boală îndoită : îl apasă greul nefericirii sale şi totodată geme văzîndu-l fericit pe altul.
Ştiu pentru ce vorbesc aşa, cunosc oglinda prieteniei mult preabine : ea s-a dovedit a fi năluca unei umbre la cei oare păreau că sunt binevoitorii mei adevăraţi.
Doar Odiseu, purces pe mare fără voia lui[76], odată prins la jug, a tras cu hotărîre de funii lîngă mine ; dau despre el această mărturie fie că-i mort, fie că-i viu.
Cît despre cele ale zeilor şi~ale cetăţii, vom rîndui dezbateri în adunări de sărbătoare şi ne vom sfătui.
Trebuie să cumpănim asupra binelui cum să-l aşezăm dăinuitor şi neschimbat.
Iar cînd vor fi de trebuinţă leacuri tămăduitoare, vom căuta să alungăm năpasta molipsirii, fie arzînd, fie tăind cu mult bun simţ în carne vie.
Intrînd acuma în palatul meu, în lăcaşul vetrei mele, ridica-voi mîna dreaptă mai întâi spre zeii care m-au însoţit pînă departe şi m-au adus acasă.
Fie ca Biruinţa, de vreme ce mi-a stat mereu în preajmă, să nu mă părăsească niciodată ! *(în timp ce Agamemnon îşi încheie cuvîntarea, Clitem-nestra iese din palat, însoţită de sclave încărcate cu jelu-rite ţesături şi covoare de preţ.)*
51
CLITEMNESTRA
Oameni ai cetăţii, preacinstită adunare argiană, nu mă voi ruşina să-mi dau pe faţă, înaintea voastră, pornirile de dragoste pentru bărbatul meu.
Timpul îi topeşte omului din inimă orice sfială.
Nu voi îngîna cuvinte învăţate de la alţii, am să vă depăn despre viaţa mea nefericită, despre amarul

anilor cit el a stăruit sub î)ion.
în primul rînd să spun că e o cruntă caznă pentru femeia cu bărbatul răzleţit să rămînă singură, acasă.
Crainic după crainic se perindă înaintea sa, aducîndu-i ştiri tot mai întunecate, vestindu-i zgomotos nenorociri pentru lăcaşul său.
De-ar fi primit atîtea răni acest bărbat cum s-a zvonit pînă la casa lui în fel şi chip, ar avea mai multe găuri decît un năvod.
De-ar fi răposat de-atîtea ori precum au povestit-o alţii din belşug, s-ar fi putut mînc'H că i-au fost date, ca lui Geryon, trei trupuri şi că le-a purăsit în mantia mormîntului pe toate, murind, pe rînd, sub fiecare din aceste trei înfăţişări [77].
Iată zvonurile crunte, pentru care de multe ori mi-am atîrnat gîtul în laţ, de unde am fost dezlegată doar cu sila.
De-aceea nu^este_de faţă nici feciorul tău, aşa cum s-ar fi cuvenit,(t)resţej) chezăşia bunăcredinţei noastre.
Să nu te miri, el creşte la o gazdă binevoitoare, în Fokida, la Strophios [78], care mi-a glăsuit despre ameninţări turburătoare : acolo, primejdia morţii tale, sub Ilion. aici, războiriţa poporului şi răsturnarea sfatului obştesc.
Oamenii, prin însăşi firea lor, sunt gata să-l frămînte cu călcîiele pe cel căzut.
Temeiul celor spuse nu ascunde viclenie.
Mie însă mi-a secat izvorul ţîşnitor al plînsului, n-a mai rămas în mine nici măcar o lacrimă.
Ochii mi-au slăbit în lungile nopţi de veghe, cînd piîngeam pentru tine, aşteptînd semnalele de foc, care întîrziau mereu.

Iar din vise mă trezea zborul subţire şi zumzăitor al unei museuliţe, şi te vedeam copleşit de năpaste mai numeroase decît fuseseră clipele visului meu.
(Cu patos retoric, adresîndu-se corului:)
Acum, după atîta pătimire, cu inima neînfricată, pot să-l numesc pe omul acesta : cîine de pază pentru staul, odgon mîntuitor al navei, stîlp de sprijin al înaltului acoperiş, fecior unul născut al părintelui său, şi. tot aşa, ţărm năzărit navigatorilor fără nădejde, lumină preadulce ivită după furtună, izvor ţîşnind să potolească drumeţul însetat.
Ce bucurie deplină să scape din încleştarea sorţii !
El este vrednic să i se închine asemenea nume.
Fie să înceteze între noi orice invidie !
Am îndurat destule chinuri pentru această bucurie. *(înaintînd, lui Agamemnon :)*
Şi-acuma, creştet scump, coboară din carul de luptă, fără să-ţi aşezi pe ţarină, stăpîne, piciorul tău, care a răsturnat cetatea 11" 1 !
Roabelor, de ce întirziaţi ?
Oare n-am poruncit să-i aşterneţi covoare în cale ?
Să ia fiinţă, grabnic, un drum de purpură sub paşii săi, pe care să-l călăuzească Dike într-o casă dincolo de orişice nădejde [7S].
Iar celelalte, eu, păstrîndu-mi gîndul neînvins de somn, am să le duc la drept sfârşit, cu voia zeilor şi ajutorul sorţii.
(Slujitoarele aştern covoare purpurii de la poarta regală a palatului pînă la carul lui Agamemnon.)
AGAMEMNON
Fiica Ledei, straja vetrei mele, ai ţinut o cuvîntare pe măsura lipsei mele de acasă ; destul ai prelungit-o.
Dar dacă se cuvine să fim lăudaţi, bagă de seamă, e bine să ne-aducă alţii lauda.
Şi-apoi, nu mă împodobi cu-atîta slavă, precum obişnuiesc femeile.
Nu mă întîmpina, ca pe-un barbar, cu fruntea în ţărînă, strigînd cu glas înalt !

Să nu-mi faci din covoare un drum care ar deştepta invidie.
Doar zeii trebuie r[îngti]ţ' [în] fpi'^ ăsta[80].
Eu, muritor de rînd, mă tem să merg pe scoarţe cu alesături.
Vreau să mă cinstiţi nu ca pe-un zeu, ci numai întrucît sunt om.
Bunul renume se întinde fără ştergătoare de picioare şi fără ţesături alese ; a nu avea dorinţe de mărire

e cel mai mare dar al cerului.
Fericit e numai muritorul care-şi încheie viaţa în plăcută propăşire.
Iţi spun din nou : ceea ce vrei nu^aş putea înfăptui cu inima neturburată.
CLITEMNESTRA
Răspunde-mi, şi nu te împotrivi dorinţei mele !
AGAMEMNON
Nu-ţi va lipsi răspunsul meu deschis. CLITEMNESTRA
Făcut-ai la primejdie cumva un atare legămînt faţă de zei ?
AGAMEMNON
Nu mi s-a cerut în chip vădit aceasta. [1] CLITEMNESTRA
Dacă Priam ar fi fost învingătorul, cum îţi închipui că s-ar fi purtat ?
AGAMEMNON
Cred că ar fi umblat pe scoarţe cu alesături. 54
CLITEMNESTRA
De cine-ţi este frică ? De învinuirea unor oameni ?
AGAMEMNON
De glasul care strigă tare, al poporului.
CLITEMNESTRA
Cînd muritorul nu-i de fel invidiat înseamnă că-i nevrednic de invidie.
AGAMEMNON
Femeia nu se cade să poftească lupta. CLITEMNESTRA
Chiar fericiţii, cîteodată, se cuvine să se dea învinşi.
AGAMEMNON
Oare tu ţii atît de mult să ieşi biruitoare din această luptă ?
CLITEMNESTRA încrede-te şi lasă-mi de bună voie mie biruinţa !
AGAMEMNON
Fie, de vreme ce aşa îţi este voia, dezlege-mi grabnic cineva sandalele, aceste slugi ale picioarelor, ca nu cumva, cînd voi înainta pe ţesăturile de purpură, să cadă peste mine, de departe, privirea unui ochi invidios.
Prea ruşinos ar fi să-aduc prăpăd în casă, stricând cu tălpile asemenea scumpete de covor, cîştigat cu atîta preţ de-argint.
Dar am grăit destul despre acestea.
55
Pe străina care stă în faţa ta primeşte-o binevoitoare [81].
Zeul îşi coboară privirile cu grijă asupra celui ce domneşte molcom.
De bună voie nu îndură nimenea jugul **robiei.**
Aleasă din noianul de comori, această floare mi-a dăruit-o oastea şi ea m-a urmat.
(Coboară din carul de luptă.)
Şi-acum, dacă m-am învoit să mă supun voinţei tale, mergînd pe drum de purpură, mă voi întoarce sub acoperişul casei.
(Cu paşi măreţi se-apropie să intre în palat.)
CLITEMNESTRA
(rostind orgolioasă)
Cine ar putea să istovească marea ce hrăneşte îmbelşugatul suc al purpurei, la preţ de-o seamă cu argintul, vopseaua pururi înnoită pentru scoarţe ?
Avem prisos de purpură în casă, prin mila zeilor, stăpîne, sălaşul nostru nu_ cunoaşte sărăcia.
Eu şi~măTTnulţe~s~coărţe aş **fi risipit** să se destrame sub picioare, de-aş fi primit vreun îndemn din locurile unde se rostesc oracole, pe cînd mă frămîntam să dau preţ de răscumpărare spre mântuirea vieţii tale. *(Păşeşte în întîmpinarea soţului său, cu braţele întinse.)*
Atîta timp cît rădăcina este teafără, frunzişul se întinde spre casă şi umbra lui o apără de focul arzător al Cîinelui [82].
întoarcerea ta la vatra palatului nostru înseamnă pentru noi întoarcerea verii în mijlocul iernii.
Iar în zilele cînd Zeus face să curgă vinul din ciorchinii acri, dacă pătrunde, dintr-o dată, în casă, o răcoare, e semn că stăpînul, bărbatul de... săvîrşit [83] se află iarăşi înăuntru...
(Lăsîndu-l pe Agamemnon să treacă pragul întliul,
zăboveşte o clipă şi şopteşte o rugă sumbră, cu d.ouă
--s *înţelesuri.)*

f Zeus, o Zeus, prin care toate se duc pînă la capăt,
^îndeplineşte-mi dorirîţeîeT"—
j
Gîndeşte-te cu grijă la ceea ce ţi-e dat să împlineşti !
(Intră şi ea în palat.)
i CORUL
Strofa I
De ce într-una se ridică
această spaimă înaintea
prevestitoarei noastre inimi
şi fîlfîie-mprejurul ei din aripi ?
De ce, neporuncit şi neplătit,
cîntul nostru spune viitorul ?
Oare de ce să nu scuipăm
ca după visele ceţoase [84]
şi, plini de-ncredere stăruitoare,
să ne-aşezăm pe jeţul sufletului nostru ?
S-a irosit atîta vreme
de cînd, pe sub parîme şi ciocuri de corăbii, *•
se spulbera nisipul [85],
şi grei de arme năvăleau
spre Ilion năierii noştri.
Antistrofa I
Ei s-au întors acum acasă ; ne-am încredinţat cu ochii, dăm pentru asta mărturie. Şi totuşi inima-n adîncul nostru boceşte imnul fără liră, cel de la sine învăţatul, cîntul tînguit al Eriniei. Ni s-a topit încrederea preadulce a speranţei. Nu ne înşeală niciodată măruntaiele fiinţei noastre, iar inima ce ni se-nvîrte roată pe diafragmul închinat dreptăţii, ne tălmăceşte numai adevărul. Am vrea să fie toate doar părere
56
57
şi grija noastră speriată să cadă, fără-ntruchipare !
Strofa II
într-adevăr, prea multa sănătate
este un ţel nesăţios ;
vecina ei apropiată, boala,
stă pururi gata s-o răstoarne.
Belşugul omului, purces la drum întins,
se frînge de o stîncă nevăzută.
O, dac-ar fi în stare teama,
folosind un scripete după măsură,
să mai descarce din prisosul
atîtor bunuri adunate,
lăcaşul nu s-ar scufunda cu totul,
deşi e înţesat de avuţii.
Marea nu înghite barca.
Zeus şi brazdele de fiecare an
îndepărtează molima înfometării
prin daruri multe şi curgînd de pretutindeni.
Antistrofa II
Dar negrul sînge omenesc,
odată deşertat pe glie,
nimenea nu-l va chema prin farmec
din nou în vinele deschise.

însuşi Asclepios, care scornise
cum să-aducă morţii dintre umbre,
a fost oprit de Zeus,
pentru neturburarea noastră [86].
Vai, dacă Soarta n-ar fi pus hotare
atît de strimte fiecărei sorţi,
inima i-ar da de veste limbii
să-şi verse focul în afară !
Noi însă gemem în durere şi în beznă
şi nu sperăm să depanăm pînă la capăt
vrun sfat folositor
din pieptul nostru mistuit de flăcări.
(Clitemnestra se iveşte iar în pragul porţii.),
/ CLITEMNESTRA
Intră şi tu în casă ! Nu mă auzi, Casandra ?
Deoarece chiar Zeus preablînd a hotărît ca, în acest palat, să te împărtăşeşti din apa noastră sfîntă [87], stînd, între numeroase slugi, lîngă altarul bogăţiei noastre, coboară din car şi nu te umfla de mîndrie !
Însuşi Heracles, fiul Alcmenei, se spune că, odată, a fost vîndut şi nevoit să se înfrupte din pîinea traiului de sclav [88].
Pentru omul silit să îndure asemenea soartă e un straşnic noroc să încapă în mîinile unor stăpîni îmbelşugaţi de multă vreme.
Cei care, fără să fi sperat niciodată, au avut secerişul bogat sunt aspri cu sclavii în toate şi necruţători.
Din partea noastră vei primi ceea ce porunceşte obiceiul.
(Casandra tace, neclintită.) ,
CORIFEUL *(Casandrei :)*
Ţie ţi-a vorbit cu limpezi cuvinte. Eşti căzută în năvodul sorţii.
Supune-te de ţi-a fost dat să te supui ; ori, poate, ai de gînd să te împotriveşti ?
CLITEMNESTRA
De nu cumva grăieşte într-o limbă necunoscută şi barbară ^ ca piuitul rîndunicii, voi căuta, cu voie bună, s-o înduplec, şi să-i împlînt în inimă cuvîntul meu.
CORIFEUL *(Casandrei:)*
ŢOrmeaz-o ! Sfatul ei, în starea ta de prinsă, este cel
mai nimerit."!

59
iSupune-te şi părăseşte jeţul tău din car. *(Casandra stăruie să tacă.)*
CLITEMNESTRA
N-am vreme să mai zăbovesc aici, la poartă.
Lîngă vatra şi buricul casei, stau pregătite oile de jertfă, aşteptînd cuţitul.
Dacă e să mă urmezi, nu pierde timpul, iar dacă nu îmi înţelegi rostirea, tu fiind străină limbii noastre, în lipsa glasului, vorbeşte-mi, cum fac sălbaticii, cu mîna.
(Casandra rămîne nemişcată.)
CORIFEUL
Străina cred că ar avea nevoie de un tălmaci cu graiul desluşit.
Arată ca o lighioană înhăţată de curînd.
CLITEMNESTRA
Desigur c-a înnebunit şi că-şi ascultă mintea rătăcită, dacă, smulsă din cetatea biruită ieri, nu ştie să poarte zăbala, decît împroşcînd un suflu de spumă sîngerie.
N-am să mai vorbesc în gol, doar pentru ca ea să
mă înfrunte.

(Intră in palat.)
CORIFEUL
Sunt năpădit de milă şi nu mă pot întărită. (Nefericito, haide, părăseşte-ţi carul, urmează voia sorţii, încearcă-te la jug !
(Casandra mai stă o vreme neclintită cu ochii pironiţi asupra statuii lui Apolo, zeul drumurilor, apoi izbucneşte, fără să coboare din car :J
CASANDRA Strofa I
Vai, vai, pămînt şi cer ! Apolon, Apolon !
CORIFEUL
De ce îl cheamă, gemînd, pe Loxias [90] ? Lui nu i se cuvin cîntările de jale.
CASANDRA
, Antistrofa I
Vai, vai, pămînt şi cer ! Apolon, Apolon !
CORIFEUL
Cu glas mîhnit îl strigă iar pe zeul care nu are ce să caute în bocetele de durere.
CASANDRA
Strofa II
*V ; Apolon, Apolon,
ocrotitorule de drumuri [91] !
Apolon, tu mă pierzi [92] !
Mă pierzi atît de lesne înc-o dată.
CORIFEUL
Vrea oare să-şi prezică amarnicul destin ? Suflarea zeului răzbate din inima-i de sclavă.
CASANDRA Antistrofa II
Apolon, Apolon, ocrotitoruie de drumuri !
60
61
' Apolon, tu mă pierzi ! Unde m-a dus cărarea ta, sub ce acoperiş ?
CORIFEUL
în casa lui Atreu, ţi-o spunem noi, dacă nu ştii ; rostind şi tu la fel nu vei grăi minciună.
CASANDRA Strofa III
Vai, spune mai degrabă, sălaş urît de zei şi martor la blestemăţii fără de număr, ce au făcut să curgă viaţa unui frate şi capete să cadă retezate, o măcelărie de bărbaţi cu sînge băltind în ţărînă <
CORIFEUL
Îmi pare că străina caută ca o căţea ; adulmecă o urmă şi va da de sînge.
CASANDRA Antistrofa III
Ah, aceste mărturii sunt de crezut aceşti copilaşi ce plîng sub cuţit, şi-aceste cărnuri fripte din care-nfulecă un tată.
CORIFEUL
Noi faima ta de ghicitoare ţi-o cunoaştem, dar nu avem aici nevoie de profeţi.
62
CASANDRA Strofa IV
Vai, ce se pune la cale acolo,
ce altă cumplită durere se pune la cale
în palatul acesta,
durere cumplită şi crudă,
de neîndurat pentru rude,
de nevindecat ?
Vai, ajutorul e departe !
CORIFEUL
Nu sunt în stare să-nţeleg ce prevesteşti, dar cele întîmplate le cunosc; le strigă toată ţara.
CASANDRA — Antistrofa IV
Nemernico, nu te-nfioară fapta-aceea
Pe soţul tău ce a-mpărţit
acelaşi pat cu tine
îl scalzi în baie mai întîi,
pe urmă, cum să spun sfîrşitul ?

Se va petrece cît mai iute.
Ea braţele, pe rînd, şi le va-ntinde
şi le va lungi ca să lovească.

<k

>

CORIFEUL

Acum pricep şi mai puţin : după enigme, iată oracale întunecate ; mă simt neputincios.

CASANDRA Strofa V

Amar şi vai, amar şi vai ! Ce se arată ? Să fie un năvod din Hades ? Ba nu ! Adevărata plasă

63

e chiar părtaşa de-aşternut, acum părtaşa de omor. Iar ceata Eriniilor, legată nezdruncinat de neamul acesta, să-nalţe ritualul strigăt, ca la doborîrea unei jertfe hărăzită să fie ucisă cu pietre [94] !

CORIFEUL

De ce să năpusteşti peste aceste case strigătul înalt al Eriniilor ? Cuvîntul tău mă îngrozeşte.

S.

CORUL

Spre inimile noastre năvăleşte
o undă galbenă, precum şofranul,
la fel ca valul, care le-nsoţeşte
luptătorilor căzuţi sub lance
licăririle din urmă ale vieţii,
în clipa cînd moartea s-apropie zornic.

CASANDRA Antistrofa V

Păzea, păzea, fereşte-te de vacă !
In capcana unei pînze a făcut să-i cadă
taurul cu negre coarne.
Ea din preajmă îl izbeşte,
el se surpă-n scăldătoarea plină.
Află de la mine destinul unei căzi
de viclenie şi de sînge !

CORIFEUL

Eu nu mă laud că aş fi cunoscător iscusit de oracole, dar spusele acestea menesc nenorocire.

CORUL

Cînd izvoreşte oare din oracol pentru muritori vreo ştire bună ?

64

într-adevăr vestind numai nenorociri, profeţii cu arta rostirii bogată revarsă pretutindeni frica.

CASANDRA Strofa VI

Vai mie, sărmana de mine ! Vai, soarta mea nefericită ! Durerea mea o torn în craterul [95] de jale şi-o strig. Unde m-ai călăuzit, *L* sărmana de mine(©? î Oare nu ca să mor şi eu cu aiţii-mpreună ?

CORUL

îţi rătăceşte mintea, pradă unui zeu, de vreme ce-nalţi despre tine un astfel de cîntec necîntec ! La fel, privighetoarea galben-aurie, ţipînd fără oprire „Itys ! Itys !"[97], în inima-i năpăstuită, vai, suspină despre o viaţă prea împovărată de florile obidei.

CASANDRA Antistrofa VI

Vai, vai, nu-mi aminti ursita
privighetorii cu atît **de** gingaş **viersul** !
Zeii au plămădit în jurul ei
un trup înaripat;
fără plînsetele sale
traiul său ar fi nespus de dulce.
Eu, în schimb, sunt hărăzită
să fiu despicată
de fierul cu două tăişuri.

65

CORUL *

Cine-ţi dezvăluie aceste

nenorociri copleşitoare,
trimise năvalnic de zei ?
Cine te-nvaţă să cînţi răspicat
oracolele fioroase | şi-n cîntece de jale cadenţate, \sşi-n melodii ascuţite ?
Cine-ţi şopteşte înţelesul
acelor cuvinte de rău grăitoare
pe drumul profeţiilor tale ?
CASANDRA Strofa VII
Vai, nuntă, nuntă a lui Paris,
pierzania dragilor mei !
Vai, Scamandros, băutura ţării mele,
pe malurile tale am crescut,
prin grija ta, oropsita de mine !
Dar în curînd voi proroci
la rîurile Kokytos
şi Aheron, pe maluri [98].
CORUL
Prea desluşite ţi-s cuvintele rostite ;
pînă şi-un prunc le-ar înţelege.
Ca o muşcătură sîngeroasă,
ne încearcă gîndul sorţii tale-ndurerate,
cînd te-auzim că-ţi strigi
năpastele tînguito,are.
CASANDRA Antistrofa VII
Vai cazne, cazne ale ţării mele de-a pururi nimicită !
Vai, jertfe aduse de tata
spre mîntuirea meterezelor cetăţii,
nenumărate ucideri
de boi ce păşteau prin poienile noastre !
Zadarnic ne-a fost orice leac !
Cetatea Ilion şi-a îndurat ursita
iar eu, cu sufletul fierbinte,
voi fi surpată pe pămînt.
CORUL
Acest oracol nou se leagă de cele dinainte. Poate un daimon " plin de ură s-a năpustit asupra ta, cu grea povară şi te sileşte să cînţi aceste dureri suspinate şi dătătoare de moarte. Iar noi, împiedicaţi, nu bănuim sfîrşitul. *(Casandra îşi desprinde privirile de pe statuia lui Apolo şi coboară din car.)*
CASANDRA
Oracolul, acuma, nu se va întrezări numai prin văluri, ca o tînără mireasă, ci va ţîşni, suflînd puternic, în faţa răsăritului de soare şi va rostogoli înspre văpaia Iui talazul unei încercări şi mai cumplite.
Deci, să vă luminez fără enigme.
Depuneţi mărturie, că am adulmecat, cu nările-n cărare, urmele unor nelegiuiri străvechi.
Nu se desprinde niciodată de acest acoperiş un alai de glasuri, potrivite laolaltă, ce nu răsună molcom şi nu grăiesc de bine.
Ca să-şi aţîţe îndrăzneala tot mai mult, ceata petrecăreaţă care zăboveşte în palat s-a îmbătat cu sînge omenesc şi nu mai poate fi gonită, ceata Eriniilor acestui neam.
Pururi lipite de aceste ziduri, imnuie imnul despre cea dintîi fărădelegă.[100]; pe urmă blestemă culcuşul fratelui, nemernic pentru cel care l-a pîngărit[101].

Am tras în ţintă cu săgeata sau am nimerit alături ? ■ Sunt o ghicitoare mincinoasă, care bate şi sporovăieşte pe la porţi ?
Mărturiseşte, jură-te, că nu ai auzit nici un cuvînt despre păcatele străvechi ale acestei case !
CORIFEUL
Cum ar putea să lecuiască oare chezăşia unui jurămînt, oricît ar fi de răspicat ?
Mă mir cum tu, crescută dincolo de mare şi străină, te întîlneşti mereu cu adevărul, ca şi cum l-ai fi

văzut cu ochii.
CASANDRA
Apolo ghicitorul m-a înzestrat cu harul ăsta. CORIFEUL
Adevărat e zvonul că, deşi fjind un zeu, a fost cuprins şi el de pofta dragostei^ ?
CASANDRA
Odinioară m-aş fi ruşinat să pomenesc despre iubirea lui.
CORIFEUL
Aşa e omul, mîndru, în vremurile fericite. CASANDRA
Zeul, aprins de patimă, lupta din răsputeri 3a mă cîştige.
, CORIFEUL
V-aţi dedat cumva la munca zămislirii, după noima tuturor ?
68
CASANDRA
I-am făgăduit lui Loxias, dar nu mi-am ţinut legămîntul.
CORIFEUL
Erai înzestrată încă de-atunci cu meşteşugul divin al prezicerii ?
CASANDRA
încă de-atunci proroceam suferinţele patriei mele. CORIFEUL
Şi cum ? Ai fost cruţată de mînia lui Apolo ? CASANDRA
Din clipa cînd l-am înşelat, nimeni nu a mai crezut în spusa mea.
CORIFEUL
Dar nouă ni se pare că oracolele tale nu sunt mincinoase.
CASANDRA
Vai, vai, alei, nenorociri !
Iar mă căzneşte viitoarea dreptei preziceri, cumplita ; mă turbură năpraznieul ei cîntec.
Priviţi la tinerii aceia, iscaţi în preajma casei, asemeni unor arătări de vis ; parcă ar fi copii ucişi de dragii lor părinţi !
Iată mîinile pline de cărnuri, bucăţi din trupurile lor spre demîncare !
Ei duc o groaznică povară de măruntaie şi de vintre, din care însuşi tatăl lor s-a înfruptat.
69
Acum să vă rostesc de ce urzeşte răzbunare un nemernic leu.de casă[103], oploşit în aşternut, pîndind, alelei, întoarcerea stăpînului meu, al meu, deoarece mi-e dat să-i port jugul de sclavă !
fMaimarele peste corăbii, nimicitorul Troiei, nu ştie ce ptlne la cale, spre nenorocul lui, căţeaua haină, pacostea făţarnică, a cărei limbă spune şi îndrugă despre sufletu-i voios !
îndrăzneala sa e nestrunită, parte femeiască ucigaşă de bărbatT}
Cum sa numesc dihania respingătoare ?
Şarpe, ce se leagănă cînd înapoi, cînd înainte, Skylla[104], cuibărită între stînci, pierzanie pentru corăbieri, mumă clocotind de ciudă, scăpată din Hades, care împroaşcă un război neostenit peste rudele sale ?
Ce ţipăt a scos de izbindă, atotulsfruntata, ca un luptător victorios în bătălie ! Nimeni să nu-şi închipuie -că-i bucuroasă pentru o întoarcere mîntuitoare !
Puteţi să mă credeţi sau nu, totuna-mi este !
Ceea ce trebuie să vie se va împlini, iar tu, cuprins de milă, vei mărturisi îndată că am profeţit preabine adevărul.
CORIFEUL
Ai vorbit despre ospăţul pregătit anume lui Thyestes din carnea copiilor săi.
Am înţeles, cutremurat de un fior, şi mă cuprinde teama, cînd aud că rosteşti adevărul, nu copia lui zugrăvită.
In privinţa celorlalte vorbe ale tale, mintea mea, năucă, iese din făgaş.
CASANDRA
Am spus că vei vedea cu ochii sfîrşitul hărăzit lui ^Agamemnon.
CORIFEUL
| încetează, nefericito, adoarmă-ţi gura ! 70

CASANDRA
Nu este nici un leac pentru năpasta prevestită. CORIFEUL
Nu, dacă e dat să se întîmple. Fie să nu se ;
împlinească !
CASANDRA
Poţi să te rogi ; ei tocmai pregătesc omorul. CORIFEUL
Ce om pune la cale asemenea nelegiuire dureroasă ? CASANDRA
Prea te îndepărtezi de miezul oracolelor mele. CORIFEUL
Într-adevăr, nu înţeleg capcana care tocmai se întinde.
CASANDRA
Totuşi, eu ştiu să mă fac înţeleasă în limba helenilor. CORIFEUL .
La fel şi zeul pythian, deşi sunt greu de tălmăcit oracolele sale.
CASANDRA , .
Vai ! Ce foc mă pustieşte ? Cum năvăleşte peste mine ! Vai mie, Apolon Lykeios[105], vai mie !
71
Ij
'i;:Mv ii !■
Ea însăşi, leoaica pe două picioare, care s-a tăvălit cu lupul în lipsa de acasă a nobilului leu, mă va ucide, sărmana de mine !
în vasul cu venin amestecjL turnînd, şi răzbunarea sa şi o simbrie pentru mine'ES/
Ascuţind jungherul împotriva soţului, ea vrea să îl_, omoare drept pedeapsă pentru vina de-a mă fi adus aicy
De ce mai port aceste fleacuri vrednice de rîs, toiagul şi bentiţele de ghicitoare de la gît ?
Am să vă stric, mai înainte de a muri şi eu !
(Se leapădă de însemnele profeţiei, îşi rupe toiagul, îşi azvîrle panglicile pe pămînt.)
Fiţi blestemate ! Mă bucur să vă ştiu risipite pe jos.
Daţi-i şi alteia nenorocire din belşug !
Priviţi, însuşi Apolo mă despoaie de straiul profeţesc, după ce el însuşi a lăsat, deşi purtam acest veşmînt, să fiu cumplit batjocorită şi de duşmani şi de prieteni, fără pricină, de toată lumea.
Mi se spunea „haimanaua", ca unei prezicătoare de răspîntii, ca unei biete cerşetoare hămesite.
Şi-acum prorocul, care m-a schimbat în prorocită, m-a însoţit chiar el spre nenorocul dătător de moarte.
Aici, în loc de-altarul casei părinteşti, mă aşteaptă numai un butuc, care va fi împurpurat de sîngele fierbine al înjunghierii mele.
* Dar zeii nu vor îndura să pier cu nedreptate : se va ivi altcineva, un alt răzbunător, un vlăstar ucigător de mamă, care va răsplăti omorul unui tată.
Rătăcind în exil, alungat din pămîntul acesta printre străini, se va întoarce să închidă cît mai sus acoperişul ^chinurilor înălţat pentru ai săi.
îl va călăuzi chemarea rugătoare a tatălui său prăbuşit.
La ce bun să mă înduioşez de mine astfel şi să mă tînguiesc ?,
După ce am văzut, întîi, oraşul Ilion pătimind ceea ce i s-a dat să pătimească, îi văd şi pe cuceritorii aceleiaşi cetăţi pierind, precum am spus-o, pedepsiţi de cer.
Iar eu, plecînd, voi îndura pînă la capăt, mă voi < supune morţii, căci pentru mine zeii au făcut un mare jurămînt.
72
(întorcîndu-se, priveşte spre faţada palatului.)
Mă închin acestor porţi ale lui Hades.
Fie-mi hărăzită doar o lovitură la locul potrivit, care să-mi închidă ochii, fără zbateri, în curgerea de sînge blînd ucigătoare !
CORIFEUL
O preanefericită şi preaînţeleaptă Casandra, mi-ai amintit atît de multe.
Dar dacă ştii, într-adevăr, ce soartă-ţi este hotărîtă, de ce să te îndrepţi cu-atîta îndrăzneală spre altar, ca o juncă mînată de zei ?
CASANDRA

Nu mai încape scăpare, nu mi se mai îngăduie, străinilor, nici o clipită.
CORIFEUL
Cine trăieşte deplin, pînă la cele din urmă, e socotit a fi mai presus decît timpul.
CASANDRA
Nu, iată ziua ! Prea mărunt ar fi cîştigul dacă aş fugi. . CORIFEUL
Să ştii, curajul tău e pe măsura neînfricatei tale inimi.
CASANDRA
Fericiţii n-au prilejul să audă asemenea laude. CORIFEUL
A muri în slavă e un har al cerului.
73

[redacted]

CASANDRA
Vai ţie, tată, vai, fiilor tăi cei de seamă [107] ! *(îşi acoperă capul cu vălul şi urcă spre palat, dar după cîţiva paşi, dintr-odată se întoarce.)*
CORIFEUL
Ce s-a întâmplat ? Ce spaimă te alungă înapoi ? CASANDRA
(îngrozită :)
Vai, vai !
CORIFEUL
Ce sunt aceste vaiete ? Ce grozăvie se iscă în inima ta ?
CASANDRA
Aceste case duhnesc de omor şi vărsare de sînge ! CORIFEUL
Şi cum să nu ? Pare a fi mirosul jertfelor ce pîlpîie pe vatră.
CASANDRA
S-ar spune că sunt aburi care răbufnesc dintr-un mormînt.
CORIFEUL
Vorbeşti de o tămîie care nu e siriană. CASANDRA
Voi merge să mă vaier pentru morţi, pentru destinul meu şi al lui Agamemnon.
74
Destulă mi-a fost viaţa.
(Se îndreaptă iară spre palat, dar se opreşte iară şi se întoarce.)
Alei, străinilor, nu sunt o pasăre ce piuie de spaimă înaintea unei tufe !
Vreau doar, cînd voi fi moartă, să mărturisiţi, în locul meu, pentru acestea toate, în clipa cînd, în schimbul meu, femeie stinsă, va fi să piară o altă femeie, şi cînd, în schimbul unui bărbat surpat de nevastă, va fi să cadă alt bărbat.
Atît vă cer fierbinte ca dar de ospeţie, în pragul morţii mele.
CORIFEUL
Sărmana de tine, mi-e milă pentru soarta-ţi prevestită.
CASANDRA
Nici un cuvînt mai mult !
Nu vreau să-mi cînt eu însămi bocetul.
Spre soare se înalţă rugăciunea mea, spre cea mai din urmă lumină.
Fie ca răzbunătorii mei să le dea celor ce m-au ucis aceeaşi plată pentru moartea unei sclave, o pradă lesne de răpus!
(Intră resemnată în palat. Poarta se închide, grea, în urma sa.)
CORIFEUL
Vai, rosturile omului mîhnite !
Fericirea lui pare a fi doar un desen cu umbre.
Cînd se abate, nenorocul prin cîteva mişcări şterge desenul, ca un burete umed.
Mai mult pentru această rînduială decît pentru cele întîmplate mă năpădeşte mila.
Muritorii nu se satură de propăşire niciodată.

De ea nu se lipseşte nimeni şi n-o îndepărtează de la
75
casa lui cu un deget ameninţător, spunîndu-i : „Nu pătrunde !"
Zeii fericiţi i-au hărăzit acestui om să cucerească ţara Troiei.
Iată că s-a întors acasă, împovărat de zei cu slavă.
Dar de va trebui să dea acuma socoteală pentru sîngele pe care l-au vărsat înaintaşii lui, pierind şi el, după atîtea stingeri, şi-apoi stîrnind un şir întreg de alte morţi, cine, aflîndAceasta, cine dintre muritori se va mai lăuda c-a fost plămădit spre un destin scutit de rele?

(Agamemnon strigă jalnic din lăuntrul palatului.)

AGAMEMNON

Vaaai ! M-a străpuns în adînc o rană de moarte. CORIFEUL

(aproape în şoaptă:)

Tăcere ! Cine strigă din palat rănit de moarte ?

AGAMEMNON

(cu voce de spaimă, sfîrşită :)

Vai mie, vai, din nou, a doua lovitură !

CORIFEUL)
v

(la fel:)

Sunt vaietele regelui, s-a făptuit omorul !
Să ne unim cu toţii, să ne sfătuim temeinic.

AL DOILEA COREUT \

(energic:)

Aflaţi părerea mea ; să strigăm cetăţenilor : „Veniţi la palat ! Ajutor !"

76

AL TREILEA COREUT t

Părerea mea e să ţîşnim cit mai degrabă, să dovedim omorul pînă e sabia plină de sînge proaspăt--------

AL PATRULEA COREUT*

împărtăşind acelaşi gînd şi eu, vă îndemn să trecem la faptă ; nu-i timp să şovăim.

AL CINCILEA COREUT |

Să amînăm spre a vedea; acesta este numai începutul, vestirea unei tiranii, pe care ei o pregătesc pentru cetate.

AL ŞASELEA COREUT >

De ce lăsăm să fugă timpul ? Ei sfarmă în picioare faima de a fi şovăitori şi nu îngăduie să le adoarmă braţul.

AL ŞAPTELEA COREUT \

Nu ştiu ce sfat să vă întind ; pînă şi omul hotărît se cade mai întîi să chibzuiască.

AL OPTULEA COREUT \

La fel socot şi eu ; nu cred că mortul va învia dacă-i vom da poruncă noi.

AL NOUĂLEA COREUT
i

Cum ? Numai pentru a scăpa cu viaţă să ne plecăm stăpînilor ce pîngăresc lăcaşul ?

AL ZECELEA COREUT .'

Ruşine de neîndurat! Mai bine să murim ! Moartea e mai blîndă decît tirania.

77

AL UNSPREZECELEA COREUT

Fără dovezi, numai din faptul c-^a ţipat nu poate fi ghicit sfîrşitul unui om.

\ AL DOISPREZECELEA COREUT

Numai cînd afli ceva limpede ai dreptul să te răzvrăteşti.
A bănui şi a cunoaşte nu-i totuna.

CORIFEUL

Eu sunt de partea celor oare cred că trebuie să ştim deschis ce soartă i s-a hărăzit lui

Agamemnon.
(Se deschide cu zgomot poarta regală. In prag l păşeşte Clitemnestra, cu spada însîngerată în mînă. înăuntru, prăbuşit în cadă, se vede Agamemnon mort, înfăşurat în plasă. Lîngă el, zace cadavrul Casandrei.)
CLITEMNESTRA
Nu îmi va fi ruşine să dezmint atîtea vorbe ce le-am rostit mai înainte, la strîmtoare.
Cum pare altfel să-ţi asţâmperi ura faţă de ace] pe care îl urăşti, cu toate că tu te prefaci a-l îndrăgi, decît întinzîndu-i o capcană mai presus de orişice scăpare.
De-atîta vreme m-am gîndit la încercarea asta !
Aşadar, a venit răzbunarea victorioasă, pînă la urmă.
Stau neclintită chiar în locul unde am lovit; acum fapta este săvîrşită.
Nu voi tăgădui, am pus la cale totul, astfel încît feciorul lui Atreu să nu poată fugi din faţa morţii şi nici s-o poată da de-o parte.
Arunc asupra lui o plasă din care nu este scăpare, un năvod pescăresc, un strai de mărire vicleană, şi îl lovesc„de_d»uă-ori ; el scoate două urlete, mădularele Mse înmoaie, şi cînd se năruie, lovesc din nqu, a treia oară, prinos vărsat lui Zeus cel de sub glie, Mîntuitorul morţilor[108].
\
Atunci, zăcînd, el îşi dă duhul, iar sîngele, ţîşnind din rănile străpunse, mă împroaşcă, picături întunecate, nu mai puţin plăcute pentru mine, decît e rouă sclipitoare, dar dumnezeiesc, pentru seminţele din muguri.
[Xcestea-s faptele, cinstiţi bătrîni din Argos ; fie că suntpe placul vostru, fie că nu vă plac, eu tot mă laud pentru ele.
De-ar fi îngăduit să i se toarne libaţii unui leş, ar fi pe drept s-o facem pentru omul ăsta, mai mult decît pe drept!,
El a umplut craterul în acest palat ou atîtea rele blestemate, încît, sosind aici, a trebuit şi el să-l soarbă dintr-o dată.
CORIFEUL
Rostirea gurii tale sfruntate mă uimeşte, cînd te făleşti pe seama soţului, cu astfel de cuvinte.
CLITEMNESTRA
Mă puneţi la-nceroare, mă luaţi drept o femeie fără minte.
Vă spun din inimă netremurată şi să vă fie limpede, toţuna-mi este de mă lăudaţi sau veştejiţi.
Acesta-i Agamemnon, soţul meu, iar mîna mea cea dreaptă l-a preschimbat în leş, — isprava unei bune lucrătoare !
Asta e !
CORUL ■ Strofă
Ce iarbă rea, hrănită
de musturile gliei,
ai înghiţit, femeie [109],
ce băutură scoasă din valurile mării,
încît făptuind un năpraznic omor,
ai socotit că poţi înlătura

\\

şi spulbera ocările strigate
în gura mare de popor ? I Vei fi despărţită de ţară, 'n puternic lovită de ura cetăţii.
CLITEMNESTRA
Acum mă osîndiţi să fiu gonită din oraşul Argos de ura cetăţenilor şi de ocările strigate de popor în gura mare, dar nu v-aţi ridicat, atunci, împotriva bărbatului care, nepăsător, ca unul ce-şi alege un cap de vită pentru jertfă din belşugul de oi al turmelor sale miţoase, şi-a jertfit-o

pe copila lui — rodul preascump al pîntecelui meu — ca să îmbuneze vînturile TradeiC^r
Oare nu el trebuia izgonit din pămîntul acesta, spre ispăşirea pîngăririi sale ?
In schimb, v-aţi ,şi iscat aprigi judecători, îndată ce aţi auzit de fapta mea.
Să ştiţi, n-aveţi decît să mă ameninţaţi, sunt gata să vă stau împotrivă.
Biruiţi-mă cu vlaga mîinii voastre şi veţi fi stăpînii mei !
Dar dacă vreun zeu va hotărî altminteri, va fi prea tîrziu să mai deprindeţi, învăţînd, ce este o purtare înţeleaptă.
CORUL Antistrofă
] Eşti plină de gînduri semeţe ;] ai grăit cuvinte nebune.
Iată cum inima ta,
după omorul de groază ce te-a mînjit,
în sminteala ei, soooate
că pata cea grasă de sînge
îţi sade preabine pe frunte ! , | Neîndrăgită, despărţită de prieteni, 1 vei primi, răsplată, rană pentru rană !
CLITEMNESTRA
Nu vreţi să luaţi aminte la cumpăna jurămintelor mele ?
Să-mi fie martore şi Dike, răzbunătoarea fetei mele, şi Ate şi Erinys, cărora le-am înjunghiat omul acesta, că; în palatul meu nu se va furişa nici măcar umbra spaimei, atîta vreme cît Egist'^^la fel ca şi pînă acum, va sta în preajmă, să-mi aprindă focul vetrei şi să mă ajute cu bunăvoinţa sa.
El este scutul mare al îndrăznelii mele.
lată-l la pămînt pe omul vătămător pentru nevasta lui şi plin de miere pentru multe Chryseis la Troia [112].
Şi ea, de-asemenea, captiva, prorocită şi văzătoarea semnelor divine, tovarăşa-i de aşternut, iat-o culcată, credincioasă, lîngă el precum au împărţit, deopotrivă, şi pe mare scîndurile navei !
Amîndoi au îndurat ceea ce li se cuvenea.
El a căzut aşa cum aţi aflat.
Ea, dimpotrivă, ca o lebădă, şi-a suspinat cîntul de moarte, cel din urmă, şi s-a întins apoi lîngă ibovnic.
Tocmai mie s-a găsit bărbatu-meu să mi-o aducă, dar pentru mine pipărat întru atîta slavă[113]!
CORUL Strofa I
Vai, moartea să vină degrabă,
fără dureri ascuţite,
fără zacere-n patul de chinuri,
şi să ne-aducă somnul ce ţine de-apururi,
ce nimic nu-l sfîrşeşte, căcifmort e
preabunul paznic al nostru, '
căruia mult i-a fost dat să îndure
din pricina unei femei,
şi-atum să-şi năruie viaţa
prin altă femeie.
80
CORIFEUL
CORUL
Alei, Helena cea smintită, ea singură a nimicit, sub zidurile Troiei, atît de multe suflete, prea multe ! ¡ .
CORUL
Ai săvîrşit acum şi fapta de pe urmă, ^^ ce nu va fi dată uitării,
vărsarea sîngelui cu neputinţă de spălat.

într-adevăr, odinioară,
s-a cuibărit în casă Eris,
cearta de nezdruncinat în pornirea-i
de-a spulbera un bărbat.
CLITEMNESTRA
De ce, sub povara durerii, voi chemaţi o ursită de moarte ?
Nu vă stîrniţi împotriva Helenei mînia, ca şi cum singură ea, ucigaşă de oameni, ar fi făcut să piară atîtea suflete de luptători danai şi nouă, tuturor, ne-ar fi tăiat o rană pururi deschisă !
CORUL Antistrofa I
Daimon căzut peste casă
şi peste capetele celor doi
urmaşi ai lui Tantal[114], tu te slujeşti,
de femei la fel de sfruntate[115],
că să birui, muşcînd din inima noastră !
Iat-o pe asta, înfiptă pe leş
ca un corb al năpastei,
cum, după .datină, croncăne
cîntecul său de izbîndă !
CORIFEUL
■>'*> Alei, Helena cea smintită, ea singură a nimicit, sub zidurile Troiei, atît de multe suflete, prea multe !
82
^^ Ai săvîrşit acum şi fapta de pe urmă, ce nu va fi dată uitării : vărsarea sîngelui cu neputinţă de spălat, într-adevăr, odinioară, s-a cuibărit în casă Eris, cearta de nezdruncinat în pornirea-i de-a spulbera un bărbat.
CLITEMNESTRA
Acum voi îndreptaţi greşeala gurii voastre, amintind de daimonul de trei ori îngrăşat pe seama neamului acestuia[116].
El ne aprinde-n măruntaie această poftă lacomă să lingă sînge şi pînă să se-nchidă răul vechi, o altă rană se deschide.
CORUL Strofa II
Cumplit, cumplit pentru această casă \ şi năpustit spre răzbunare, ") e daimonul de tine pomenitul.
Vai, amintirea dureroasă
a unei sorţi nesăturate de năpaste,
alei, trimise din porunca
lui Zeus, temeiul tuturora,
care pe toate le-mplineşte !
Ce se încheie oare pentru oameni
fără voinţa lui Zeus ?
Este ceva să nu fie lucrare divină?

CORIFEUL
Vai
Vai, basileul nostru, basileu, cum să te plîngem, cum să-ţi grăim din toată dragostea inimii noastre *T*^
83
Trupul tău zace înfăşat în aceste fire de păianjen ; suflarea vieţii tale s-a stins de o moarte nelegiuită !
CORUL
Vai nouă, tu zaci în patul nevrednic de tine, lV îmblînzit de o moarte vicleană,
lovit de arma soţiei cu două tăişuri !

CLITEMNESTRA
îv
l-Vă lăudaţi a crede că aceasta este fapta mea.
' Nici măcar să nu maij spuneţi că aş fi nevasta lui Agamemnon/\
Sub trăsăturile femeii celui răposat, e vechiul şi neînduratul duh răzbunător al lui Atreu, al gazdei ticăloase, duhul oare a dat osîndă, jertfind un om în toată firea, ca să răzbune sfîrtecarea unor prunci.
CORUL Antistrofa II
|Tu, nevinovată de acest omor ? fCine s-aducă mărturie pentru tine ? în ce fel ? Cum ? Chiar dacă te ajută duhul răzbunărilor acestui neam ! Cînd Ares cel negru şi silnic deschide să curgă în valuri viaţa familiei voastre, e semn că se-ntoarce dreptatea pentru copiii mîncaţi la ospăţ, aşa cum o cere şi sîngele lor închegat în ţărînă.
CORIFEUL
v» Vai, basileul nostru, basileu, cum să te plîngem, cum să-ţi rostim din toată dragostea inimii noastre ?
Trupul tău zace înfăşat în aceste fire de păianjen ; suflarea vieţii tale s-<a stins de o moarte nelegiuită.
CORUL
Vai nouă, tu zaci în patul nevrednic de tine, îmblînzit de o moarte vicleană, lovit de arma soţiei cu două tăişuri !
CLITEMNESTRA
Nu, nu ar fi avut sfîrşit nevrednic, dar însuşi el, odinioară, şi-a strecurat în casă moartea vicleană.
Rodului meu, ce mi l-a.dăruit,,Ifi^emeLir^le^amarnic jeliteî, *i-a* hărăzit un destin pe_ care l-a-ndurat apoi şi eT,~dupa^dreptate...
SXnu se mai poarte mareţ în lumea lui Hades ! / Moartea, prin sabie, l-a doborît pe cel care se cuvenea \să plătească pentru fărădelegea lui.
CORUL Strofa III
Suntem la strîmtoare, nici un ajutor temeinic nu ne scade frica, încotro să ne întoarcem ? Se năruie casa.
Ne cutremură ropotul ploii de sînge ce prăbuşeşte palatul : adevărată rupere de nori. Pregătind o nouă pedeapsă, ursita-şi ascute pe o gresie nouă tăişul dreptăţii.
CORIFEUL
Vai, Glie, Glie, pentru ce nu te-ai deschis să mă primeşti pe mine în adînoul tău, mai înainte să văd cadavrul acesta, întins în patul scăldătorii cu pereţi de-argint ?
Cine-i va săpa mormîntul ?
Cine-i va suna cîntul de jale ?
84
Indrăzni-vei oare tu, vei îndrăzni, după ce ţi-ai omorîti bărbatul, să-l boceşti, să-i închini cinstire necinstită sufletului său, drept ispăşire pentru fapta-ţi cumplit de ticăloasă ?
CORUL
: Cine se va-ngriji, din inimă curată, V* să rostească lauda funebră la marginea gropii acestui dumnezeiesc bărbat, sfîşiindu-şi cu mîinile faţa năpădită de lacrimi ?
CLITEMNESTRA
Nu-i lucrul vostru să vă faceţi grijă pentru asta.
Prin_ minea căzut^ a rajx>satjji*se* va jpunein mormînj^ jîără plîngerile neajnurilpr;._sale_.
X5oar Ifigenfâ™nîca"Iui, cu gingăşie îşi va întîmpina părintele, cum se cuvine, pe malul rîului cu ape iuţi al suferinţelor [m], îl va cuprinde-n braţe şi îl va săruta.
CORUL
Antistrofa III f [1] La jignire se răspunde cu jignire ;
a judeca e anevoie. " Cel care voia să prindă este prins, i cel care a ucis plăteşte toată datoria ! \ Va dăinui o lege, cît Zeus va dăinui pe tron : ; „Vinovatului pedeapsă !" î E scris în noimele divine. *
O, de-ar stîrpi cineva din palat ; sămînţa blestemului ! *l* Neamul acesta-i lipit de năpastă.
CORIFEUL

^t? Vai, Glie, Glie, pentru ce nu te-ai deschis să mă primeşti pe mine în adîncul tău, mai înainte să văd
86
cadavrul acesta, întins în patul scăldătorii cu pereţi de-argint ?
Cine-i va săpa mormîntul ?
Cine-i va suna cîntul de jale ?
îndrăzni-vei oare tu, vei îndrăzni, după ce ţi^ai omorît bărbatul, să-l boceşti, să-i închini cinstire necinstită sufletului său, drept ispăşire pentru fapta-ţi cumplit de ticăloasă ?
CORUL
ine se va-ngriji, din inimă curată, să rostească lauda funebră la marginea gropii acestui dumnezeiesc bărbat, sfîşiindu-şi ou mîinile faţa năpădită de lacrimi ?
CLITEMNESTRA
Acum, în sfîrşit, aţi rostit adevărul.
Eu vreau să fac un schimb de jurăminte cu daimonul urmaşilor lui Pleisthenes [118] : îmi voi îndura, deşi mi-e greu, ursita, pentru ca mai tîrziu duhul acesta să plece din lăcaşul nostru şi să sleiască altă stirpe, prin morţi săvîrşite de mîinile rudelor.
Şiţmă voi mulţumi cu partea mai măruntă din bunurile noastre, dacă voi izbuti să alung din casă această nebunie de ucideri dintre neamuri.
(Aruncă sabia din mină. Năvăleşte Egist, urmat de o *gardă înarmată, şi se opreşte în faţa cadavrului lui Agamemnon.f^*
Vt *X {_* ^ EGIST
O, lumină bucuroasă a zilei, care mi-ai adus dreptatea !
îmi este limpede acum că sunt în lume zei răzbunători ai muritorilor, care de sus veghează peste nelegiuirile pămîntului.
Azi l-am văzut, în pînza Eriniilor ţesută,
8?
pe bărbatul ăsta, prăbuşit fără suflare, spre toată mulţumirea mea, ca să plătească pe de-a-ntregul pentru loviturile viclene ale mîinii părinteşti.
într-adevăr, Atreu, stăpînul ţării şi părintele lui Agamemnon, văzîndu-l pe Thyestes, tatăl meu, — şi ca s-o spun mai limpede, fratele său — că se luptă să-i smulgă puterea, l-a izgonit şi din cetate şi din casă.
întors din nou la frate să-şi cerşească vatra, • Thyestes cel nefericit a fost să aibă parte de un adăpost şi nu a fost ucis ; sîngele său nu s-a vărsat în ţărîna strămoşilor săi.
în schimb, părintele certat cu zeii al acestui om, Atreu, gazdă mai mult prevenitoare decît iubitoare, prefăcîndu-se că ţine să petreacă în deplină voioşie o zi de jertfe hăcuite, i-a pregătit lui tata un ospăţ din carnea copiilor săi. \
A frînt picioarele şfmîinile cu rîndurile lor de degete ; ba, mai mult.............a şezut la masă.
Thyestes, apucînd bucăţile de nerecunoscut, înfulecă îndată din hrana blestemată, după cum se vede, pentru întregul neam.
Pe urmă, dîndu-şi seama, prea tîrziu, de nelegiuirea săvîrşită, scoate un urlet, cade şi varsă cărnurile sfîrtecate.
El cheamă să coboare peste Pelopizi o soartă neîndurătoare, răstoarnă masa cu piciorul şi spune, blestemînd :
„Aşa să piară toată stirpea lui Pleisthenes !" ! Iată de ce ţi-e dat să-l vezi pe Agamemnon doborît.
Eu am urzit omorul, în numele dreptăţii.
Fiind al treisprezecelea născut din bietul meu părinte, am plecat în exil împreună cu el, încă pe cînd eram în scutece un prunc plăpând.
Dar am crescut, şi Dike m-a călăuzit în ţară şi pe duşman am izbutit să îl lovesc, fără să trec de pragul porţii sale, legînd cu grijă toate ochiurile uneltirii prin care s-a pierdut.
Acum însăşi moartea mi s-ar părea frumoasă, văzîndu-l în năvodul împletit de Dike.
CORIFEUL
(mîhnit, apoi din ce în ce mai întărîtat:)
Egist, eu nu cinstesc neruşinarea ucigaşului.
Ne-ai întărit că pe acest erou l-ai omorît cu bună-ştiinţă, că singur tu ai pus la cale crima vrednică de jpilă.

Aflǎ de la mine, capul tău nu va scăpa, să ştii, de dreapta răzbunare, de pietrele şi de blestemele poporului^
EGIST
Prea tare ridici glasul, tu care stai în rîndul vîslaşilor cel mai de jos !
Cine dă porunci pe navă ? Oare nu omul de pe punte ?
Deşi eşti vîrstnic te vei lămuri cît e de greu să mai înveţi ceva la bătrîneţe, cînd s-ar cuveni să dovedeşti înţelepciune.
Dar lanţurile grele şi chinurile foamei sunt vraci fără pereche, în stare să-i înveţe chiar şi pe bătrîni.
Nu vrei să vezi ceea ce-ţi este dat să vezi ?
Nu cîrti-mpotriva boldului, c-o să te usture !
CORIFEUL
Eşti o muiere ! Ai rămas acasă, pîndind să se \ întoarcă luptătorii din război !
Ai pîngărit culcuşul unui bărbat de seamă, ai pus la cale moartea maimarelui oştirii.
EGIST
Iată din nou cuvinte ce vor face să ţîşnească lacrimi !
Rostirea ta e prea departe de a lui Orfeu [119] : acela stăpînea întreaga fire cu harul vocii sale, tu doar ne turburi cu orăcăieli de prunc.
Dar te vom arunca sub jug şi te vom îmblînzi cu sila.
88
89
CORIFEUL
Cum să ajungi maimare peste Argos, tu care ai pus la cale sfîrşitul acestui erou, neîndrăznind măcar să-nf ăptuieşti cu mîna ta omorul ?
EGIST
(jSra limpede că viclenia trebuia s-o toarcă o femeie. Eu, vrăjmaşul lui de-atît amar de vreme, aş fi dat de bănuit.
Acum, cu bogăţiile lui..Agamemnon^ socoţ săjx>t
Pe răzvrătit îl voi prinde la jug, să tragă din greu ; nu-l voi îndopa cu orz, ca pe-un mînzoc buiestraş.
întunericul, unit cu hămeseala cruntă, îl vor face să pară mai molcom.
CORIFEUL
De ce, întru nemernicia sufletului tău, nu l-ai lovit ■ de unul singur pe erou, de ce a trebuit să-l piardă o femeie pîngăritoarea ţării şi-a zeilor acestei ţări ?
Oare nu mai vede lumina Qreste, să vie înapoi, adus de-o soartă binevoitoare, şi să vă spulbere pe amîndoi, atotputernic ?
(Ciocnirea dintre Corul bătrînilor şi Egist şi gărzile lui devine tot mai violentă.)
EGIST
Deci astfel înţelegi să-ţi fie faptele şi vorbele. Am să-ţi arăt eu ţie, în curînd. Haideţi străjilor, avem aici de lucru !
CORIFEUL
j Haidem, cu săbiile-n mîini ! Fiţi gata cu toţii de luptă !
90
EGIST
1 Fie ! Şi eu sunt gata să mor cu sabia-n mînă ! CORIFEUL
Ai spus că eşti gata să mori ? Deci, să-mi încerc norocul!
(Corul dă să năvălească asupra lui Egist. Clitemnestra coboară între ei să-i despartă.)
CLITEMNESTRA
Opreşte-te, o, pentru mine omul cel mai drag, să nu sporim din nou aceste rele !
Prea jalnic ne-a fost secerişul de dureri !
gDestul amar am îndurat.
Să nu începi nimic, noi încă sîngerăm !
Plecaţi degrabă toţi, şi tu şi-aceşti bătrîni, fiecare în lăcaşul hărăzit de soartă, pînă nu înfăptuiţi ori pătimiţi o altă pacoste?
Am săvîrşit ceea ce trebuia să fie săvîrşit.

Ajungă-ne atîtea suferinţe şi să nu ne plîngem ; un zeu cu gheare grele ne-a sfîşiat năpraznic. Aşa vă sfătuieşte o femeie, de crede cineva că-i vrednică să fie ascultată.
EGIST
Cum, ei să mă vatăme cu limba lor neruşinată, să jignească destinul, azvîrlindu-mi asemenea vorbe, să-şi piardă într-atîta bunul simţ, încît să-şi înfrunte stăpînii ?
CORIFEUL } Niciodată argienii nu-l vor măguli pe un nemernic.
EGIST Las' c-ai să-mi încapi în mină, în zilele ce stau să vină.
91
CORIFEUL
Nu, dacă îl va îmboldi un daimon pe Oreste să se-ntoarcă.
EGIST
Se ştie : omul în exil se ospătează cu speranţe. CORIFEUL
Dă-i drumul, este vremea ta, îngraşă-te cu pîngăriri !
EGIST
Află că-ţi voi da răsplată pentru sminteala ta de-acum.
CORIFEUL
îndrăzneşte, umflă-te în pene, cocoş în preajma puicii tale !
CLITEMNESTRA
(lui Egist:)
Nu-i băga în seamă, lasă-i să latre în pustiu ! Tu şi cu mine, stăpînind acest palat, vom aşeza în bună rînduială totul.
(Intră, împreună cu Egist în palat, prin poarta regală.)

Hoeforele[1]

PERSOANELE

(în ordinea intrării în scenă)
ORESTE, *fiul lui Agamemnon*
PYLADE, *prietenul lui Oreste*
CORUL hoeforelor
ELECTRA, *fiica lui Agamemnon*
UN SLUJITOR
CLITEMNESTRA, *regină în Argos*
DOICA *lui Oreste*
EGIST, *soţul reginei*
Slujitori, slujitoare, cetăţeni.
Fi
fundalul scenei cu trei porţi înfăţişază tot palatul Airîiilor. JJna din porţile laterale duce spre odăile femeilor^ In primul plan se ridică mormîntul lui Agamemnon. Prin stînga intră Oreste şi Pylade, veniţi pe ascuns în Argos.
ORESTE
Subpămîntene Hermes [2],,' caută spre tatăl meu căzut, fii tu mîntuitorul meu şi laolaltă-luptătorul căruia mă rog !
ifâtă-mă din nou în ţară, întors dintre străini"...
(Urcă pe mormîntul lui Agamemnon.)
Pe gorganul acestui mormînt, îi vestesc părintelui meu să-şi plece urechea şi să m-asculte.
(îşi retează din păr o şuviţă şi o aşază pe mormînt.)
închin o şuviţă de păr lui Inachos [4], rîui oare mi-a hrănit copilăria, şi încă una ca prinos de doliu...
N-am fost de faţă, tată, ca să mă tînguiesc la moartea ta, şi braţul meu nu l-am întins, cînd leşul tău a fost purtat afară din palat...
Ce-mi este dat să văd ?
Ce adunare de femei înaintează, îmbrăcate în veşminte negre ?
Ce nenorocire să cred că s-a mai îhtîmplat ?
Oare s-a prăbuşit peste aceste case o altă suferinţă sau poate mai degrabă să socot că femeile vin să-i

aducă părintelui meu libaţiile care-i îndulcesc pe morţi.
Aşa pare să fie, nu altminteri.
îmi pare, că, într-adevăr, o văd şi pe Electra, pe sora mea cum vine, împovărată de un doliu mîhnit.
IP, Zeus, hărăzeşte-mi să răzbun uciderea tatălui meu, primeşte să lupţi alături de mine"!
95
Să ne dăm, Pylade, la o parte, să aflu desluşit ce vor
femeile sosind în şir de rugătoare'. (j *(Oreste şi Pylade se ascund în stingă, Ungă zidul l palatului. Intră Corul hoeforelor urmat de Electra. *• Femeile corului, roabe, poartă ulcioare cu prinoase funerare şi cupe.)*
CORUL Strofa I-
Am purces din palat la poruncă,
să însoţim cu bătăi de sprintene mîini
aceste prinoase funebre.
Iată, obrazele noastre
noi le-am crestat pîn' la sînge,
le-am însemnat din unghii
cu brazde proaspăt tăiate !
Inima noastră necontenit
se hrăneşte cu vaiete,
durerea sfîşie peplosul
care ne-nvăluie pieptul,
iar inul ţesăturii ţipă.
Ne-au copleşit năpaste mohorîte [5].
Antistrofa I
în răspicate cuvinte,
să-ţi facă părul măciucă,
profetul care-n lăcaşul acesta
grăieşte prin vise,
din somn răsuflînd răzbunare,
în toiul nopţii, din străfundul casei,
a slobozit un strigăt fioros,
care s-a prăbuşit asupritor
în iatacurile de femei [6].
Şi, judecind aceste vise,
tălmăcitori cu chezăşie de la zei
au dat de ştire despre morţii de sub glie
că sunt jigniţi şi aprig se răscoală
împotriva celor care i-au ucis.
96
Strofa II
Dorind fierbinte, prin această
cinstire — mai degrabă necinstire —
să gonească de la ea nenorocirea,
femeia certată cu zeii,
o, maică glie, ne-a trimis aici.
Ne temem să scăpăm asemenea cuvinte.
Oare se află ispăşire
pentru irositul sînge din ţarină ?
Io, vatră mult năpăstuită !
Io, casă năruită la pămînt!
Lipsit de soare, urgisit de oameni,
întunericul ne-nconjură lăcaşul
ai cărui domni s-au spulberat.
Antistrofa II
risipit evlavia de altădată, nebiruită, aprigă, nezdruncinată-n luptă, ce stăpînea poporul, pătrunzîndu-l

prin inimă şi prin urechi. Astăzi frica bîntuie-n cetate. Norocul împlinit e pentru muritori un zeu, mai mult decît un zeu. însă Dreptatea cu ochii deschişi îi loveşte pe unii devreme, în ceasul lor de amiază, pe alţii-i copleşeşte cu dureri tîrzii, la hotarul de umbră al serii, altora pare că nu le împarte-osîndă nici noaptea.
Strofa III
Dar cînd sîngele a fost băut de glia hrănitoare, stropii răzbunători ai crimei se încheagă ; nici apa curgătoare nu-i mai spală. O şi mai cumplită durere e preţul | . amînăîii pedepsei, pentru făptaş izbucnirea nestăvilită a unui potop de necazuri*.
97
Antistrofa III
Cel care a pătruns cu sila
în iatacul unei fete logodite
la răul săvîrşit nu poate
să mai găsească vindecare.
Tot astfel, pe omul cu mîna mînjită de sînge,
nici rîurile toate,
unindu-şi drumurile într-o matcă,
nu vor putea să-l albească de pată.
Epodă
Iar noi, pe care zeii ne-au împresurat
cu grijile ce strîng cetatea
şi în robie [8] ne-au purtat, departe
de casa părintească,
suntem nevoite să urmăm
poruncile — şi drepte şi nedrepte —
ale celor domnitori asupra vieţii noastre,
şi-amarul inimii să ni-l înăbuşim
şi să lăcrimăm sub văluri
pentru zadarnicele sorţi
ce ne-au răpus stăpînii,
şi doliul să-l tăinuim
în sufletele noastre îngheţate.
i.| *în timpul cîntecului cadenţat al femeilor, Electra s-a oprit şi a rămas neclintită înaintea mormîntului. După un răgaz de tăcere, se întoarce şi se adresează Corului.)*
ELECTRA
Roabelor, ce ţineţi buna rînduială în palat, deoarece voi mergeţi cu mine laolaltă în acest alai de rugătoare, fiţi totodată sfetnicele mele.
Ce să rostesc, în timp ce-i torn libaţiile celui răposat, I ce vorbe ca să-i fiu pe plac, ce fel de rugă să-i cobor I tatălui meu ?
Să spun, oare, că vin cu daruri „pentru soţul iubit din partea iubitei soţii", din partea mamei mele ?
98
Nu mă încumet, nu ştiu cum să glăsuiesc, în timp ce torn acest prinos peste mormîntul părintelui meu, decît să-l rog, aşa cum se obişnuieşte printre oameni, să hărăzească „răsplată minunată" celor care îi trimit aceste daruri, o răsplată pe măsura nelegiuirii care l-a răpus.
Sau, în tăcere, poate, fără slavă, — deoarece la fel s-a stins şi tatăl meu — să răspîndesc libaţiile pe pămîntul însetat şi-apoi să plec, neîntorcînd privirea, după ce voi lepăda acest ulcior cum azvîrle cineva un vas lustral mînjit[9].
Ajutaţi-mă cu o povaţă, prietenele mele, de vreme ce împărtăşim aceeaşi ură în această casă.
Nu vă fie teamă, nu-mi ascundeţi miezul inimilor voastre.
Aceeaşi soartă este pregătită omului, fie că-i liber, fie că-i în mîinile unui stăpîn.
Vorbiţi, vă rog, dacă aveţi să-mi daţi un sfat mai bun.

CORIFEUL[10]
Pentru mine mormîntul părintelui tău e sfînt ca un altar | îţi voi împărtăşi, deoarece îmi porunceşti, cuvîrrtul sufletului meu.
ELECTRA
Vorbeşte, dupăjcum te îndeamnă preţuirea
mormîntului tatii, 1
CORIFEUL
Toarnă şi roagă-te cu glas înalt pentru aceia care ţin la el.
ELECTRA Pe care dintre cei care-i Sunt dragi să-i amintesc ?
CORIFEUL Pe tine mai întîi şi pe oricine îl urăşte pe Egist.
99
ELECTRA
Mă voi ruga deci pentru voi şi pentru mine. CORIFEUL
Înţelege singură ce-am vrut să spun ! ELECTRA
Ce nume aş putea să mai adaug ?
COEIFEUL
Adu-ţi aminte de Oreste, deşi e alungat de-acasă !
ELECTRA Preabine zici, mi-ai luminat, şi nu oleacă, mintea.
CORIFEUL
Acum adu-ţi aminte şi de făptaşii crimei.
ELECTRA Nu ştiu ce trebuie să cer, învaţă-mă !
CORIFEUL (/Cere să vină cineva şi pentru ei, un zeu, un om.
ELECTRA Ce vrei să spui ? Judecător să vină sau răzbunător ?
CORIFEUL oşteşte limpede : un ucigaş, precum au fost şi ei !
ELECTRA în ochii zeilor, asemenea dorinţă nu ar fi nelegiuită ?
100
CORIFEUL
De ce ar fi ? Doar îi plăteşti vrăjmaşului : omor penţrujomor.
(Electra ia un vas din mîinile unei roabe hoejore, se purifică solemn cu apă lustrală şi începe să picure libaţiile pe mormînt.)
ELECTRA
Ascultă-mă, Subpămîntene Hermes, şi dă de ştire, vestitorule puternic al celor vii şi-al celor morţi : toţi cei din adîncul gliei, martorii sîngelui vărsat al părintelui, meu, şi însăşi Glia **, născătoarea tuturor fiinţelor, ce le hrăneşte şi le primeşte iarăşi în sine sămînţa, să-şi deschidă auzul la rugile mele !
Turnînd acest prinos de apă sfîntă celor duşi, îl chem pe tata şi rostesc :
„Fie-ţi de mine milă şi de iubitul tău Oreste, fă să ajungem iar stăpîni în casa noastră !
Acum suntem rătăcitori, vînduţi de mama ; în schimb,, ea şi-a luat ibovnic pe Egist, pe cel care a uneltit cu ea şi te-a ucis.
Din mine au făcut o roabă ; pe Oreste l-au surghiunit din toate bunurile sale, în timp ce ei, neruşinaţii, se bucură la nesfîrşit de slava şi de belşugul pentru care ai trudit.
întoarcă-se Oreste, adus de-o întîmplare norocoasă.
Aceasta-mi este rugăciunea, tată, s-o asculţi !
îngăduie să-mi fie sufletul mai înţelept decît al mamei şi mai evlavioase mîinile.
Iată, în privinţa noastră, ceea ce te rog.
Pentru duşmanii noştri, tată, trimite un răzbunător-, ca ucigaşii tăi, la rîndul lor, să piară tot ucişi, după dreptate.
Mă încredinţez în voia ta şi pentru vinovaţi rostesc blestem de moarte, dar nouă iscă-ne, dintru adîncuri, bucurie, cu ajutorul zeilor, al Gliei şi al Dreptăţii purtătoare de izbîndă !"
Iată-mi dorinţele fierbinţi în numele cărora torn aceste libaţii.
101
Voi împodobiţi-le cu tînguiri, după cum cere datina, cîntaţi cu glas înalt peanul mortului !
(Continuă să toarne libaţii. Corul izbucneşte într-un bocet agitat.)
CORUL
Plîngeţi cu hohote mari,
cu hohote de moarte, pentru stăpînul mort,

la meterezul[12] acesta de chinuri
şi bucurie.
Spălaţi ou lacrimile voastre
cumplita jertfă deşertată.
Ascultă, preamărite,
ascultă, stăpîne, chemarea
inimii noastre cernite !
Alelei, alelei !
Io, ce fel de om va veni
să dezrobească palatul,
un vajnic războinic,
mînuind săgeţile arcului scitic[13]
în vârtejul lui Ares,
încercat şi în lupta de-aproape,
cu spada,
cînd braţ, mîner şi tăiş lovesc dintr-odată.

ELECTRA

Pămîntul a sorbit libaţiile noastre, tata le-a primit. *(Brusc, îşi aţinteşte privirile în pămînt.)*
Dar. iată, sunt uimită ; să vă spun şi vouă.

CORIFEUL

Vorbeşte ! Mi se zbate inima de teamă.

ELECTRA '

< Văd pe mormînt un smoc de păr tăiat. 102

CORIFEUL Smoc de bărbat sau de fecioară încinsă peste şolduri [u] ?

ELECTRA Aceasta mi se pare lesne de ghicit.

CORIFEUL

Cei mai tineri, aşadar, îi luminează pe cei vîrstnici.

ELECTRA

Nimeni, afară de mine, nu şi-ar fi închinat şuviţa. CORIFEUL

Sunt plini de ură cei oare ar trebui să aducă un asemenea prinos de doliu.

ELECTRA Şuviţa, la culoare, se aseamănă leit...

CORIFEUL

Cu părul cui, aş vrea să ştiu. J ELECTRA

(ridicînd părul tăiat şi apropiindu-l de al săull)

Cu al meu, culoarea e aceeaşi.

CORIFEUL

Nu cumva l-a închinat Oreste, pe ascuns ?

§§

i

103

ELECTRA

într-adevăr, aceste plete amintesc de părul lui Oreste. CORIFEUL

Cum de a cutezat să vină la mormînt ? ELECTRA

Poate că a trimis prin cineva şuviţa, spre a-l cinsti pe tata.

CORIFEUL

Ce vrei să spui ? Mă năpădeşte plînsul, la gîndul că nu va mai pune niciodată piciorul pe pămîntul ţării.

ELECTRA

Şi mie-mi năvăleşte-n inimă un val de fiere, ca o pătrunzătoare lovitură.

Din ochii mei curg lacrimi arzătoare, neistovită revărsare de furtună, cînd privesc şuviţa.
Cum aş putea să cred că este a unui alt bărbat din Argos ?
De-asemenea, e limpede că nu şi-a retezat-o ucigaşa, mama mea, deşi nu-i vrednică de numele acesta, deoarece-şi urăşte în chip nelegiuit copiii.
Dar cum să mă împac — şi fără dram de îndoială — cu gîndul că acest prinos l-a închinat Oreste, omul pentru mine cel mai drag ?
Şi totuşi mă răsfăţ întru nădejdea asta.
Vai, dacă cel puţin aceste fire ar avea o voce blîndă, ca de crainic, să nu mai fiu muncită între două bănuieli, să pot, încredinţată, fie să le azvîrl, cu scîrbă, dacă au fost tăiate de pe creştet de duşman, fie dacă sunt închinate de Oreste, să le socot, în jalea mea, drept o podoabă la mormînt şi o cinstire pentru tata !
Dar zeii ştiu, cînd îi chemăm în rugi, cum furtunile ne poartă în vîrtejuri ca pe nişte bieţi corăbieri, şi, dacă ei vor să ne scape, dintr-o sămînţă firavă, pot face să ţîşnească trunchiul uriaş al mîntuirii noastre.
(Se apleacă să aşeze cu grijă şuviţa de păr pe | mormînt şi descoperă urme proaspete de paşi.)
Şi iată încă o dovadă : urme de paşi ce seamănă cu paşii mei.
Se văd înscrise tălpile a doi bărbaţi, fără îndoială ale lui şi-ale tovarăşului său de drum ; călcîiele, tiparele picioarelor, cînd stai să le masori, sunt aidoma cu urmele mersului meu.
Mă năpădeşte frica, mintea mi se prăbuşeşte.
(Oreste iese din ascunzătoare, urmat de Pylade. La ■vederea lor Electra, surprinsă, tresare.) £

ORESTE
Cere-le zeilor norocul să-ţi împlinească rugile de-a pururi !
ELECTRA
Ce mi-a fost oare hărăzit să dobîndesc prin voia zeilor ?
ORESTE
In faţa ta se află omul după care suspinai.
ELECTRA
Ştii tu pe cine îl chema inima mea ? ORESTE
Ştiu că îl aşteptai, nerăbdătoare, pe Oreste.
ELECTRA Şi rugile, în ce fel, mi s-au împlinit acum ?
104
105
ORESTE Eu sunt Oreste, nu mai căuta pe cineva mai drag.
ELECTRA Străine, nu cumva urzeşti o viclenie împotriva mea ?
ORESTE
înseamnă că aş unelti şi împotriva mea. ELECTRA
Poate că vrei să rîzi pe seama chinurilor mele. ORESTE
Ax însemna că-mi rîd şi de-ale mele. ELECTRA
Să fie cu adevărat Oreste cel care mă întîmpină aici prin glasul tău ?
ORESTE
Acum, cînd mă priveşti în faţă, tu şovăi să mă recunoşti, dar adineaori, doar cînd ai zărit şuviţa tăiată la mormînt în semn de jale, ai prins deodată aripi, crezînd că mă şi vezi aevea, şi tot aşa cînd, urmărind, ai cercetat tiparul paşilor.
Uite : pune-o la locul de unde a fost retezată această şuviţă din părul fratelui tău, atîta de asemănătoare cu pletele tale.
Iată şi-această pînză ţesută, lucrul mîinilor tale, priveşte-i desenul închipuind o vînătoare, înfiripat de bătăile spatei.
(Electra i se aruncă în braţe. El o împiedică să strige de bucurie.)
106
Păstrează-ţi cumpătul, să nu te pierzi de-atîta fericire ; ştiu bine că aici „scumpele noastre rude" ne duşmănesc amarnic [15].
ELECTRA
O, grijă preaiubită a vetrei părinteşti, speranţă într-un sîmbure de mîntuire atîta vreme plînsă, adună-ţi toată vlaga şi vei cîştiga palatul lui Atreu !
O, dulce ochi ce stăpîneşti din mine patru părţi, ursita mă sileşte să te agrăiesc cu numele de

tată !
Ţie-ţi închin de-asemenea iubirea datorată mamei -— pe care o urăsc din toată inima —
■._§i_Ifigenieijjceler cu mlne"'o!e¨o~îamîn|a2jegfită fără milă.
""^îrrsîîrşîtln~tine-l desluşesc pe fratele~cel credincios care va face să fiu vrednică de slavă, numai să mă ajute Kratos [16], Dike şi-al treilea, din toţi cel mai de seamă, Zeus !
ORESTE
Zeus, vino, Zeus, şi caută spre chinurile noastre !
Prîveşte, puii vulturului şi-au pierdut părintele, l-au omorit încolăcirile şi înnodările unei năpîrci cumplite, foamea pustiitoare îi chinuieşte pe orfani, căci ei, fiind nevîrstnici, nu pot să-şi care pradă la cuibul părintesc.
La fel este destinul meu şi al Electrei, poţi recunoaşte şi în noi nişte copii lipsiţi de tată, alungaţi din casă deopotrivă amîndoi.
Dacă tu îngădui să se stingă stirpea unui om care ţi-a adus atîtea jertfe şi cinstiri bogate, unde vei mai afla o mînă credincioasă care să-ţi închine daruri din belşug ?
Dacă tu faci să piară neamul vulturului, prin cine [i]N1 vei mai trimite muritorilor semne vrednice de crezare ?/j
Dacă tu laşi să se usuce, pînă la rădăcină, trunchiul acesta regesc, cine îţi va mai sluji altarele în zilele în care se sacrifică turme de boi ?
Ajută-ne, înalţă iar de la pămînt în slavă casa \ noastră, oricît ar fi să pară astăzi de surpată.
j

CORIFEUL
Copii, mîntuitori ai vetrei părinteşti, tăceţi, să nu v-audă cineva, copiii mei, şi de dragul limbuţiei să dea de veste totul celor ce au puterea.
Vedea-i-aş morţi, în vîlvătaia unui rug duhnind a smoală ! .
ORESTE
Nu mă va înşela oracolul cel preaputernic al lui ,'Loxias, care mi-a poruncit să trec peste această încercare şi m-a stîrnit cu ţipete înalte, şi m-a ameninţat cu munci în stare să îngheţe ficatul meu fierbinte [17], dacă, pe ucigaşii unui tată, nu îi voi face să se împărtăşească din aceeaşi soartă, dacă nu voi împlini porunca lui de a da moarte pentru moarte şi — ca un taur furios— de-a nu mă mulţumi cu pedepsele care despoaie numai de avere.
Altminteri, mi-a strigat, eu însumi voi fi osîndit să-mi macin scumpa viaţă în multe şi îngrozitoare chinuri.
Dînd oamenilor în vileag pornirea duhurilor mîniate de sub glie, el mi-a vestit acele boli îngrozitoare care înaintează pătrunzînd în cărnuri, leprele cu fălci sălbatice care rod din ceea ce fusese pînă deunăzi o fiinţă, în timp ce rănile se-acoperă cu peri cărunţi.
Şi glasul lui mi-a prevestit, de-asemenea, năvala Eriniilor iscate din sîngele împrăştiat al unui tată...
• '•••* • * • * * * • * * ' * * * .*
vedeniile care îşi rotesc în beznă ochii lucitori.
Cînd strigă după răzbunare morţii din acelaşi neam, întunecata suliţă a celor din adîncuri, — turbare şi zadarnică înfricoşare năpustită noaptea —■ zguduie şi neliniştește omul, pînă îl alungă din cetate, cu trupul sfîrtecat de-această ţepuşă de aramă [18].
Şi muritorul nu mai are parte de crater în scumpa deşertare de libaţii ; mînia tatălui ascunsă îl îndepărtează de altare, nu-l mai primeşte nimeni şi nu-i mai face loc în adăpostul său ; dispreţuit de toţi, fără prieteni, pînă la urmă piere, secătuit amarnic, de o

Oare trebuie să te supui unor asemenea oracole ?
Şi chiar dacă nu te supui, lucrarea sorţii tot se împlineşte.
Dar în mine, cu aceasta, se împacă numeroase \. năzuinţe ; mai întîi, porunca unui zeu, şi doliul cel mare după tata, nu mai spun că mă împinge lipsa de mijloace, însă mai ales dorinţa de-a nu-i lăsa pe oamenii cetăţii mele, pe muritorii cei mai renumiţi, care au răsturnat, cu suflete viteze, Troia, să fie slugi la o pereche de femei, căci, după inimă, e tot muiere şi Egist; şi dacă n-a aflat-o încă, se va încredinţa îndată.
(Se întorc cu toţii spre mormînt şi încep să-l invoce pe tatăl şi pe regele răposat.)

CORIFEUL
Puternice Moire, prin voi, din voinţa lui Zeus, totul se încheie pe calea dreptăţii !
„Limbii duşmane să i se răspundă cu limbă duşmană", iată ce strigăt înalţă Dike, cerînd să-şi facă fiecare datoria.
| „Lovitura de moarte să fie plătită cu lovitură de /-;'")] moarte ; vinovatul să îndure osînda", glăsuieşte un / L i proverb de trei ori vechi[19]. -J
ORESTE[20] Strofa I
O tatăl meu, sărmane tată,
oare prin ce cuvinte,
prin ce prinoase închinate
să ajung din depărtare
la patul care te închide ?
Lumina şi umbra împart
aceeaşi ursită.
Nu ne rămîne decît plînsul,
atîta cinste li se cade
Atrizilor uitaţi
la poarta casei lor închise.

CORUL Strofa II
Copile, dinţii rugului sălbatici
nu astîmpără şi duhul celui mort.
Intr-o zi mînia lui bufneşte.
Cînd mortul este jeluit,
pe loc răsare şi răzbunătorul!
Tînguirea dreaptă după un părinte,
după un om care a zămislit,
îl stîrneşte fără istovire,
adînc îl turbură de pretutindeni [21].
ELECTRA Antistrofa I
Acum te rog şi eu, ascultă-mi, tată, bocetele mult înlăcrimate. Amîndoi copiii tăi suspină mohorîtul threnos [22] la mormînt. Astăzi şi pe noi, numai o groapă ne primeşte, surghiuniţi şi rugători. Ce-i alinare într-acestea ? Ce-i soarta noastră decît chinuri ? Năpasta noastră oare-i neînvinsă ?
CORIFEUL
Dar din această întristare, într-o bună zi, dacă binevoieşte, un zeu are puterea să facă a ţîşni strigăte de mare bucurie.
în loc de a boci un threnos la mormînt, peanul nostru ar aduce înapoi în casele regale bucuria vinului de curînd amestecat în vase [23].
ORESTE Strofa III
De ce nu ai căzut
la Ilion sub ziduri, tată,

străpuns de-o lance lykiană [24] ?
Lăsîndu-ţi casa strălucind de faimă,
întemeindu-le copiilor,
pe drumurile lor, un trai
spre care să-şi întoarcă toată lumea ochii,
acum, te-ai odihni,
într-un tărîm de peste mare
sub o movilă-naltă,

destin pentru ai tăi mai lesne de-nduratj

CORUL Antistrofa II
Şi astfel, de acolo, de sub glie, iubit de cei ce te-^au iubit, sfîrşiţi întru mărire, ca şi tine, ai fi poruncit asupra lor, domn vrednic de cinstire sfîntă şi slujitor
al marilor stăpîni subpămînteni [25], căci basileu ai fost cît ai trăit, primind prin hotărîrea sorţii puterea armelor şi sceptrul de care oamenii ascultă [26].
ELECTRA Antistrofa III
Ba nu, în loc să fi căzut
sub zidurile Troiei, tată,
în mijlocul atîtor luptători
surpaţi de suliţi,
în loc să ţi se fi săpat mormînt
pe malul rîului Seamandros,
mai bine-ar fi pierit omorîtorii tăi [27],
iar noi aici am fi primit,
fără să îndurăm atîtea chinuri,
doar vestea că s-au stins
prin voia zeilor, departe.
111
CORIFEUL
Copilă, tu doreşti un lucru mai de preţ decît e aurul, mai mare decît fericirea de pe urmă, ursită I Hiperboreenilor [28].
Nu auziţi cum şuieră un bici cu două şfichiuri ?
Sprijinitorii noştri sunt aşternuţi sub glie, stăpînii au mîinile pline de sînge ; iar dacă soarta lui Agamemnon e urgisită, a odraslelor sale e şi mai amară.
ORESTE [29] Strofa IV
Cuvîntul acesta-mi străpunge urechea precum o săgeată. Zeus, o, Zeus ce faci să răsară, / din tărîmul adîncului, . J pînă la urmă, Năpasta / pentru omul cu mîini ticăloase, viclene, / chiar şi pe mama loveşte-o !
CORUL Strofa V
Fie-ne dat să-nălţăm
cu putere urletul sacru,
cînd bărbatul va fi-njunghiat
şi femeia jertfită [30] !
De ce să ne-ascundem pornirea ?
Aceasta prinde aripi oricum,
iar înaintea obrazelor noastre,
vîntul mîniei
şi-al urii nedescărcate
vuieşte năpraznic,
purces din inima noastră.
112
ELECTRA
Antistrofa IV
O, tu cel înflorind de vlagă, Zeus,
cînd va să cadă braţul tău ?
Vai, vai, loveşte capetele lor
şi aşterne încredere-n ţară !
Eu cer dreptate împotriva nedreptăţii.
Ascultă-mă, Glie,
ascultaţi-mă, Puteri Subpămîntene !
CORIFEUL
Nu, nu, este o lege : picăturile de sînge care au stropit ţărîna cer un nou prinos de sînge.
Omorul o strigă, în numele celor răpuşi mai pe Erinys, să aducă moarte pentru moarte [31].
ORESTE [32] Strofa VI
Vai, vai, stăpîni ai lumii din adîncuri,

atotputernice Blesteme ale morţilor,
priviţi ce mai rămîne din Atrizi :
numai nemernica jale
şi-obida fugii de-acasă.
O, Zeus, încotro să ne-ntoarcem ?
CORUL Antistrofa V
Inima noastră se zbate din nou, cînd auzim atîta vaier. Rămînem scăzuţi de speranţe şi măruntaiele ni se întunecă, la fiecare vorbă suspinată, în schimb, rostirile vînjoase îndepărtează de la noi mîhnirea înth

şi totul, atunci,
ne pare a fi înspre bine.
ELECTRA Antistrofa VI
Ce-aş mai putea săvîrşi prţn cuvinte ? Să spun suferinţele ce le-ndurăm din pricina mamei ? Să-ncerc să le alin ? Dar ele nu mai pot să fie molcomite. Prin mama, inima mea s-a schimbat într-un lup sîngeros şi flămînd. *(După un răgaz de linişte, Corul izbucneşte mai năpraznic, femeile izbindu-şi pieptul cu pumnii.)*
CORUL [3S] i Strofa I
Lovimu-ne faţa şi pieptul
în ritm de threnos arian.
Iată, mîinile noastre fără istov ropotesc
în felul bocitoarelor din Kissia [34],
înmulţind bătăile mereu,
lovind de sus, cît mai de sus,
de durere făcînd să vuiască
frunţile noastre sărmane.
ELECTRA
Io, io,
nemernică mamă sfruntată,
ai săvîrşit cumplite funeralii,
ai îngropat un rege fără plînsul
şi doliul cetăţii,
un soţ fără prisos de lacrimi !

ORESTE Strofa II
Mi-ai depănat nelegiuirea toată.
Ea s-a purtat în chip-nelegiuit
cu tatăl meu, dar pentru asta
va ispăşi, mă jur pe zei,
mă jur pe braţul meu !
Intîi să o răpun şi-apoi să mor !
CORUL /■ Antistrofa II
De vrei să ştii, a schilodit cadavrul[35]
şi l-a-ngropat aşa ciuntit,
voind să hărăzească vieţii tale
o soartă greu de îndurat.
Ai auzit acum nelegiuirea
purtării sale faţă de-Agamemnon.
ELECTRA
Antistrofa I
Tu depeni ursita părintelui meu. Dar şi pe mine m-au îndepărtat, m-au umilit şi necinstit, oprindu-mă să intru la altarul casei, ca pe un cîine înrăit. Şi lacrimile mele,
mai lesne izvorînd decît surîsul meu, mi le-ascundeam, ca să mă irosesc în plîns amarnic şi-n

suspine. Auzi-le toate acestea şi scrie-le-n inima ta !
CORUL
Sorie-le, şi prin urechile tale primeşte-mi sfatul, să-ţi coboare
115
v.
pînă la prundul liniştit al gîndului. lata ce trebuia să ştii despre trecut. Inveţe-te mînia viitorul ! Se cade să intri în luptă cu furie neîmblînzită.
ORESTE Strofa I
Tată, te chem, ajută-ţi copiii ! ELECTRA
Tată, te chem, năpădită de plîns ! CORUL
Şi glasurile cetei noastre sună cu glasurile lor. Ascultă-ne, ieşi la lumină, dă-ne-ajutor să învingem duşmanii[36].
ORESTE Antistrofa I
Ares luptă cu Ares, Dike o-nfruntă pe Dike. ELECTRA
Daţi, zeilor, după dreptate, o hotărîre dreaptă CORUL
Ne străbate un tremur, cînd auzim chemările voastre fierbinţi. Destul a zăbovit ursita. Fie s-o grăbească ruga noastră !
Strofa II
O, neam cu dureri înnăscute,
lovituri străine de muze
şi pline de sînge
ale Năpastei !
Io, temeri jalnice şi greu de alinat,
io, chinuri fără capăt !
Antistrofa II
Leacul atâtor nevoi îl ascunde
în sine palatul acesta.
Nu din afară, ci dinăuntru
va fi să-l câştige,
prin ceartă crudă, sângeroasă.
Acesta-i imnul zeilor de subpămînt !
CORIFEUL
O fericiţilor subpămînteni, ascultaţi-le ruga, trimiteţi-le, cu îngăduinţă, ocrotirea voastră copiilor acestora, spre biruinţă !
(Oreste şi Electra se urcă pe mormînt, îşi pleacă genunchii şi rostesc, bătînd în pămînt cu mîinile :)
ORESTE
Tată, tu care ai avut o moarte nevrednică de-un
basileu, te rog, fă să domnesc în casa ta.
f
ELECTRA
Iată ce aştept şi eu din parte-ţi, tată : alungă de la mine marea mea osîndă şi dă-i-o lui Egist !
ORESTE
Astfel, oamenii îţi vor întemeia ospăţuri sacre, altminteri nu vei avea parte de cinstire, în ziua praznicelor grase închinate de această ţară pe altare fumegînde.
116
117
!
ELECTHA
Iar eu, din partea mea de zestre neatinsă, îţi voi turna prinoase în ziua nunţii mele, cînd va fi să plec din casa părintească, şi mai presus de toate, am să-ţi cinstesc mormîntul cu evlavie.
ORESTE
Deschide-te, pămînt, în toiul luptei, tata vrea să stea de veghe !
ELECTRA
Trimite-ne o mîndră biruinţă, Persephassa [37] ! ORESTE
Adu-ţi aminte, tată, de baia-n care te-au înjunghiat.

ELECTRA
Adu-ţi aminte de năvodul împletit de ei cu viclenie. || ORESTE
De lanţurile fără bronz în care te-au cuprins.
ELECTRA . De pînzele făţarnice ale neruşinatei uneltiri.
ORESTE /Tată, nu te turbură până la urmă jignirile acestea?
ELECTRA
Nu îţi ridici pînă la urmă creştetul iubit ? 118
ORESTE
Trimite Dreptatea să lupte alături de cei care ţi-s dragi sau lasă-i, mai degrabă, să lovească, precum ai fost lovit şi tu, dacă, fiind înfrînt odinioară, vrei să învingi la rîndul tău.

ELECTRA
Ascultă-mi strigătul cel de pe urmă, tată !
Iată-ţi odraslele adăpostite la mormînt, ai milă de fiica ta şi de feciorul tău, nu îngădui să piară sămînţa Pelopizilor [3S] !
Prin ei nu te vei stinge cu toate că eşti mort.
ORESTE
Copiii mîntuie de moarte numele unui bărbat vestit, la fel cum plutele, ţinînd năvodul, trag din adîncul apei ochiurile tortului de in.
Auzi-mă, aceste gemete, aici, sunt pentru tine ; împlinindu-mi ruga, te salvezi pe tine însuţi.
(Fraţii se ridică în picioare şi coboară de pe movila mormîntului.)
• CORIFEUL
Rugăciunea voastră lungă, fără cusur faţă de datini, a revărsat cinstirea cuvenită peste acest mormînt, la care pînă astăzi nu s-a plîns.
Și-acum, deoarece voinţa ta s-a ridicat să făptuiască, înfăptuieşte şi măsoară-te cu duhul sorţii !
ORESTE
Aşa va fi ; dar mi cred că mă aflu dincolo de drum, dacă întreb de ce, din ce temei, a trimis libaţiile Clitemnestra, ca să aline prea tîrziu un rău ce nu mai poate fi tămăduit.
I-a făcut o danie măruntă unui mort fără simţire ?[9].
119
N-am cum să preţuiesc aceste daruri, însă ştiu că sunt mai prejos decît păcatul săvîrşit.
N-are decît să-şi verse cineva deodată bunurile toate, drept ispăşire pentr-un singur fir de sînge ; truda sa va fi zadarnică ; acesta-i adevărul ! *i* Dar, dacă ştii, te rog vorbeşte-mi despre ceea ce s-a intîmplat.
CORIFEUL
Copile, ştiu, eram acolo.
Stîrnită, ca în fiecare noapte, de vise şi de spaime, femeia fără dumnezeu a ţîşnit din aşternut şi, a trimis prinoasele acestea.
ORESTE
Dar visul ei poţi să mi-l povesteşti ? CORIFEUL
Se făcea că a născut un şarpe, ne mărturisea. ORESTE
Spune-mi sfîrşitul ! Visul cum s-a încheiat ? CORIFEUL
Pe şarpe îl adăpostea în scutece, ca pe un prunc.
ORESTE
Şi ce mînca jivina nounăscută ?
CORIFEUL li întindea, în vis, regina sînul.
ORESTE Şi sînul cum scăpa nesfîrtecat de lighioană ?
120 ;:. „-■ ,..,-, •-,
CORIFEUL Ba nu, cu laptele sugea şi sînge închegat.
ORESTE Iată o arătare ce nu pare să fie fără rost.
CORIFEUL ■
Deodată, se smulge din vis, înalţă un strigăt de groază şi, grabnic, numeroase torţe, cărora

bezna le orbise ochii, izbucnesc la ţipătul stăpîmii în palat.
Şi-atunci trimite darurile funerare, cu speranţa unui leac în stare să-i tămăduiască rănile.
ORESTE
Ei bine, rog această glie şi mormîntul tatii, să-mi fie dat ca eu să împlinesc visul acela.
Iată, ţi—1 tălmăcesc, aşa încît să se potrivească fără greş.
Dacă, părăsind acelaşi pîntec ca şi mine, şarpele, asemenea unui copil, s-a învelit în scutece şi-a prins cu gura sînul care m-a hrănit odinioară, amestecînd un cheag de sînge în laptele cel scump al mamei, în timp ce ea striga, înfricoşată, de durere, e semn că trebuie acum, de vreme ce i-a dat să sugă monstrului de spaimă, să-mi dea şi mie sînge şi să piară, căci eu, balaurul, am s-o ucid, precum s-a prevestit în visul ei.
CORIFEUL
Eu te socot, în legătură cu aceasta, un profet care citeşte în minuni. Aşa să fie !
Şi-acum, dă-le porunci prietenilor tăi, spune-le unora ce trebuie să facă şi altora de ce să se ferească.
ORESTE
Răspunsul meu e limpede.
Tu, soră, intră în palat; iară pe voi vă rog, ascundeţi gîndurile mele, încît, după cum ei au omorît prin
121
viclenie un erou înconjurat de-atîta cinste, şi ei să moară tot prin viclenie, prinşi în acelaşi laţ, aşa~cum a prezis Loxias, stăpînul meu Apolo, ghicitorul pînă azi nemincinos.
Luînd înfăţişare de străin şi arătînd întocmai ca un călător, voi sosi la poarta curţii cu Pylade — oaspete nou al casei lîngă oaspetele vechi[40].
Amîndoi ne vom sluji de graiul celor din Parnas, îngînînd rostirea fokeenilor.
Desigur, nici un paznic de la porţi nu ne va primi cu inimă deschisă, prea tare bîntuie prin casă duhul spaimei !
Dar vom rămîne locului, pentru ca vreun trecător, văzîndu-ne cum stăm afară, să rostească : „Egist, pe rugător de ce îl ţine pe la uşi, de vreme ce, aflîndu-se-n cetate, i se poate da de ştire ?"
Iar eu, îndată ce voi trece pragul porţilor lăuntrice, de-l voi găsi şezînd pe tronul tatii, sau, şi mai bine, dacă va pofti chiar el din gură să-mi grăiască şi se va ivi în faţa mea, oricum, să ştii, mai înainte să întrebe : „Din ce ţară e oaspetele nostru ?", voi face din el un cadavru [41], înfăşurîndu-l în aramă sprintenă, şi Erinys, ghiftuită de omoruri, va veni să soarbă, neamestecată, băutura sîngelui vărsat a treia oară [42].
Aşadar, tu bagă de seamă, Electra, la cele din lăuntrul casei, ca toate să se potrivească fără greşeală cu întregul.
(Corului:)
Vouă vă cer să vă folosiţi cu grijă limba, tăcînd la timpul cuvenit, vorbind numai cînd e nevoie.
(Arătînd spre mormînt:)
Cît pentru celelalte, eu îl rog pe tata să vegheze şi să-mi ocrotească sabia în lupte.
(Iese prin stingă împreună cu Pylade. Electra intră în palat.)
CORUL « Strofa I ;_
Glia. hrăneşte nenumărate /dihănii de spaimă,
122
braţele mării leagănă monştri cumpliţi pentru oameni, trec meteori de foc la mijloc de cer şi pămînt, bat vijelii de temut, spulberînd jivine şi păsări.
Antistrofa I
Dar, dincolo de toate,
cine ar şti să spună
îndrăzneala bărbatului neînfrînată,
iubirile sfruntate,
ce pururi aduc prăbuşire,
ale femeilor cu inimi
atotcutezătoare ?
Unirea ce leagă perechile

este învinsă de dragostea cea fără dragoste,
iscată de pofta femelei,
neistovită,
atît la muritori cît şi la fiare.
Strofa II
Cei cărora nu le-au zburat
legendele din suflet,
îşi aduc aminte de focul viclean
aprins odinioară de fiica
lui Thestios [44] oare a mistuit în flăcări,
ucigaşă a rodului său,
tăciunele roşu ca sîngele,
menit să dăinuie cît fiul ei,
să-i măsoare trecerea prin viaţă,
de cînd i-a fost purcesul
din trupul maică-si, ţipînd,
pînă la ziua sorocită.
Antistrofa II
De-asemeni, muritorii îşi aduc aminte de urgisita, sîngeroasa Skylla [45],

123
ce şi-a ucis părintele de dragul
unor duşmani, cînd, amăgită
cu brăţări făurite din aur cretan,
ou daruri din partea lui Minos,
a smuls ■— căţea neruşinată ! —
părul nemuririi
din creştetul lui Nisos,
în timp ce răsufla adînc
în somnu-i fără grijă, '
şi Hermes l-a-nşfăcat îndată [46] !
Strofa III
Iar dacă s-a-ntîmplat să depanăm
atîtea mişelii amare,
să spunem şi despre soţia cruntă,
— o piază-rea pentru această casă —-
despre viclenia unei inimi de muiere
pornită împotriva unui purtător de arme,
împotriva unui basileu slăvit,
pentru mînia lui, chiar de duşmani,
în schimb, să preamărim acele
paşnice vetre, în care femeia
domneşte fără sfruntare.
Antistrofa III
Dintre atîtea crime ticăloase,
în frunte se află cea săvîrşită la Lemnos.
Glasul poporului o blestemă.
Şi astăzi cele mai cumplite cazne
poarte numele de lemniene [47].
Neamul în care s-a-ntîmplat acest omor
s-a stins, urît de zei,
dispreţuit de oameni.

Nu e nimeni să se-nchine
la ceea ce urăşte Cerul.
Dintre atîtea crime a mai rămas vreuna
să n-o fi amintit pe drept ?
Strofa IV
Spada cu vîrful amarnic rănind
loveşte pieptul şi-l străpunge
în numele Dreptăţii.
Este oprit de lege
să striveşti în picioare,
să necinsteşti în chip nelegiuit
falnica slavă a lui Zeus !
Antistrofa IV
In vreme ce se năruie temeiul
altarului zeiţei Dike,
Sorocul îşi ascute sabia de-aramă.
Iată copilul vechilor omoruri[48]
pătrunde în palat, adus
de-aceea care va spăla
cu timpul prihănirea,
de vestita Erinys
plină de gînduri ascunse.
(Oreste reintră cu Pylade, urmat de cîţiva slujitori care le poartă poverile şi începe să bată in poarta centrală a palatului.)
ORESTE
t
Sclavule, hei sclavule, n-auzi cum bat la poarta curţii ?
Nu-i nimeni înăuntru ?
Sclavule, hei, sclavule, încă o lovitură !
A treia oară chem, să iasă cineva dacă palatul, sub stăpînirea lui Egist, cunoaşte ospeţia !
(Poarta se deschide.)
UN SLUJITOR
Iată că te-am auzit. Din ce loc eşti, străine, de unde ne soseşti ?
124
125
ORESTE
Vesteşte-le stăpînilor palatului, cărora vin să le aduc o ştire nouă ; însă, grăbeşte-te deoarece şi carul nopţii cel întunecat înaintează şi cade ora cînd drumeţul sloboade ancora-n lăcaşuri la gazde primitoare.
Tu spune-le :
„Binevoiască să se-arate vreunul dintre diriguitorii acestei aşezări, o femeie, care e aici stăpînă, sau mai degrabă un bărbat.
Aşa, cît timp vom zăbovi grăind, nici o sfială nu ne va umbri cuvintele ; bărbaţii, între ei, vorbesc neturburaţi, rostirea lor e desluşită."
(Din odăile femeilor ies Clitemnestra şi însoţitoarele sale.)
CLITEMNESTRA
Spuneţi-mi,.străinilor, de ce aveţi nevoie.
In palatul nostru veţi afla tot ceea ce vi se cuvine : o baie caldă şi un aşternut, care să vă aline oboseala, întîmpinarea unor feţe binevoitoare.
Dar dacă trebuie să duceţi la bun sfîrşit un sfat de taină, aceasta-i îndeletnicire de bărbaţi şi-

am să-i dau de ştire lui.
ORESTE
Sunt un străin din Daulis [49], din Fokida.
Şi cînd veneam pe cale către Argos, purtîndu-mi singur toată povara de drumeţ [50], precum o port şi-aci, în locul unde, în sfîrşit, îmi voi deshăma picioarele, mi se alătură, deodată, un bărbat, fără să mă cunoască fără să-l cunosc, iar după ce-mi grăieşte despre călătoria sa şi mă descoase şi despre a mea, Strophios Fokeanul — din vorbă-n vorbă am aflat cum se numeşte — iată ce-mi zice :
„Deoarece călătoreşti la Argos, străine, aminteşte-ţi, fără greş, să le vesteşti părinţilor lui Oreste că fiul lor e mort; deci nu uita, te rog !
126
Oare, printre neamurile sale, va birui părerea de a-l strămuta în glia ţării, sau, dimpotrivă, de a-l îngropa la noi pe cel cu totul şi de-a pururi oaspetele nostru.
Adu-mi, la întoarcere, porunca lor !
Acum cenuşa omului, jelită după cuviinţă, zace în pîntecele unei urne de aramă."
/
Ţi-am povestit ce mi-a fost dat să aflu.
Nu ştiu dacă vorbesc, dintre ai săi, cu cineva de seamă, gata să înţeleagă, dar aceea care l-a născut desigur ştie g§
CLITEMNESTRA
Nenorocire mie !
Spusele tale au desăvîrşit ruina noastră.
O, Blestem de neînlăturat, căzut peste aceste case, atît de mult ne-atinge ochiul tău !
Tu pătrunzi cu săgeţile tale bine ţintite ceea ce socoteam că e departe şi adăpostit!
Tu mă despoi de toţi ai mei, atotulsărmana de mine !
Deci astăzi este rîndul lui Oreste, cel înzestrat cu prevederea de a-şi fi tras la timp piciorul din mlaştina de moarte |„s-a mistuit Oreste, ultima speranţă în stare să aducă în această casă alinare şi limpede înveselire !
ORESTE
Aş fi voit la gazde atît de binevoitoare să pot veni cu veşti mai luminoase, ca să le dau prilejul de a mă cunoaşte şi ca să mă pot îndestula cu ospeţia lor.
Oare cine poartă mai vîrtos de grijă decît gazda pentru oaspeţi ?
Dar aş fi socotit, în inima mea, drept lipsă de evlavie, să nu-mi îndeplinesc însărcinarea pe lîngă prieteni, odată ce-am făgăduit[52] şi după ce am fost primit atît de bine.
127
CLITEMNESTRA
Nu ne vom purta cu tine mai prejos decît îţi este vrednicia ; te vom primi în casă cu prietenie nescăzută.
Un altul, orişieum, ar fi venit să ne aducă vestea.
Dar iată, pentru călătorii care s-au ostenit o zi întreagă, e vremea să ne dăm silinţă pe măsura drumului cel lung al lor.
(Unui slujitor.)
Călăuzeşte-l în odăile pentru bărbaţii oaspeţi, împreună cu însoţitorii şi cu slujitori» săi, şi-acolo să găsească tot ce este cuvenit în casa noastră.
Ai grijă, să-mplineşti porunca mea întocmai, altminteri vei da seama !
(Slujitorul li călăuzeşte pe Oreste şi Pylade în palat prin poarta centrală.)
Iar eu am să-l înştiinţez de totul pe omul oare ştăpîneşte în palat şi, cum nu ducem lipsă de prieteni, ne vom sfătui în privinţa celor petrecute.
(Se retrage cu mita în odăile femeilor.)
CORIFEUL
Dragele mele şi captivele acestei case, de ce întîrziem să-l sprijinim pe Oreste cu singura

noastră putere, a gurilor noastre ?
O, glie sfîntă, sfîntă movilă funerară, îngrămădire ce acoperi leşul regesc al căpeteniei atîtor nave, acum să ne dai ascultare, acum să ne dai ajutor !
Acum e vremea să-şi întindă capcanele Peitho [53], iar Hermes cel Subpămîntean, Hermes cel înnoptat, să cârmuiască luptele de săbii ucigaşe.
(Din odăile femeilor se iveşte doica lui Oreste.)
Fără îndoială, bărbatul acela, străinul, pune la cale o năpastă. / lat-o pe doica lui Oreste, toată numai lacrimi.
Unde te duci, Kilissa [54], dincolo de porţile palatului ?
Durerea ta este ca o tovarăşă de drum nearvunită[55].
128
DOICA
„Străinii cît mai grabnic îl cheamă pe Egist, pentru ca, venind, să afle noua veste, bărbat de la bărbat şi desluşit", — aşa sună porunca doamnei mele.
în faţa slugilor ea se arată cu obraz întunecat, dar în adîncurile ochilor îi licăre surâsul, căci pentru dânsa lucrurile se petrec spre bine, în vreme ce pentru acest palat spre toată prăbuşirea, aşa cum au vestit-o limpede străinii.
Desigur, sufletul îi va sălta de bucurie lui Egist, îndată ce va fi să afle noutatea.
Dar eu, biata de mine... Cîte suferinţe vechi s-au prăbuşit asupritoare peste casa lui Atreu şi mi-au îndurerat odinioară inima din piept !
Totuşi, niciodată nu mi-a fost hărăzit să îndur asemenea durere.
Prin celelalte rele, cu răbdare, am ştiut să trec.
Dar scumpul meu Oreste, grija vieţii mele, pe care l-am primit cînd a ieşit din trupul maică-si şi l-am hrănit [56] !.
Şi cazna strigătelor sale ascuţite care mă chemau în fiecare noapte !
Să fi fost atîta suferinţă în zadar ?
Făptura fără minte se cuvine să o creşti ca pe-o jivină, şi cum să nu ; să te împaci ou nazurile sale !
Pruncul înfăşat nu cuvântează cînd îl încearcă foamea, setea, sau cînd îl trece udul ; pînteoele tînăr al copilului nu dă socoteală nimănui.
Trebuie să fii oleacă ghicitoare, şi eu — de ce nu aş mărturisi-o ? — m-am înşelat de multe ori, aşa că toată vremea limpezeam la scutece ; şi doica şi spălătoreasă trudeau pentru acelaşi ţel.
Dar mă simţeam în, stare să duc la împlinire amândouă muncile, deoarece-l primisem pe Oreste să-i port de grijă pentru taică-său.
Şi astăzi aflu că e mort, biata de mine !
Dar să mă duc să dau de omul care a nimicit acest lăcaş.
El va primi, desigur, cu bucurie ştirea.
129
CORIFEUL
Şi cum îi cere Clitemnestra, în cel fel, să vină ? DOICA
în ce fel ? Intreabă-mă din nou, să înţeleg mai bine !
CORIFEUL
împreună cu străjile sale sau singur, neîntovărăşit ? DOICA
Ea îi cere să-şi aducă însoţitorii purtători de' lănci. CORIFEUL
Nu-i da de ştire asta unui stăpîn pe care îl urăşti ! Să vină singur, să se poată înţelege cu străinii, fără să-i înspăimînte.
încunoştinţează-l cît mai repede, cu inima voioasă. De crainic ţine biruinţa unui gînd ascuns.
DOICA
Cum să te mai aştepţi la bine acum, după aceste veşti ?
CORIFEUL
Zeus poate să preschimbe relele în bucurii. DOICA

Cum oare, cînd s-a stins Oreste, nădejdea casei noastre ?
CORIFEUL
Nu încă ; doar un ghicitor nătîng ar crede asta. **130**

DOICA
Ce vrei să spui ? Ai altă ştire decît cele care s-au rostit aici ?
CORIFEUL
Pleacă, împlineşte-ţi munca, du-le ştirea ce ţi-a fost încredinţată.
Lasă în seama zeilor ceea ce trebuie să cadă-n seama lor !

DOICA **f** \Purced şi-am să urmez îndemnurile tale.

untoarcă-se totul spre bine, prin harul divin !
f Doica iese prin dreapta.) - v .
CORUL [57] Strofa I
Rugămu-te fierbinte, Zeus, părinte-al zeilor Olimpieni,
ajută-l să-şi frîngă duşmanii pe cel dinăuntrul palatului [58], Zeus, y stîrneşte-l, întăreşte-l şi-ţi va-nchina din suflet răsplată îndoită, întreită.
Antistrofa I
Priveşte mândrul bidiviu, orfanul unui ţie scump erou, înhămat la carul suferinţei !
Ajută-l să-şi frîngă duşmanii
pe cel dinăuntrul palatului, Zeus,
stîrneşte-4, întăreşte-l
131
şi-ţi va închina din suflet răsplată îndoită, întreită.
Strofa II
Şi voi, care aveţi sălaş
în locul din casă cel mai adînc [59],
în străluciri bucuroase de aur [60],
ascultaţi-ne, zei binevoitori,
şi haideţi.........
sîngele nelegiuirilor de ieri spălaţi-l cu o proaspătă osîndă ! Bătrîna crimă în palat să nu mai odrăslească !
Apolo, care locuieşti __
frumoasa ctitorie din prea jma-nf ricoşatei guri [61], înalţă creştetul acestei case de erou, fă-o să vadă iar, cu ochii dragi, soarele aprins al libertăţii răsărind din pînza de-ntuneric !
Antistrofa II
Dă-ne, rugămu-te, şi ajutorul tău, după dreptate, Hermes, fiu al Maiei ; nime nu ştie ca tine să ducă-nainte o faptă, suflînd prielnice vînturi....
Tu poţi, rostind un turbure cuvînt,
să-ntinzi peste ochi o beznă de noapte [62]
pe care nici ziua n-o mai topeşte. ,
Apolo, care locuieşti
frumoasa ctitorie
din prea jma-nf ricoşatei guri,
înalţă creştetul acestei case de erou,
fă-o să vadă iar, cu ochii dragi,
soarele aprins al libertăţii
răsărind din pînza de-ntuneric ! *ţ*
132
Strofa III
Atunci, slăvind descătuşarea casei vom răspîndi, cadenţat, prin cetate ţipetele noastre femeieşti, la iscarea vânturilor bune.
Fie să biruim ! **Câştigul,**
cîştigul nostru e să-ndepărtăm

Năpasta de la cei care ni-s dragi.
Nu pregeta, Oreste !
Cînd vei ajunge-n pragul faptei
şi ea va ţipa către tine : „Copile",
spune-i cu voce înaltă
ce strigă părintele tău dintre morţi
şi, neabătut, împlineşte
lucrarea năpraznicei Ate !
Antistrofa III
Purtînd în piept o inimă nezdruncinată ca Perseu, cu gîndul la cei dragi ai tăi de sub pămînt şi de deasupra
chiar dacă te încarci cu sînge, spulbero pe vinovata de omor [63] ! Nu pregeta, Oreste ! Cînd vei ajunge-n pragul faptei şi ea va ţipa către tine : „Copile !", spune-i cu voce înaltă ce strigă părintele tău dintre morţi şi, neabătut, împlineşte lucrarea năpraznicei Ate ! *(Egist intră prin dreapta, urmat numai de un slujitor.)*
EGIST
f
Iată, nu vin aici neispitit, ci chemat de o înştiinţare. M-am lăsat învins de spusa că nişte călători străini
133
au sosit cu vestea, câtuşi de puţin dorită, a morţii lui Oreste.
A se îngreuna cu-asemenea povară este un prilej aducător de spaimă pentru acest lăcaş atîta de bătut şi de însîngerat din pricina omorului cel dintru început.
Oare să cred adevărată ştirea, văzută chiar cu ochii ?
Nu sunt cumva numai rostiri înfricoşate de femei, care ţîşnesc, prind aripi şi apoi se risipesc fără fiinţă ?
Ce poţi să-mi spui despre aceasta, ceva care să sune desluşit în mintea mea ?
CORIFEUL
Am auzit vorbindu-se şi noi, dar intră în palat şi află întrebîndu-i pe străini.
Nici un vestitor nu poate să-l întreacă pe bărbatul care se încredinţează, la faţa locului, pe sine însuşi.
EGIST
Tot astfel vreau şi eu : să-l văd şi să-l descos pe sol.
Se găsea şi el în preajma lui Oreste cînd a fost să moară sau cuvîntează doar după un zvon învolburat.
Nu va izbuti să amăgească vederea limpede a minţii mele.
(Intră in palat prin poarta centrală.)
CORIFEUL
Zeus, o Zeus, ce să rostim ?
Cum să ne începem rugăciunea, strigarea către zei ?
Din toiul rugii cum să spunem cît mai potrivit ce se cuvine ?
Acum e clipa săbiilor ucigaşe de bărbaţi, care se vor mînji ou sînge, desăvîrşind pentru vecie ruina caselor lui Agamemnon !
Sau, poate, dimpotrivă, fiul său, făcînd să izbucnească focul şi lumina libertăţii, va dobîndi, o dată cu palatul
134
şi cu puterile domniei ce orînduiesc cetatea, belşugul uriaş al părinţilor săi.
într-o asemenea luptă, ca un atlet de schimb, \ se va prinde zeiescul Oreste, doar singur el cu doi \; vrăjmaşi [64] ; de^ar fi să izbîndească !
EGIST
(dinăuntru) Aa, aa, vai, vai.
CORUL
Aşa, aşa, ce se petrece ? Cum ? S-a încheiat în casă totul ?

CORIFEUL
Să stăm de-o parte, faptul a fost împlinit. Să nu părem că suntem părtaşe la omor. Acum desigur, s-a ales sfîrşitul luptei. *(Corul se îndepărtează de faţada palatului. Slujitorul ţîşneşte îngrozit şi aleargă spre poarta gineceului.)*
SLUJITORUL
Vai mie, vai şi iarăşi vai, stăpânul meu a fost lovit de moarte.
Vai mie, strig a treia oară, Egist nu mai trăieşte !
(Izbeşte violent în uşă) *i*
Deschideţi cît mai grabnic porţile de la odăile femeilor, scoateţi zăvoarele !
Ar fi nevoie de un om în toată plinătatea vîrstei, dar nu ca să-l ajute pe cel care s-a săvîrşit : la ce ar mai sluji aceasta ?
Alei, nenorocire, strig pentru nişte surzi ; vorbesc fără folos, degeaba !
Unde-i Clitemnestra ? Şi ce face ?
Iată, se pare, gîtul ei aşezat sub tăiş, gata să cadă, lovit cu dreptate.
(Clitemnestra apare în pragul gineceului.)
135
CLITEMNESTRA Ce s-a-ntîmplat ? Ce fel de ţipete împrăştii în palat ?
SLUJITORUL
Eu strig că răposaţii îi omoară pe cei vii. CLITEMNESTRA
Nenorocire mie ! Desluşesc enigma.
Vom pieri prin viclenie, precum şi noi prin viclenie am ucis. . De ce nu-mi dă degrabă cineva securea ucigaşă ?
Să ştim odată dacă vom învinge sau dacă vom *fi* învinşi.
Atît de mult ne-am adîncit întru năpastă.
(Regina se grăbeşte spre poarta centrală, prin care apar Oreste, în mină cu spada pătată de sînge, şi Pylade. Slujitorul fuge înnebunit spre cetate, prin dreapta.)
ORESTE
Şi eu, de-asemenea, te caut. El şi-a primit pedeapsa de ajuns !
CLITEMNESTRA
Vai mie, ai murit, preascumpul meu Egist ! ORESTE
îţi este drag bărbatul ?
Lasă, că ai să zaci cu el în acelaşi mormînt şi astfel ţiu ai să-l înşeli, deşi e fără viaţă.
(Ridică spada, gata să-şi lovească mama. Clitemnestra cade în genunchi înaintea lui şi îşi rupe straiul, dezvelindu-şi sinul.)
136
CLITEMNESTRA
Opreşte-ţi mîna, fiule. Ruşinează-te, copilul meu, de sînul la care de atîtea ori ai adormit şi, suptă, hrana laptelui ţi s-a prelins pe buze.
(Oreste şovăie, braţul i se înmoaie, coboară spada.)
ORESTE
/ Pylade, ce să fac ? Mi-e teamă s-o ucid pe mama.
PYLADE
Bagă de seamă, unde vor ajunge profeţiile piezişului Apolo, rostite la Pytho, şi cinstea, chezăşia jurămintelor ?
»// Mai bine să te duşmănească toată omenirea decît zeii ! _>„ ı\,
ORESTE *J>~flt* ■
Socot că m-au învins temeiurile tale şi că m-ai ■•-•■•"'•■
sfătuit cuminte.
(Clitemnestrei:)
Urmează-mă, vreau să te înjunghii în apropierea lui.
Cît a fost viu l-ai preţuit mai mult decît pe tata, culcă-te şi moartă tot cu el, deoarece-l iubeşti pe omul ăsta şi îl urăşti pe cel ce trebuia să-ţi fie drag !
CLITEMNESTRA
Eu te-am hrănit, vreau să îmbătrînesc în preajma ta. / ORESTE 1
Cum ? L-ai omorît pe tata şi mai ţii să locuieşti, cu mine ?
CLITEMNESTRA
De toate, fiul meu, e vinovată Moira.
137
ORESTE
Aşadar, sfîrşitul tău l-a pregătit tot Moira. CLITEMNESTRA

Teme-te, copilul meu, de blestemul mamei taie ! ORESTE
Al unei mame care m-a născut ca să mă azvîrle-n nenoroc. s
CLITEMNESTRA
Doar te-am trimis într-un lăcaş de oaspeţi primitor [65]. ORESTE
Am fost vîndut de două ori, eu fiul unui tată liber.
CLITEMNESTRA
Unde-i aşadar simbria în schimbul căreia te-am dat ? ORESTE
Mi-ar fi ruşine să numesc deschis nemernica simbrie. CLITEMNESTRA
Nu-ţi fie, însă totodată pomeneşte şi păcatele lui taică-tău 1
ORESTE
Nu-l învinui pe cel ce se trudea luptînd, în timp ce tu şedeai, adăpostită, lîngă vatră !
138
CLITEMNESTRA
E dureros pentru femei să stea departe de bărbat, băiatul meu !
ORESTE Cazna bărbatului hrăneşte femeia leneşă de-acasă.
CLITEMNESTRA Tu ţii, într-adevăr, copile, s-o ucizi pe născătoarea ta ?
ORESTE Nu eu, ci tu pe tine însăţi ai să te ucizi.

CLITEMNESTRA
J3agă de seamă şi gîndeşte-te la căţelele vrăjmaşe ale mamei tale !
ORESTE Dar dacă preget, cum să scap de alejţatălujJJ.
* CLITEMNESTRA
i
Iată-mă, fiind încă în viaţă, cer îndurare de la un) mormînt.
/
ORESTE
Sfîrşitul căşunat părintelui meu te pedepseşte cu moartea.
CLITEMNESTRA Vai mie, am născut şi am crescut un şarpe !
' 139
ORESTE
\
Spaima din visele tale ţi-a prorocit adevărul.
L-ai ucis pe cel ce nu se cuvenea, acum îndură ceea ce nu se cuvine.
(O tîrăşte pe Clitemnestra în palat. Pylade îi urmează.)
CORIFEUL
Plîng îndoitul lor destin nefericit. Bietul Oreste a încununat atîtea risipiri de sînge. Totuşi, mă rog : să nu se stingă pentru totdeauna ochiul casei !
CORUL strofa I
Dreptatea s-a-ntors pîn' la urmă,
lovind Priamizii
cu toată povara pedepsei.
De-asemeni, s-a-ntors în palatul
lui Agamemnon
leul cel dublu, Ares cel dublu [66],
şi l-a împins pîn' la capăt
pe surghiunitul
prezis de oracol la Pytho,
pe cel aţîţat cu sfaturi primite
de la un zeu [67].
Strigaţi, chiuind, mântuirea
de rele a casei domneşti !
Cei doi purtători de miasmă,
cei doi stricători de averi
au ales cărările morţii.
Antistrofa I

S-a-ntors, luptînd în ascuns, cel care ştie, cu gînduri viclene, s-<aducă pedeapsa.
140
In luptă braţul i-a fost întărit
de fiica lui Zeus,
căreia noi, muritorii, îi spunem Dike,
după cum i se şi potriveşte,
dreptatea, ce suflă peste duşmani
răzbunare şi moarte.
Strigaţi, chiuind, mîntuirea
de rele a casei domneşti !
Cei doi purtători de miasmă,
cei doi stricători de averi
au ales cărările morţii.
Strofa II
Acum profeţia, strigată
din inima peşterii largi,
de-Apolo, zeul muntelui Parnas,
prin viclenie nevicleană
se năpusteşte la rîndu-i asupra greşelii
de-atîta vreme rămasă nepedepsită.
Noima divină domneşte
aici pentru noi.
Azi ne e dat să nu mai fim slugile fărădelegii,
cinstim, după cum se cuvine,
puterea cerească.
Lumina răsare din nou.
Simţit-am căzînd cumplitele lanţuri
ale palatului.
Ridică-te casă ! Destul
ai stat prăbuşită-n ţărînă.
Antistrofa II
Curînd va pluti
peste pragul acestui palat
sorocul ce toate le schimbă, ,>
cînd pmgărirea va fi
gonită din vatră, prin jertfe
de ispăşire ce spală păcatul.
Străinele-nfipte-n lăcaşul acesta
141
vor fi de-asemeni gonite [68].
Lumina răsare din nou.
Simţit-am căzînd cumplitele lanţuri
ale palatului.
Ridică-te casă ! Destul
ai stat prăbuşită-n ţarină.

(Poarta centrală se deschide. Or este iese, cu sabia în mină. In spatele lui zac pe podea cadavrele lui Egist şi al Clitemnestrei. Prin dreapta intră cetăţenii din Argos. Din gineceu aleargă Electra.) (~~~

ORESTE

Priviţi-i pe cei doi tirani ai ţării, ucigaşii tatălui meu, pustiitorii casei mele.
Cît de semeţi erau, odinioară, aşezaţi pe tronuri !
Şi-acum sunt tot uniţi în dragoste — se poate judeca din ceea ce au pătimit — iar jurămîntul lor rămîne credincios atîtor chezăşii.
Ei împreună s-au jurat să îl ucidă pe sărmanul meu părinte şi tot împreună să moară ; şi-au ţinut, fără greşeală, legămîntul !
(Poporului:)
Priviţi, de-asemenea, voi care nu sunteţi străini ;
de chinurile noastre, priviţi capcana care l-a înlănţuit pe bietul tata, împiedecîndu-i mîinile, încătuşîndu-i

gleznele.
Apropiindu-vă în cerc, desfăşuraţi şi arătaţi învelitoarea în care a fost prins bărbatul, pentru ca săvîrşirile nelegiuite a'le mamei mele să le vadă tatăl, nu zămislitorul meu, ci Helios [69], cel care-şi plimbă ■'
ochii peste toate.
El, pentru mine, va mărturisi în faţa judecăţii c-am fost îndreptăţit să îmi urmez răzbunarea pînă la omorul mamei.
Nu mai vorbesc de omorîrea lui Egist ; fiind un dezmăţat, el şi-a primit pedeapsa cuvenită după lege.
Insă femeia care a pus la cale o asemenea blestemăţie împotriva bărbatului său, ale cărui odrasle ea le-a purtat sub brîu în pîntec — povară multă vreme scumpă,
dar apoi vrăjmaşă, precum s-a dovedit — ce ţi se pare că a fost ?
Murenă [70] sau năpârcă, o făptură ce otrăveşte fără muşcături, doar prin atingere, prin numai îndrăzneala şi sfruntarea sa firească ?
Iar ăstuia cum să-i spun oare cît mai pe potrivă, folosind cuvintele cele mai blînde ?
Laţ de prins sălbăticiuni sau giulgiu de sicriu, care îmbracă leşul din creştet pînă-n tălpi ?
Ba nu, năvod, mai bine cursă, arcan înconjurînd picioarele, unealtă-a unui făcător de rele care ar înşela drumeţii şi ar trăi din jafuri şi care, datorită capcanei lui viclene, cu cît ar nimici mai mulţi cu-atît mai mult s-ar încălzi în inimă de bucurie !
Să nu-mi pătrundă niciodată asemenea soţie-n casă j, cu voia zeilor, mai bine să mă sting fără copii ! *(',*
CORIFEUL
Aiai, mîhnite întîmplări ! Te-ai săvîrşit de o cumplită moarte [71]! Aiai, durerea înfloreşte pentru cel rămas în viaţă.
ORESTE
A făptuit omor sau nu a făptuit ? Îmi este martoră această pînză înroşită de spada lui Egist.
Sîngele, prin care s-a pătat, lucrînd cu timpul împreună, îi şterge din urzeală feluritele culori.
Acum pot să mă laud şi tot acum pot să mă plîng pe mine însumi.
învinuind această ţesătură care l-a ucis pe tata, mă mistui de durere şi pentru faptă şi pentru pedeapsă şi pentru neamul meu întreg.
Din toată biruinţa nu-mi rămîne decît o amarnica mînjire.
142
143
CORIFEUL
Nu-i om să străbată pînă la capăt o viaţă nepăgubită de chinuri.
Aiai, aiai, tot suferinţe una după alta !
ORESTE
Luaţi aminte, nu ştiu cum va fi sfîrşitul acestor întîmplări.
îmi pare că încerc să-mi stăpînesc din frîie telegarii, care s-au smuls din drumul lor ; mă poartă gîndurile mele răzvrătite.
Am fost învins şi Spaima, gata să-şi înalţe cîntul, se iscă-n faţa mea ; cu zgomot mi se zbate inima, dar, cîtă vreme încă mintea mă ascultă, le fac vestire celor care ţin la mine :
într-adevăr, pe mama am ucis-o, şi nu fără dreptate, pe ucigaşa părintelui meu pîngărită, pe femeia urîtă de zei, iar cel care m-a îmboldit să îndrăznesc a fost Apolo, profetul din Pytho..
El prin oracol mi-a prezis, că, săvîrşind aceste fapte, mă va scuti să fiu învinuit de crimă, în schimb, de voi lipsi să-i împlinesc porunca, n-am să vă spun osînda făgăduită mie ; nici o săgeată azvârlită nu ajunge să bată pînă la asemeni suferinţe.
, Şi-acum priviţi-mă : purtînd un ram împodobit cu lînă [72], voi merge la lăcaşul sfînt, clădit în jur peste buricul lumii [73], pe pămîntul lui Loxias, unde străluceşte para unui foc nepieritor, ca să fug de sîngele vărsat al mamei.
Mi-a rînduit Apolo, plecînd, să mă îndrept numai spre această vatră.
>
Iar pentru mai tîrziu, vă rog pe voi, pe toţi din Argos, să spuneţi cum s-au petrecut aceste rele şi să depuneţi mărturie, cînd se va întoarce Menelaos în cetate.
Eu, rătăcind printre străini, plecat din ţară, nu voi lăsa în urma mea decît această faimă tristă, viu sau mort.
:
(Se îndreaptă istovit spre ieşirea din stingă.)
/
CORIFEUL
Dar tu ai încheiat cu bine lupta ; să nu te prinzi i la jugul unor rostiri amare, să nu te ponegreşti pe tine \ însuţi, în ceasul cînd ai dezrobit întreg pămîntul argiaţ, şi dintr-o lovitură nimerită, ai retezat

aceste două capete de şarpe.
(Oreste se opreşte brusc şi dă înapoi cutremurat de groază.)
ORESTE
Vai, prinselor... acolo zăresc nişte femei, parcâ-s Gorgone [74], îmbrăcate. în veşminte negre, şi sumedenie de şerpi, încolăcindu-se pe ele.
Nu mai sunt în stare să rămîn aici.
CORIFEUL
Ce fel de năluciri te duc într-un vîrtej, Oreste, pe tine, omul, pentru tatăl tău, cel mai de preţ ? Intăreşte-te, nu-ţi fie teamă, ai dobîndit victorie deplină.
ORESTE
Nu sunt năluciri deşarte cele ce mă chinuiesc ; e limpede că sunt căţelele [75] stîrnite ale mamei ! ■
CORIFEUL
E proaspăt încă sîngele pe mîna ta, de-aceea ţi s-a năzărit în inimă o turburare.
144
145
ORESTE
/ Stăpîne Apolo, ce mulţime forfoteşte !
; Din ochi le picură un sînge înspăimintător.
\ CORIFEUL
Mai este cale să te cureţi de miasmă [76]. Mergi şi atinge-l pe Loxias, ce te va dezlega de suferinţe.
ORESTE
Voi n^aveţi cum să le zăriţi, dar eu le văd. Ele mă alungă, nu mai pot rămîne. *(Fuge, deznădăjduit prin stingă, cu spada înslngerată în mină.)*
CORIFEUL
Mergi cu noroc şi-un zeu, coborînd asupra ta prielnice priviri, să-ţi hărăzească întîmplări mai bune.
Aceasta-i a treia furtună ce suflă deodată năvalnic peste palatul basileilor noştri.
Copiii tăiaţi şi mîncaţi au deschis, pentru sărmanul Thyestes, urmarea caznelor noastre.
Pe urmă, a fost dat să pătimească bărbatul regesc ; omul din fruntea oştirii aheilor a pierit înjunghiat în baie.
Acum, a treia oară, peste noi s-a prăbuşit, cum să grăiesc, mîntuirea sau moartea ?
Unde se va sfîrşi, unde se va stinge, adormită, mînia năpraznicei Ate ?

Eumenidele[1]

1

PERSOANELE

(în ordinea intrării în scenă)

PYTHIA, *preoteasa,din Delfi*
APOLO
ORESTE, *fiul lui Agamemnon şi al Clitemnestrei*
UMBRA CLITEMNESTREI
CORUL ERINIILOR
ATENA
ALAIUL
Herrnes, un crainic, judecători, cetăţeni atenieni.
Acţiunea dramei începe în faţa {templului lui Apolo din Delfi. Lumină cenuşie de dimineaţă. Din dreapta vine PytKia, preoteasa zeului, care, înainte de-a intra în templul profetic, înalţă o rugăciune.
PYTHIA [2]
în primul rînd, dintre nemuritori, o preacinstesc în rugăciunea mea pe Gaişi ghicitoarea cea dintîi, apoi

pe i Thernis) care a dobîndit a doua jeţul profetic de la maicăT-să,"precum se povesteşte.
Pe urmă a domnit aici a treia, înscăunată chiar de Themis, nu prin silnicie, o altă Titanidă, o fiică tot a Gliei, Phoibe.
Aceasta scaunul l-a hărăzit, ca pe un dar de naştere voioasă, lui Phoibos [3], care de la Phoibe a primit şi numele de împrumut.
Lăsînd ostrovul Delos,cu lacul şi spinarea lui stîncoasă, el coboară pe ţărmul Atenei, cel căutat de corăbii [4], apoi vine să-şi afle sălaş în Parnas, tărîmul acesta.
Copiii lui Hephaisfos [5], deschizîndu-i cale, îi fac alai şi îi închină mare slavă, şi îmblânzesc în cinstea lui acest pămînt atunci încă neîmblînzit.
Sosind aici, este întîmpinat cu straşnică mărire de tot poporul şi de Delphos [6], regele cîrmuitor al ţării.
Iar Zeus îi umple inima cu o divină iscusinţă şi, al patrulea, îl rînduieşte, pe tronul de profet. \ Loxias grăieşte aici în locul lui Zeus, părintele său.
Aceştia sunt zeii spre care-mi îndrept mai întîi rugăciunile mele.
Dar Pallas Pronaia [7], după spusele de altădată, are şi ea dreptul să fie preaslăvită.
149
Mă rog, de-asemenea, şi Nimfelor din peştera Korykiană[8], ascunzişul păsărilor şi adăpostul unui duh nemuritor.
Acolo locuieşte Bromios [9] — şi mă feresc să nu-mi aduc aminte — din vremea cînd el, zeu fiind, a dus ceata Bachantelor [10] la luptă, ursinidu-i lui Penteu [lx] să moară ca un iepure.
Mai chem în ruga mea pîrul Pleistos [12], puterea lui Poseidon şi pe Atotîmplini torul, Preaînaltul Zeus.
Pe urmă, eu voi coborî la jeţul meu de ghicitoare.
Fie ca zeii amintiţi să binecuvinteze, astăzi mai mult ca niciodată, intrarea mea în templu !
Iar dacă au sosit drumeţi din părţile Heladei, să vină înainte, după obicei, pe rînd, aşa cum fiecăruia îi cade sortul.
Eu prorocesc doar ceea ce-mi şopteşte zeul.
(Pythia intră în templu, dar iese în curînd, înspăi-mîntată, de-abia tîrîndu-se pe lingă ziduri şi coloane.)
Vai, groaznic e de spus, vai, groaznic pentru ochi să vadă priveliştea ce mă goneşte din lăcaşul lui Apolo.
Mă părăsesc puterile, nu mă pot ţine dreaptă, doar mîinile-mi aleargă, picioarele mi-s grele.
O bătrînă înfricată parcă nu mai este chiar nimic ; e mai fără vlagă decît un copil.
Înaintam spre sanctuarul mult încununat cu daruri, cînd, iată, văd aproape de Buricul lumii un om cu sufletul pătat, care se ghemuise în chip de rugător, cu mîinile mânjite greu de sînge, cu spada trasă de curînd din rană, ţinînd o creangă de măslin înalt crescută, evlavios împodobită cu numeroase panglici, cu — să grăiesc mai limpede — un adevărat fuior strălucitor de lînă.
Şi-n faţa omului aceluia doarme, şezînd pe jeţuri, o ceată de femei, uluitoare.
De ce le spun femei ? Gorgone mai degrabă ! Dar nu, nici cu Gorgonele nu le-aş asemăna.
Am văzut odată Harpiile zugrăvite, răpind mîncarea de pe masa lui Phineus [13] ; dar făpturile acestea nu-s înaripate, înfăţişarea
150
lor e neagră şi scîrboasă, ele sforăie împrăştiindu-şi
horcăiala, din ochi li se preling urdori de sînge,
podoaba lor de şerpi nu se cuvine a fi purtată nici
în faţa statuilor de zei din temple, nici sub acoperişurile
muritorilor.
Nu mi-a fost dat să văd pînă acum nicicînd neamul ce naşte o atare şleahtă şi nu ştiu ce tărîm se poate lăuda că le-a hrănit nepedepsit şi fără să geamă pentru osînda primită.
Dar orişice s-ar întâmpla, eu mă încredinţez stăpînului acestei aşezări, lui Loxias celui preaputernic ; el este, prin oracolele sale, tămăduitor, tălmăcitor de ciudăţenii şi purificator de case.
(Pythia pleacă prin dreapta. Poarta sanctuarului se deschide larg. Din pîcla dinăuntru, care se luminează treptat, se distinge Oreste ghemuit Ungă piatra în formă de stup numită Omphalos, adică buricul, mijlocul pă-mîntului şi al întregii lumi. Apolo, cu tolbă şi arc, veghează în pigioare lingă el. împrejur, pe jeţuri şi pe jos, zac Eriniile^ adormite.)
APOLO [15]
(lui Oreste :)

Nu te voi da în schimb ; eu voi fi straja ta pînă la capăt, din preajmă-ţi sau din depărtare.
Nu voi fi molcom cu duşmanii tăi.
Iată, s-au îmblînzit înverşunatele acestea.
Prin somn au fost învinse fecioarele cumplite, copilele bătrîne ale unor vremuri vechi, de care nu se-apropie nici zeu, nici muritor, nici fiară.
Născute pentru rele, hălăduiesc în umbra din care se împărtăşeşte răul şi sub pămînt, în Tartaros, de oameni urgisite şi de zeii din Olimp.
Cu toate-acestea, fugi, nu te lăsa cuprins de moleşeală, căci ele te vor urmări de-a lungul marelui uscat şi te vor alunga de-a pururi din tărîmul în care vei ajunge ou paşi rătăcitori, pînă dincolo de mare şi de insulele cu cetăţi.
151
Dar nu îngădui să fii păscut de chinul tău, ci du-te mai întîi în oraşul Atenei, pleacă-ţi genunchii, îmbrăţişează chipul străvechi al zeiţei, şi-acolo, cu judecătorii celor întîmplate şi cu vorbele alinatoare, mă voi pricepe să găsesc mijloace de a te dezlega de toată suferinţa ta.
Oare nu eu te-am hotărît să nimiceşti alcătuirea unui trup de mamă ?
ORESTE
i
Stăpîne Apolo, tu ştii să te porţi cu dreptate, dar dacă ştii, te rog, învaţă-mă să nu greşesc !... Puterea ta e chezăşia binefacerilor tale.
APOLO
\ Ia seama, nu cumva frica să-ţi biruie sufletul.
(Lui Hermes, care apare Ungă el, ţinînd în mînă caduceul:)
Iar tu, fratele meu din sîngele aceluiaşi părinte, Hermes, veghează peste el !
îndreptăţeşte-ţi numele de Călăuzitor[1S], acestui rugător al meu păzeşte-i paşii !
Tu ştii că însuşi Zeus respectă cinstirea celor scoşi în afara hotarelor legii[17], dîndu-le oamenilor ajutorul unei călăuze norocoase.
(Apolo se face nevăzut. Oreste, călăuzit de Hermes, trece printre Eriniile adormite şi iese din templu. Umbra Clitemnestrei se iveşte deodată în mijlocul lăcaşului.)
UMBRA CLITEMNESTREI[18]
Dormiţi în tihnă ; hei, de somnoroase n-am nevoie !
Voi aţi lăsat să fiu atît de greu dispreţuită printre morţi, să mi se spună „ucigaşa" în lumea umbrelor pe unde pribegesc umplută de ruşine.
Aflaţi că fapta mea, acolo, e socotită drept o mare crimă, în schimb, după cumplita soartă ce m-a făcut >s-o sufăr iubitul meu fecior, nici unul dintre daimoni
152
nu-şi mai aminteşte să mă apere pe mine cea înjunghiată de un braţ ucigător de mamă.
(îşi dezvăluie gîtul şi pieptul.)
Priviţi-mi rănile cu inimile voastre !
In timpul somnului se-aprind atîţia ochi, străluminînd în sufletele muritorilor, cărora ziua nu li se îngăduie darul vederii.
Nu aţi sorbit de-atîtea ori prinosul meu, libaţiile mele fără vin, amestecurile izbăvitoare [19] ?
Nu v-am săturat cu-atîtea jertfe închinate, noaptea, la sfintele voastre ospeţe, în flacăra altarului, la un ceas pe care nu-l împărtăşiţi cu nimeni altul dintre zei ?
Şi-acestea toate, azi, le văd strivite în picioare.
Oreste scapă, se topeşte ca un căprior în fugă ; sărind uşor, s-a desprins din mijlocul plasei şi-şi bate joc de voi, făcîndu-vă straşnice schime !
Ascultaţi-mă, în numele sufletului meu !
Veniţi-vă în fire, zeiţelor subpămîntene !
Din adîncul visurilor voastre, vă cheamă Clitemnestra.
(Corul mormăie în somn.)
Degeaba mormăiţi, bărbatul nici nu se mai vede. el aleargă departe.
Ai mei au de la cine să ceară ocrotire, eu însă nu am de la cine.
IEriniile mormăie [20])
jijjormiţi prea mult şi nu vă este milă de suferinţa mea ; Oreste, ucigaşul meu, al mamei sale, a fugit)
(Eriniile strigă în somn.)
Strigaţi, dormiţi ? Sculaţi-vă degrabă !

Ce altă treabă vi s-a hărăzit decît aceea de a răspîndi durere ?
(Strigăt şi mai puternic.)
Somnul şi oboseala, părtaşi nebiruiţi, au istovit mînia cumplitului balaur !
(Dublu mormăit şi strigăt.
CORUL Apucă-l, apucă-l, apucă-l, apucă-l ! Păzea !
153
UMBRA CLITEMNESTREI
Voi alungaţi în vis o fiară şi urlaţi, ca haita de copoi nedespărţită de grija urmăririi.
Ce faceţi ? Sus ! Nu vă lăsaţi învinse de sfîrşeală, nu uitaţi, în molcomirea somnului, năpasta îndurată !
Mai bine să vă usture ficatul, din vina dreptelor mustrări : acestea sunt adevărate bolduri pentru înţelept.
Revărsaţi peste omul acesta suflările voastre de sînge, mistuiţi-l în focul răbufnit din măruntaiele [1] voastre, urmaţi-l şi sleiţi-l într-o nouă goană.
(Umbra Clitemnestrei se face nevăzută. Conducătoarea Eriniilor sare din somn şi le trezeşte zgomotos şi pe celelalte.)
CORIFEUL
Trezeşte-te ! Trezeşte-ţi vecina, haide, trezeşte-o !
Tu încă dormi ? Ridică-te ! Dă somnului un brînci, să desluşim dacă în somnul ce ni s-a vădit nu se ascunde şi un dram de amăgire.
(Una cîte una, Eriniile se ridică neliniştite în picioare.)
CORUL Strofa I
Iu, iu, aiai ! Prietenelor, ce durere ! Destul ne-a fost dat să-nidurăm în zadar ! Am îndurat o durere cumplită ! Aiai ! O caznă de nesuferit ! Jivina, din plasă ţîşnind, a fugit ! învinse de somn, pierdut-am vînatul.
Antistrofa I
Io, fecior al lui Zeus, tu eşti un tîlhar !
Tinere, tu zeităţile vechi
le striveşti sub copitele cailor.
De ce-l ocroteşti pe acest rugător,
154
om fără dumnezeu
şi-amarnic născătoarei sale ?
Eşti făptură zeiască, şi totuşi
vrei să ne smulgi ucigaşul de mamă.
•Cine-ar afla în aceasta fir de dreptate ?
Strofa II
Din adîncul viselor noastre
•s-a ridicat o jignire,
ca o ţepuşă aprig mişcată de vizitiu,
să ne izbească în inimă şi în ficat.
Parcă am fi de un gîde
vrăjmaş biciuite
.şi-nfrigurate năpraznic, mult prea năpraznic.
Antistrofa II
Iată mai tinerii zei cum se poartă,
căutînd, în afara dreptăţii,
să fie stăpîni peste toate.
Vai, tronul pătat de sînge din Pytho
noi îl vedem din creştet în tălpi,
Buricul întregii făpturi,
plin de mânjirea neispăşită, de groază,
•a unui omor !
Strofa III
Chiar zeul profet şi-a umplut de miasmă
vatra lăcaşului său [2]*'.
El singur s-a-ndemnat,

el singur s-a poftit.
Ocrotindu-i pe oameni, el a trecut
alături de legea divină,
aducînd sfîşiere bătrînelor Moire [22].

Antistrofa III

El dear ne sporeşte mîhnirea, şi tot nu-l dezleagă pe omul acesta,

155

ce nu va fi slobod nicicând, chiar de-ar fugi sub pămnît. Mînjit, oriunde ar merge, va afla că-l aşteaptă la pîndă un răzbunător., gata să-l fulegere-n creştet[23].

(Din adîncul templului apare Apolo, cu arcul întins de săgeată.)

APOLO

Afară ! Vă poruncesc, ieşiţi afară grabnic din lăcaşul meu !

Pieriţi din casa profeţiilor de taină, de vreţi să nu vă muşte şarpele cu aripi albe ce va ţîşni din arcul meu \ de aur, silindu-vă să împroşcaţi, muncite de dureri, spuma neagră suptă de la oameni, să vărsaţi, în cheaguri, sîngele sorbit în clipa-njunghierii.

Nu vi se cuvine să vă apropiaţi de-această aşezare.

Grăbiţi-vă la locurile de osîndă, unde se prăbuşesc în sînge capete, se crapă ochi, se sfîrtecă grumaze, unde, spre întreruperea seminţei, sunt jugăniţi copii, unde se mutilează, se ucid cu pietre oameni şi geme piînsul lung al celor traşi în ţeapă.

Iată, auzit-aţi oare sărbătorile ce vă desfată, pocitanii urîte de zei ?

Toată înfăţişarea voastră vă este pe potrivă.

Ar trebui să locuiţi în peştera vreunui leu care înghite sînge, nu să daţi buzna în acest lăcaş proorocesc , şi să-i mînjiţi pe cei din preajma voastră.

Plecaţi, fără păstor, să vă găsiţi păşune ; nici un zeu nu iubeşte asemenea turmă !

CORIFEUL

Ascultă-mă acum, la rîndul tău, stăpîne Apolo ! Tu nu eşti doar părtaş la cele sâvîrşite, ci singur tu şi întru totul eşti vinovat de ele.

APOLO în ce fel ? Dă-mi răspuns şi nu întinde vorba.

156

CORIFEUL

Celui pe care-l găzduieşti i-ai prorocit, prin oracolul tău, să îşi omoare mama.

APOLO

Prin oracol doar l-am îndemnat : „Mergi şi răzbună-ţi tatăl !" De ce nu ?

CORIFEUL

I-ai făgăduit, după vărsarea sîngelui cea nouă, să îl ' primeşti la tine.

APOLO

I-am spus să caute sălaş, aici, în templul meu. CORIFEUL

Iar noi suntem alaiul său. Atunci, de ce să ne jigneşti ?

APOLO Lăcaşul meu nu-i ridicat pentru un astfel de alai.

CORIFEUL

Ni s-a hărăzit şi nouă să ne facem datoria. ' APOLO

Ce fel de datorie ? Hai, slăveşte-mi această menire minunată !

CORIFEUL \ Alungăm ucigaşii de mamă din casele lor.'j

APOLO Dar pe muierea care îşi omoară soţul ? \

157

CORIFEUL

Prin crima sa ea nu deşartă sîngele stirpe APOLO

irpei sile.

Straşnic mai necinsteşti căsătoria !

Tu socoteşti că este un nimic legătura sfîntă, rînduită de Hera Desăvîrşitoarea nunţii [24] şi de Zeus ?

Dar prin cuvîntul tău tu o respingi, de-asemenea, şî n-o cinsteşti pe Kypris [25], care împarte muritorilor cele mai dulci plăceri.

Culcuşul nupţial, în care soarta îl uneşte pe bărbat şi pe femeie, stă sub chezăşia unui drept mai mare decît orice jurămînt.

Dacă dovedeşti atîta slăbiciune pentru cei ce se ucid unii pe alţii, încît nici nu le mai ceri să

ispăşească pentru ele, şi nu-i întîmpini cu mînie, spun limpede că-l urmăreşti fără dreptate pe Oreste, deoarece unele crime te turbură în inimă adînc, pe cînd altele este vădit că nu ţii să le bagi în seamă.
Pallas [26] va judeca temeiurile celor două părţi.
CORIFEUL
Nu vom lăsa niciodată să ne scape bărbatul acesta. APOLO
N-aveţi decît să-l hăituiţi şi să vă sporiţi într-una oboseala.
CORIFEUL
Slava noastră nu se va surpa dintr-un cuvînt al tău. APOLO
N-aş vrea să mă împărtăşesc dintr-o atare slavă.

CORIFEUL
Te-arăţi puternic, pentru că stai lîngă tronul lui Zeus ; însă pe noi ne mînă sîngele de mamă risipit şi ne vom ţine, ca nişte copoi, de urma lui Oreste.
APOLO
Eu însă îl voi apăra pe rugător şi îl voi mîntui.
Cumplită este, şi la zei, ca şi la oameni, mînia rugătorului asupra celui care l-a vîndut şi nu fără de voie.
(Eriniile ies tumultuos spre stingă. Poarta templului se închide. Decorul scenei se schimbă. Acum înfăţişează Acropola cetăţii Atena. în faţa unui templu se află o statuie arhaică a zeiţei Pallas. Oreste vine alergînd, se aruncă la picioarele statuii şi le îmbrăţişează.)
ORESTE
Stăpînă-Atena, vin la tine din porunca lui Loxias, primeşte cu buneţe un suflet blestemat, căci nu mai sunt un rugător ou mîna pîngărită.
Păcatul meu amarnic s-a tocit şi s-a mai şters din întîlnirile cu-atîţia oameni care mi-au îngăduit să le pătrund în case ori m-au însoţit pe drumuri, cît am călătorit peste uscat şi peste mare.
Supus îndemnurilor poruncite de Loxias prin oracol, sosesc la templul tău, zeiţă, şi ouprinzînd în braţe statuia ta de lemn, aştept aici sfîrşitul judecăţii.
(Oreste rămîne lipit de statuie. Prin stingă intră Eriniile, adulmecîndu-i urma.)
CORIFEUL
Ei, bine ! Iată, limpede, dovada căutată !
Nu vă depărtaţi de sfatul acestei călăuze mute.
Precum copoii urmăresc un pui rănit de căprioară, noi îl adulmecăm, de-a lungul picăturilor de sînge, pe Oreste.

După atît amar de cazne suntem frînte şi ni se zbate-l pieptul.
Am străbătut pămîntul, în lung şi-n lat, cu turma mea, şi, hăituindu-l, am zburat peste talazuri, fără aripi, la fel de repede ca o corabie.
însă de data asta e ghemuit pe undeva pe-aici ; duhoarea sîngelui de om zîmbeşte iarăşi cătj b noi.
(Eriniile îl caută pretutindeni şi în celemdin urmă îl descoperă.)
CORUL
Priviţi, priviţi cu luare aminte,
căutaţi pretutindeni,
altfel vă scapă, furiş,
din mîini ucigaşul de mamă,
lăsîndu-şi datoria neplătită !
Iată-l ! Iar şi-a găsit adăpost !
El s-a lipit de statuia de lemn
a zeiţei nemuritoare
şi vrea să fie judecat
doar după fapta braţelor sale.
Nu-i cu putinţă. Sîngele mamei odată vărsat în pămînt nu e uşor, aiai, să-l întorci înapoi ! Ceea ce

curge şi este primit de ţarină, acolo rămîne.
In semn de răsplată, din tine, care eşti viu. şi noi vom sorbi purpuria ofrandă, din mădularele tale.
Adăpătoare afla-vom în tine cu băutură cumplită.
Pe urmă, încă din viaţă, secat, noi te vom trage în lumea de jos, drept, ispăşire pentru năpasta " uciderii mamejL_ Acolo-ti va fi dat să-i vezi
pe cei cu bună ştiinţă
necinstitori de zei şi de oaspeţi
şi de scumpe rude :
fiecare-şi primeşte osânda după dreptate.
Hades e, sub pămînt, pentru oameni
marele sameş [27], ce toate le vede
şi toate le-nscrie, ca pe tăbliţe, în sufletul său. *(Lipit de statuia zeiţei, fără să-şi întoarcă privirile spre ceata Eriniilor dezlănţuite, Oreste o cheamă în ajutor pe Atena.)"^* *i,*

ORESTE

Am învăţat de la nenorocirea mea, cunosc mai multe feluri de purificări ; ştiu, de-asemenea, cînd este drept să cuvîntezi şi cînd să taci.
Dar în această cumpănă, un dascăl înţelept mi-a poruncit să glăsuiesc.
ᵣSîngele pe mîna mea e adormit şi istovit.
M-am scuturat de pata uciderii de mamă ; ea încă erâ~'proaspătă cînd mă aflam la vatra dumnezeiască a lui Phoibos, dar am îndepărtat-o de la mine, închinînd, prinos de curăţire, un purcel jertfit[28].
Prea mult ar trebui să povestesc de-aş înşira toţi oamenii de care m-am atins, fără să-i fi molipsit cu nici un rău.
Dar timpul, cînd îmbătrîneşte, şterge totul.
Şi-acuma pot, aici, din nepătată gură s-o strig evlavios pe stăpîna acestui pămînt, pe Atena : să vină şi să mă ajute, fără lance să-l cucerească pe Oreste şi pămîntul său şi poporul său din Argos, care-i va fi aliat credincios, după noima dreptăţii, de-a pururi.
Fie că ea se află prin locurile ţării libiene, pe malul fluviului Triton [29], unde s-a născut, să vină, văzută sau ascunsă în umbră, în ajutorul celor pe care-i îndrăgeşte !
Fie că ea cercetează cîmpia de la Phlegra [30], precum un cap de oaste îndrăzneţ, —foricît ar fi de departe, zeii aud chemările noastre—■ să vină şi să mă scape de asupritoarele acestea !

160

161

CORIFEUL

Nu, nici Apolo, nici Atena cea puternică, nu te vor
mîntui.
Trebuie să pieri, uitat de toată lumea, un suflet— care nu va fi ştiut ce este bucuria, o făptură golită de sînge, hrana unor zeiţe, o umbră !
- -Nu-mi dai "răspuns, ci doar Trnî*scuipi cuvinte înapoi, tu, cel îngrăşat pentru jertfele noastre.
Ne vom ospăta de viu din tine, fără să te-njunghiem
lîngă altar.
Dar mai întîi ascultă imnul care te va-ncătuşa.
(Cercul Ei \niilor se strînge ameninţător în jurul lui Oreste.) 'Q
Hai, să ne "prindem în horă !
Cîntecul nostru de groază noi vrem să-l urlăm şi să depanăm cum ceata noastră împarte ursitele omului.
Ne lăudăm a fi judecătoare drepte pentru cel oare-şi întinde mîinile neprihănite ; mînia noastră nu se năpusteşte niciodată peste el, el îşi petrece viaţa fără suferinţe.
ţJPar cînd un vinovat, ca omul ăsta, îşi ascunde mîinile sale pătate de crimă, noi ne iscăm în faţa lui, martore adevărate ale morţilor, necruţătoare, şi-i cerem să-şi plătească datoria de sînge.
(Corul Eriniilor îl înconjură, ca un lanţ viu, pe Oreste.)

CORUL Strofa I

O mamă Noapte, mamă, ne-ai zămislit să-i„pedepsim pe vii şi pe morţi?[1], ascultă-ne glasul. Născutul din Leto [32] ne umileşte, ne smulge iepurele, pe Oreste, singurul prinos în stare să spele omorul de mamă. Iată cîntul nebun
162
pentru victima noastră,
bulboana ce turbură mintea,
cîntecul fără de liră
al Eriniilor,
care usucă omul de spaimă.
Antistrofa I
Menirea toarsă nouă pentru vecie
de Moira neclintită
e să ne ţinem, ceată, de răufăcătorul
ce-a săvârşit, mînios, vărsare de sînge,.
pînă coboară-n adîncul lui Hades,
dar pentru acesta nici moartea
nu-nseamnă scăpare.
Iată cîntul nebun
pentru victima noastră,
bulboana ce turbură mintea,
cîntecul fără de liră
al Eriniilor,
care usucă omul de spaimă.
Strofa II
Moira, la naştere, ne-a hărăzit
asemenea parte.
Să nu ne-o ştirbească mîinile zeilor,
nu ne-nfruptăm nici noi din ospeţele lor [33]L
Nu ni se cade, nu ni se-ngăduie
să îmbrăcăm veşminte străalbe [34]...
Noi dăm seama de prăbuşirea lăcaşelor
cînd, îmblînzit mai întîi lîngă vatră,
Ares pe urmă răpune o rudă [35].
Atunci, noi ţîşnim pe urma făptaşului,
oricît ar fi de puternic,
şi-l nimicim, sub povara omorului proaspăt.
Antistrofa II
Noi suntem acolo gata pe alţii oricînd să-i scutim de asemenea grijă,
163
vrem, prin silinţele noastre,
să-i descărcăm pe zei
de-a mai da hotărîri în astfel de pricini.
Zeus niciodată nu-şi pleacă auzul
către nemernica sămânţă
a prihăniţilor de sînge.
Noi dăm seama de prăbuşirea lăcaşelor
cînd, îmblînzit mai întîi lîngă vatră,
Ares pe urmă răpune o rudă.
Atunci noi ţîşnim pe urma făptaşului, '
oricît ar fi de puternic,
şi-l nimicim sub povara omorului proaspăt.

Strofa III

Măririle omului cele mai sfinte sub cer se mistuie şi, umilite, se scurg în ţărînă, la năvala straielor noastre cernite, Ia blestemul paşilor noştri de joc. Săltămu-ne pasul cit mai înalt, ca să izbim cît mai tare apoi în pămînt ! Năpraznic fugind, să ne tremure coapsele de sarcina grea a năpastei !

Antistrofa III

Se prăbuşeşte omul şi nu ştie
în pustiitoarea-i nebunie.
Urgia săvîrşită fîlfîie-n juru-i
ca un amurg,
peste casa lui coboară bezna deasă,
o mult îndurerată faimă-l însoţeşte.
Săltămu-ne pasul cît mai înalt,
să izbim cît mai tare apoi în pămînt!
Năpraznic fugind, să ne tremure coapsele
de sarcina grea a_ năpastei !

Strofa IV

Ne-au fost hărăzite, nouă Celor Temute [36] : îndemînarea,

stăruinţa pînă la capăt,
memoria ticăloşiilor,
neînmuierea faţă de oameni,
ca să-i putem alunga departe de zei,
smeritele, batjocoritele de noi,
în smîrcul[37] ascuns de lumina lui Helios,
la fel de amarnic
şi pentru cei care văd strălucirile zilei,
şi pentru morţii fără vedere.

Antistrofa IV

■ Nu-i nimeni să nu se supună, K, /
să nu se-nspăimînte de legea
rînduită nouă de Moira,
statornicită de zei.
Un drept moştenit-am şi noi din vechime
şi noi se cuvine să fim preamărite,
deşi locuim sub pămînt
în beznele nestrăbătute de soare.

^ *, e din văzduh Pallas Atena, înzestrată cu atributele sale cunoscute : casca, lancea şi egida — marele scut din piele de capră.)*

ATENA

lAm auzit strigarea ugui glas din depărtare, de pe malul rîului Scamandrqş/ unde luam în stăpînire ţara închinată mie de regii şî de căpeteniile aheene, drept parte-mbelşugată din prada de război[38], tărîm care va fi al meu, ou rădăcini cu tot, pentru vecie, un dar de preţ pentru copiii lui Tezeu[39].

Plecînd de-acolo am venit cu gleznele nevătămate, lăsînd să freamăte ca un vuiet de aripi egida ^ umflată de vînt, car tras de cai puternici, înhămaţi.

Şi-aici, văzând o gloată nemaiîntâlnită în această ţară, nu-mi este frică, însă ochii mei sunt uluiţi.

jLVoi cine sunteţi, vă întreb pe toţi deopotrivă, pe tine mai întîi, străine, care te-ai ghemuit lîngă statuia mea, şi pe voi, care nu semănaţi cu **nimeni!**

Zeii nu vă întâlnesc printre zeiţe, dar nici n-aveţi înfăţişarea unor muritoare.
Insă a-l vorbi de rău pe altul, fără să-l poţi învinui de vreun cusur, este un fel de-a fi nedrept, îndepărtat de cumpăna nepărtinirii;;
CORIFEUL
Afla-vei totul, în cuvinte numărate, fiică a lui Zeus. Noi suntem tristele copile ale Nopţii : în locuinţele de sub pămînt, Blestemele suntem numite.
ATENA
Ştiu neamul vostru şi porecla care vi s-a dat. CORIFEUL
Află atunci şi care e menirea şi mîndria noastră. ATENA
Le voi cunoaşte, dacă-mi vei grăi cu vorbe cît mai limpezi.
CORIFEUL
Pe cel care ucide oameni îl alungăm din casa lui. ATENA
Şi pentru el care e capătul acestei goane ?
CORIFEUL
Tărîmul unde nu pătrunde niciodată fericirea[41].
ATENA
(arătîndu-le pe Oreste :)
Deci într-acolo vreţi să-l hăituiţi şi pe acesta.
166
CORIFEUL
Desigur, pentru că a cutezat să-şi înjunghie mama.
ATENA *f*
(A făcut-o de nevoie sau de teama unei răzbunări ?
v_____ ' .
▪
CORIFEUL
Ce bold ar putea să-l împingă pe om la omorul de mamă ?
ATENA
Sunt aici, de faţă, două părţi, dar nu s-a rostit decît una.
CORIFEUL
El nu cinsteşte jurămîntul, nici al lui şi nici nu vrea să fie respectat al nostru.
ATENA
Vrei să te-arăţi mai dreaptă decît îţi este fapta. CORIFEUL
Cum astfel ? Lămureşte-mă ! Tu nu duci lipsă de Înţelepciune.
ATENA
Eu spun că nedreptatea nu poate birui prin jurăminte.
CORIFEUL
Atunci urmează-ţi cercetarea şi judecă, deschis, după dreptate.
...
167
ATENA
Deci, îmi încredinţaţi această pricină, să o dezleg ? CORIFEUL
De ce nu am primi ? Noi te cinstim cu cinstea care ţi se cade.
ATENA
(Intorcîndu-se spre Oreste :)
Ce ai de zis, la rîndul tău, străine, întru apărarea ta ?
întîi grăieşte-mi despre patria şi neamul tău şi despre patimile tale, apoi înlătură învinuirile ce ţi se pun în seamă.
Dacă îi crezi, într-adevăr, dreptăţii, cînd stai în preajma vetrei mele, şi-mi strîngi în braţe chipul, rugător evlavios precum a fost odinioară Ixion [42], răspunde-mi limpede la toate cîte te întreb.
ORESTE
Stăpînă Atena, înainte de orice, eu vreau să-ţi risipesc marea îngrijorare arătată de cuvintele-ţi

din urmă.
Nu sunt o fiinţă necurată, nu m-am ghemuit sub chipul tău de lemn cu mîinile pătate ; şi am să-ţi dau, despre aceasta, o dovadă bună.
E drept că legea porunceşte ticălosului mînjit să fie mut, dar numai pînă cînd un purificator, ce spală sîngele vărsat, face, peste făptaş, să curgă iară sînge, al unui pui de animal jertfit.
De multă vreme pîngărirea mea s-a şters în casele ce m-au primit pe căile pămîntului şi ale mării.
Deci, iară spun, înlătură-ţi această grijă.
In privinţa obîrşiei mele, vei fi înştiinţată fără zăbavă : sunt argian, pe tata îl cunoşti preabine, pe Agamemnon, maimarele flotei bărbaţilor ahei, cu ■
ajutorul căruia, din Ilion, cetatea Troienilor, tu ai făcut o necetate.
Cînd a sosit acasă, Agamemnon a pierit de moarte hîdă : mama mea cu gînduri sumbre l[J]a ucis, înfăşurîndu-l într-o plasă migălită, mărturia crimei săvîrşite în odaia băii.
Eu, întorcîndu-mă în ţară, după un exil îndelungat, am ucis-o pe mama, nu voi tăgădui, pentru ca omorîrea preaiubitului meu tată s-o răsplătesc tot cu omor.
Într-asta e părtaş la vină deopotrivă şi Loxias ; oracolele lui, ţepuşele inimii mele, îmi preziceau doar cazne, de nu voi împlini poruncile sale împotriva făptaşilor.
Fie că am avut dreptate, fie că am greşit, e datoria ta să judeci.
Sunt în puterea ta şi mă voi supune hotărîrii tale, orice s-ar alege de mine.
ATENA
Această pricină este prea mare pentru ca nişte muritori să poată cumpăni asupra ei în judecată [4S].
De-asemenea, eu n-am îngăduinţa să dau hotărîri în crime izbucnite din focul mîniei, mai ales că tu ai poposit la mine în chip de rugător, supus, purificat şi neprimejdios pentru lăcaşurile mele.
;Pe urmă, faţă de cetatea mea, eu nu te socot vinovat cu nimici
Dar Iarăşi, au şi aceste fiinţe dramul lor de dreptate, nu lesne de înlăturat, şi dacă se va întîmpla să nu învingă cauza lor, peste pămîntul ţării mele, mai tîrziu, îşi vor năpusti veninul ciudei, o molimă tristă, de neîndurat.
Aşa stau lucrurile ; orişicum, fie că le primesc la noi, fie că le alung, voi avea parte de rele greu de ocolit.
Deci, dacă ne-am împotmolit aici cu toţii^^oi rîndui judecători pentru vărsările de sînge, legaţi prin jurămînt, şi tribunalul meu, întemeiat de mine, va dăinui de-a pururi.
168
169
Iar voi, chemaţi în sprijinul vostru mărturii şi dovezi, ajutoarele bizuite pe jurămînt, ale judecăţii[44].
Eu plec şi după ce îi voi alege pe cei mai vrednici din oraşul meu, mă voi întoarce, pentru ca ei să judece deschis această cauză, fără să-şi calce jurămîntul, cu inimi nepărtinitoare.
(Iese din scenă, prin dreapta.)
CORUL Strofa I
Astăzi va fi răsturnată vechea dreptate
prin noi legiuiri [45],
dacă va fi să învingă, la judecată,
ucigaşul de mamă,
a cărui ispravă
îi va-ndemna pe toţi muritorii la toată
nemernicia.
Răni fără număr, adevărate,
le vor tăia, în vremea ce vine,
părinţilor fiii.

Antistrofa I
Nu vor mai sta să-i urmeze pe oameni cu ochii Menadele [46], să^şi năpustească mînia-mpotriva unor asemenea crime. [De azi înainte lăsăm, pentru orişice fel de omor, să rămînă slobodă calea. Vor alerga muritorii, unii la alţii, căutînd fiecare să spună năpasta căzută peste aproapele său. Unde să afle un capăt, sau măcar un răgaz, la şirul de chinuri ? Nu vor putea, sărmanii, decît să se-aline, în van, cu şubrede leacuri.
170
Strofa II
Nimeni să nu ne mai cheme,
cînd va fi copleşit de necazuri,
să nu mai grăiască, ţipând :
„O Dike, o voi Erinii de pe jeţuri !"
Cel ce va geme cu-asemenea gemete lungi,
poate va fi un părinte
sau poate o mamă, loviţi
de-o neaşteptată-ncercare.
Azi Dike îşi vede lăcaşul
căzut în ruină.
Antistrofa II
Uneori e prielnică teama, care veghează în inimi ; „ea trebuie pururi acolo să zacă. E bine să-nveţi a fi înţelept, din durerile talev
De nu se mai află nimic pe sub soare care s-aducă în suflet cutremur, cine, om sau cetate, va mai cinsti dreptatea cum se cuviae ?
Strofa III
Nu te-nvoi să-ţi petreci în
orînduire anarhică viaţă,
dar nici sub noime despotice.
Cumpăneşte în toate măsura,
aşa-i rînduiala divină
împotriva puterii cu toane [47].
E bine să spunem, iară şi iară,
aici, cuvîntul acesta.
Limpede ştim ; depăşirea măsurii se naşte
din lipsa evlaviei ;
mintea cea sănătoasă, în schimb,
are drept fiu norocul iubit,
jinduit de oameni nespus de fierbinte.
171
Antistrofa III
Iară şi iară să spunem, de-asemeni,
legea din urmă :
slujeşte altarul Dreptăţii,
nu-l răsturna cu piciorul ateu,
amăgit de cîştig !
Osînda nu zăboveşte,
de neabătut rămîne sfîrşitul.
Pentru aceste temeiuri,
mai înainte de toate,
slăveşte-ţi părinţii iar pe prieteni
primeşte-i cu cinste cînd vin
să-ţi intre în casă.

Strofa IV
Cel care, singur, fără să fie silit, se poartă mereu cu dreptate, va dobîndi fericirea ; el nu va pieri niciodată cu totul, în schimb, răzvrătitul obraznic, care a strîns, împotriva dreptăţii, de-a valma atîtea grămezi de comori ticăloase, fără-ndoială, va fi nevoit să-şi coboare pînza, cu vremea, cînd va sta îngrozit lîngă verga corăbiei ruptă.
Antistrofa IV
El strigă neauzit, din adîncul
vîrtejului fără scăpare.
Şi daimonii rîd de omul sfruntat
care nu-şi prevăzuse sfîrşitul;
îl bîntuie chinuri nealinate
şi nu izbuteşte
să le învingă năvala.
Norocul său îndelung dinainte
l-a purtat să-l izbească de stînca Dreptăţii
ascunsă sub valuri
şi iată-l că moare, de nimenea plîns, irosit[48]. *((Atena se întoarce. In urma sa intră pe rlnd judecătorii areopagiţi şi se aşază pe scaune cu faţa spre public. Eriniile trec de-o parte a scenei, ca acuzatori, Oreste de cealaltă, ca acuzat. Pe laturi se îmbulzeşte la proces poporul atenian. Un crainic cu trîmbită încearcă să reţină oamenii.))* 4
-4r-
ATENA
Vesteşte, crainice, mulţimii să se domolească.
Răsune pîn' al cer pătrunzătoarea trîmbită tireniană [49], plină de omenească răsuflare, facă să freamăte cu glasul său înalt urechile poporului !
f în timp ce se adună Sfatul, e de folos a se păstra tăcere, ca toată ţara să audă legile pe care le statornicesc pentru vecie, ca oamenii aceştia să poată răspica o hotărîre dreaptă.
(Crainicul sună din trîmbită. Pe neaşteptate se iveşte Apolog
CORIFEUL
Stăpîne Apolo, nu ieşi din rosturile tale !
De ce să te amesteci în pricina aceasta ? Spune !
APOLO
_
172
(mergînd spre Oreste :)
Eu vin să depun mărturie.
Acest bărbat, e, după lege, rugătorul meu şi oaspetele vetrei mele ; eu l-am purificat de crima despre care s-a vorbit aici.
Dar vin şi ca să-i fiu apărător, deoarece sunt vinovat de vărsarea sîngelui mamei saleTj'
Deschide tu dezbaterea, Pallas Atena, şi rînduieşte pricina aceasta.
173
ATENA
(grăind Eriniilor:)
Aveţi cuvântul voi. Dezbaterea este deschisă. Vorbind întîiul, învinuitorul trebuie să ne arate faptele, cum s-au petrecut într-adevăr.
CORIFEUL
Noi suntem numeroase, dar vom grăi pe scurt. *(Lui Oreste :)* Răspunde limpede la fiecare întrebare ! 1 Spune, mai întîi : pe maică-ta n-ai omorît-o ?
ORESTE Am omorît-o, nu voi tăgădui aceasta.
CORIFEUL Din trei ciocniri la lupte [50], iată una cîştigată !
ORESTE Dar nu sunt încă doborît. De ce te lauzi ?
CORIFEUL

Totuşi, mai trebuie să-mi dai răspuns : cum ai ucis-o ?
ORESTE
Trăgînd cu mîna spada, i-am tăiat grumazul.
CORIFEUL
Şi cine te-a împins, cine te-a sfătuit ? 174
ORESTE
Oracolele lui Apolo, care îmi este martor.
CORIFEUL
Prezicătorul, aşadar, ţi-a poruncit omorul mamei ? ORESTE
El, dar pînă astăzi nu mi-am învinuit destinul. CORIFEUL
îţi vei schimba părerea, cînd te va lovi osînda. ORESTE
Nu mi-am pierdut încrederea. Tatăl meu îmi va trimite ajutoare din mormînt.
CORIFEUL
lncrede-te în morţi, de vreme ce tu ţi-ai stins din viaţă mama !
ORESTE Ea s-a mînjit cu două crime dintr-o dată.
CORIFEUL
în ce fel ? Luminează-i pe judecători ! ORESTE
Ea şi-a ucis bărbatul şi totodată l-a ucis pe tatăl meu.
CORIFEUL
Dar tu eşti încă viu, pe cînd ea, pierind, şi-a ispăşit omorul.
175
ORESTE
De ce n-aţi prigonit-o şi pe ea, pe cînd trăia ?
CORIFEUL
Ea riu era dintru acelaşi sînge cu cel pe care l-a ucis. ORESTE
Dar eu cu mama suntem, oare, dintru acelaşi sînge ?
CORIFEUL
Cum, ucigaşule ? Ea te-a hrănit sub brîul său, iar tu te lepezi de sîngele preascump al mamei tale ?
ORESTE
E rîndul tău acuma să dai mărturie pentru mine.
Dezvăluie-mi, Apolo, dacă pe mama am ucis-o cu dreptate !
Faptul, că s-a petrecut, eu nu-l tăgăduiesc.
Cum ţi se pare, după mintea ta, a fost îndreptăţită sau nu vărsarea sîngelui ?
Vorbeşte, să le spun şi eu acestor oameni !
APOLO
Vă dau răspunsul vouă, judecători ai tribunalului măreţ, întemeiat de Atena : „A fost îndreptăţită !"
Şi cum eu sunt mijlocitorul proniei divine, nu aş putea minţi : pentru tot ce am prezis cîndva, de pe tronul meu profetic, despre bărbat, femeie sau cetate, am., primit poruncă de la Zeus, părintele Olimpienilor*L-
Această îndreptăţire îşi are greutatea ei ; vă poftesc să cîntăriţi şi să urmaţi voinţa tatălui meu. Nici un jurămînt nu este mai presus de Zeus.
176
CORIFEUL
Deci, după spusa ta, Zeus te-a făcut să dai oracolul care i-a poruncit lui Oreste să răzbune uciderea tatălui său, fără nici o preţuire pentru maică-sa.
APOLO
într-adevăr, deoarece este cu totul altceva, ca un bărbat de neam ales, copleşit de cinstea cuvenită sceptrului încredinţat de Zeus, să moară prin mâna femeii sale, dar nu străpuns de săgeţile cu lungă bătaie, ţîşnind din arcul unei Amazoane [52], ci aşa cum veţi avea prilejul să aflaţi, tu, Pallas, şi voi, cetăţeni, aşezaţi aici spre a hotărî despre această pricină prin votul vostru.

f El se întorcea de la război, unde dobîndise atîtea biruinţe.
Ea îl întîmpină cu prefăcută voioşie, pe urmă îl călăuzeşte în odaia băii şi, cînd se ridică, la sfîrşit, din scăldătoare, aruncă peste el un giulgiu şi.îl izbeşte pe bărbatul său, prins, fără de ieşire, în peplosul brodat cu măiestrie.
Aşa i-a fost ursit să piară atotcinstitului erou, maimarelui oştirii de corăbii.
Am rostit ceea ce am rostit, spre a-i stîrni, muşcîndu-i, pe oamenii orînduiţi aici să judece această cauzăT"}
CORIFEUL
După cuvîntul tău, destinul tatălui e aprig ocrotit de Zeus ; acesta, însă, l-a legat în lanţuri pe bătrînul său părinte, Cronos.
Ce zici, cum se potrivesc una cu alta ?
(Judecătorilor:)
Pe voi vă rog să ascultaţi, vă iau drept martori.
177
W^BH
AFUL.U
Dihănii urîte de toată făptura, nesuferite zeilor, Zeus poate să dezlege oricînd nişte cătuşe ; se găseşte leac pentru aceasta.
Căile descătuşării sunt nenumărate.
Dar cînd sîngele unui bărbat s-a risipit în pulbere, odată ce e mort, pentru el nu mai încape înviere ; şi totuşi, împotriva răului acestuia, tatăl meu nu a scornit nici un descîntec, el, care aşază şi răstoarnă, în sus şi-n jos, întregul lumii, fără să-şi obosească răsuflarea.
CORIFEUL
[Bagă de seamă cum îi aperi nevinovăţia !
El a vărsat sîngele mamei sale în ţarină, acelaşi sînge cu al său, ca pe urmă să 'hălăduiască în Argos, în casa părintească.;
La ce altare ale obştii va aduce jertfe ?
Care fratrie îi va îngădui să folosească apa sa lustrală ?
APOLO
Ascultă-mi răspunsul şi înţelege că temeiul meu e drept !
Nu mama naşte ceea ce se spune că ar fi copilul său, ea nutreşte doar vlăstarul semănat în ea.
Cel care naşte e bărbatul, el o face să rodească ; ea numai găzduieşte plodul, ca o străină pe-un străin, cînd nu îl vatămă cumva un zeu[53].
\Am să-ţi dau şi o dovadă în sprijinul susţinerilor mele : poţi fi părinte şi fără amestecul vreunei mame.
Avem o mărturie chiar în preajma noastră, fiica lui Zeus Olir^pjanul[54], care nu a fost hrănită în bezna unui pîntece.i
Nici o zeiţă nu ar fi în stare să plodească un asemenea vlăstar.
178
De altfel, eu, Atena, după măsura minţii mele, aş putea să-ţi cresc în măreţie cetatea şFpSporul.
L-am călăuzit la vatra casei tale pe Oreste, ca să-ţi fie credincios mereu de-a lungul vremii, ca să-i cîştigi drept aliaţi, pe el şi pe feciorii lui, zeiţă, şi ca să-ţi dea dovadă de-a pururi de credinţă copiii feciorilor lui.
ATENA
(adresîndu-se Eriniilor :)
Pot să le cer acum judecătorilor să-şi lase fiecare votul nepărtinitor în urnă, după cum îi cere conştiinţa ? Oare nu aţi cuvîntat îndeajuns ?
CORIFEUL
Ne-am slobozit din tolbă şi ultima săgeată.
Aştept să aflu hotărîrea ce va pune capăt înfruntării.
ATENA

(spre Apolo şi Oreste :)
Cum oare să mă port cu voi ca nu cumva să mă învinuiţi ?
APOLO
(judecătorilor:) Aţi auzit ce-aţi auzit.
[1] Străinilor, cînd veţi vota, păziţi cinstirea jurămîntului, în inimile voastre.
ATENA
Ascultaţi-mă, întemeiez o lege, locuitori ai Atticei, care aţi fost aleşi, voi cei dintîi, să judecaţi o vărsare de sînge !
179
Poporul lui Egeu[55], de astăzi înainte, va ocroti, statornic înnoindu-l, Sfatul acesta de judecători.
Aici, pe muntele lui Ares [56], pe care s-au aşezat odinioară Amazoanele cu corturile lor, cînd au pornit, din ura lor pentru Tezeu, războiul cu atenienii, şi au ridicat în faţa cetăţuii noastre o altă cetăţuie ou meterezele înalte, şi-i aduceau lui Ares sacrificii — de unde s-a păstrat şi numele de stînca, muntele lui Ares, —- aici, de azi încolo, deopotrivă şi ziua şi noaptea, Cinstirea Legilor şi Frica, sora ei, îi vor îndepărta pe oamenii oraşului de crimă, de nu cumva chiar cetăţenii vor răsturna din nou ei înşişi legile.
Dar cel ce turbură izvorul limpede cu scurgeri necurate de noroi, unde să mai găsească apă de băut ?
Nici anarhie, nici puteri despotice, iată măsuraTI)
îi sfătuiesc pe cetăţenii mei s-o urmeze cu toată evlavia.
Dar nici să prigonească dincolo de ziduri orice fior de teamă ; neîngrădit de teamă, care muritor mai ştie să rămînă drept ?
De veţi cinsti cum se cuvine această rînduială sfîntă, ea, pentru ţara voastră, pentru cetatea voastră, va fi un meterez mîntuitor, neîntîlnit la alte neamuri, nici printre sciţi şi nici prin părţile lui Pelops [57].
Nelacom de câştig, nestrămutat şi vrednic de cinstire, are să fie Sfatul întemeiat acum, ca să vegheze peste ţară, pururi treaz, cînd lumea doarme.
Iată îndemnul meu, pe care am ţinut să-l desluşesc, pentru viitor, locuitorilor cetăţii.
Acum, sculaţi-vă, daţi-vă fiecare votul şi dezlegaţi această pricină, credincioşi faţă de jurămîntul vostru !
Eu mi-am rostit cuvîntul.
(Judecătorii se ridică şi se îndreaptă pe rînd spre cele două urne. în timp ce îşi depune fiecare votul, părţile încearcă să-i influenţeze.)
180
CORIFEUL
Ivirea noastră va fi grea pentru acest pămînt, vă sfătuiesc să nu ne vătămaţi întru nimic !
APOLO
Şi eu vă aduc aminte : oracolele mele sunt, în acelaşi timp, ale lui Zeus, temeţi-vă, deci, să nu rămînă fără roade !
CORIFEUL
Vărsările de sînge nu sunt pricini destinate ţie.
De ce te turburi pentru ele ?
Nu vei mai fi curat, să poţi rosti oracole neprihănite.
APOLO
Oare tatăl meu să fi greşit, în chibzuinţă sa, cînd l-am primit ca rugător pe ucigaşul cel dintîi, pe Ixion
CORIFEUL
Chiar tu ai spus-o ; noi, dacă nu va fi să dobîndim dreptate, vom asupri din greu această ţară.
APOLO
Nici zeii noi, nici zeii vechi nu te slăvesc, învingătorul voi fi eu.
CORIFEUL

Tot astfel te-ai purtat şi în casa lui Pheres [58].
Ai înduplecat Moirele să-i facă nemuritori pe oameni.
APOLO
Nu este drept să-l sprijini pe cel care te preţuieşte, îndeosebi la vreme de nevoie [59] ?
181
CORIFEUL
Străvechea împărţeală tu ai sfîşiat-o, şi ai înşelat, cu ajutorul vinului, bătrînele zeiţe.
APOLO
Tu, în curînd, lipsită de sfîrşitul aşteptat al judecăţii, vei revărsa doar un venin becisnic peste duşmanii săi.
CORIFEUL
Striveşti bătrîneţea noastră în picioarele cailor, tinere zeu !
Fie ! Noi aşteptăm, numai urechi, rostirea judecăţii şi stăm în cumpănă, dacă să năpustim mînia noastră peste ţară.
(Judecătorii au trecut cu toţii prin faţa urnelor. A mai rămas să voteze Atena.)
ATENA
Lucrul meu este să mă rostesc cea de pe urmă.
Adaug votul meu la cele care au căzut pentru Oreste.
Eu n-am avut o mamă, care să mă nască, şi, întru totul, preţuiesc mai mult bărbatul, dar nu pînă la pragul nunţii [60].
Sunt din toată inima de partea tatălui.
Prea mult nu cîntăreşte pentru mine stingerea unei femei, care l-a omorît pe soţul său, ocrotitorul vetrei sale.
Pentru ca Oreste să învingă, este destul să fie voturile deopotrivă împărţite.
Răsturnaţi din urne cît mai grabnic sorţii, voi, dintre judecători, cărora v-am încredinţat această grijă.
(Se golesc urnele şi începe numărătoarea voturilor.)
ORESTE
O, Phoibos Apolo, cum va fi sentinţa ?
182
CORIFEUL
O, Noapte neagră, mamă, tu vezi ce se petrece ?
ORESTE
Va trebui să mă spînzur sau voi fi lăsat să mai privesc lumina ?
CORIFEUL
Va trebui să pierim sau ne vom bucura şi mai departe de cinstire ?
APOLO
Număraţi întocmai voturile care se rostogolesc, străinilor !
Băgaţi de seamă, alegîndu-le, să nu greşiţi.
Unul mai puţin ar însemna nenorocire mare, un singur vot mai mult ar îndrepta din nou o casă prăbuşită.
(Judecătorii însărcinaţi cu numărătoarea voturilor îi arată Atenei tabelele cu rezultatele.)
ATENA
Omul acesta este dezlegat acum de vina sîngelui vărsat, numărul sorţilor este acelaşi de-o parte şi de alta. *(Apolo se face nevăzut.)*
ORESTE
\ O Palias, tu ai mînuit casele mele.
Pierdusem pământul părinţilor mei, dar tu mi l-ai înapoiat.
Se va rosti printre heleni :
„Iată-l din nou în rînd cu argienii, înstăpînit în bunurile părinteşti, cu ajutor de la Atena şi Apolo
183

şi mai ales cu voia celui de al treilea, atoatejudecătorul, Mîntuitorul Zeus."
El a luat în seamă destinul de moarte al tatălui meu şi, căutînd la cele care sprijină dreptatea mamei mele, m-a salvat.
Şi-acum cînd mă întorc din nou în casa mea, mă leg prin jurămînt faţă de ţara ta şi faţă de poporul tău, ca, începînd de astăzi şi pînă la sfîrşitul vremii, nici un bărbat, aflat la cîrmă în cetatea Airgos, să nu pătrundă în tărîmul Atticei cu lănci biruitoare [61].
Eu însumi, din mormântul meu adînc, pe cel care va fi să calce jurămîntul răspicat aici, îl voi împiedica, iscîndu-i întîmplări potrivnice, de netrecut, făcîndu-i drumul silnic şi presărat cu prevestiri de doliu, încît să-i pară rău de tot ce-a pus la cale.
In schimb, dacă făgăduiala mea va fi urmată, dacă argienii vor cinsti oraşul tău prin arme aliate, atunci îmi voi întoarce către ei bunăvoinţa.
Rămîi cu bine, Pallas, rămîi cu bine, popor locuind în cetatea Atenei !
Năpraznice pentru duşmani, loviturile voastre în luptă să vă mîntuie ţara, spre gloria lăncilor voastre !
(Oreste pleacă prin stingă.) »

f

CORUL l

Strofa I

Io, zeilor tineri, voi spulberaţi,
precum sub copitele cailor, legile vechi,
le smulgeţi din mîinile noastre !
Dar noi, umilite, sărmanele,
clocotind de mînie, vom pedepsi
năpraznic pămîntul acesta î
Veninul, veninul ce ne răzbună,
se va scurge, picînd, din inima noastră,
de neîndurat pentru ţară.
O lepră va face să cadă frunzişul,
184
să moară copiii — Dike, Dike ! —
năpădind această ţarină,
o molimă va bîntui, ucigaşă de oameni.
Noi plîngem. Dar ce-am mai putea săvîrşi ?
Să cotropim cu năpastă cetatea !
Ne-a fost dat să-ndurăm o mare jignire,
nouă, fiicelor Nopţii,
obidite şi-amar umilite !

ATENA

Luaţi aminte, nu mai suspinaţi atît de greu.
Voi nu aţi fost învinse : numărătoarea sorţilor din urne a fost nehotărîtă, spre folosul adevărului, şi nu spre necinstirea voastră.
Au tras în cumpănă strălucitoare mărturii purcese de la Zeus, iar martor a fost însuşi Phoibos, care, prin oracol, i-a prezis lui Oreste, că, săvîrşind acele fapte, nu-i va fi dat să pătimească nici un neajuns.
Voi vreţi, peste această ţară, să împroşcaţi o grea mînie.
Chibzuiţi, nu vă stîrniţi în inimile voastre, nu stîrpiţi pămîntul, lăsînd, zeiţelor, din gură să vă cadă picături de spumă aprigă, mistuitoare de seminţe.
Eu vă făgăduiesc, cu toată hotărîrea, să vă dau un adăpost, un lăcaş ferit şi pe măsura voastră, în această ţară, unde veţi sta pe tronurile luminoaselor altare, copleşite cu mărire de oamenii

cetăţii.
CORUL Antistrofa I
Io, zeilor tineri, voi spulberaţi, precum sub copitele cailor, legile vechi, le smulgeţi din mîinile noastre. Dar noi, umilite, sărmanele, clocotind de mînie, vom pedepsi
185
năpraznic pământul acesta !
Veninul, veninul ce ne răzbună,
se va scurge, picînd, din inima noastră,,
de neîndurat pentru ţară.
O lepră va face să cadă frunzişul.
să moară copiii — Dike, Dike ! -—
năpădind această ţărînă,
o molimă va bîntui, ucigaşă de oameni.
Noi plîngem. Dar ce-am mai putea săvîrşi ?
Să cotropim cu năpastă cetatea !
Ne-a fost dat să-ndurăm o mare jignire,,
nouă, fiicelor Nopţii,
obidite şi-amar umilite.
ATENA
Voi n-aţi fost înjosite.
Zeiţelor, nu-i asupriţi pe oameni, din eale-afară răzvrătite, nu le faceţi glia neascultătoare la strădaniile lor !
Sprijinul meu e Zeus, mai trebuie s-o spun ?
Doar eu, dintre nemuritori, ţin cheile odăii unde zace fulgerul pecetluit; aici, însă, de el n-am trebuinţă.
Aveţi încredere în mine, nu aruncaţi peste acest pămînt, cu limbi întărâtate, cuvinte ce ar da numai un singur rod : pieirea tuturor !
Adormiţi-vă amarnica mînie, care năpădeşte ca un val întunecat !
j împărtăşiţi-vă şi voi din slava ce mi se închină, \ locuiţi şi voi cu mine !
In această ţară-mbelşugată, veţi primi numai prinoasele de frunte, jertfe la naşterea de prunci, daruri la nuntă, iar voi veţi lăuda de-a pururi îndemnurile mele.
C0RUL Strofa II
Vai, cum să-ndurăm asemenea soartă, noi, vechi şi-ncercate dumnezeiri ?
186
Cum să trăim în pămîntul acesta
mereu blestemate, hulite ?
Răsuflările noastre împrăştie foc de mînie.
Vai, cer şi pămînt,
ce durere ne zbuciumă pieptul,
ce chin ne fulgeră-n inimi !
Auzi-ne, Noapte, mamă,
străvechile noastre cinstiri
ni le-au răpit nişte zei,
prin viclenii îndîrjite,
ne-au preschimbat în nimicuri.
ATENA
Vă iert mîniile, deoarece voi sunteţi mai în vîrstă ; oi chiar dacă, fără-ndoială, aţi agonisit înţelepciune mai bogată decît mine, mi-a dăruit şi mie Zeus o minte nu tocmai nătîngă.
Nu plecaţi în altă ţară.
Veţi tînji după acest pămînt.
Iată, rostesc o profeţie : curgerea timpului, neistovită, va face să crească într-una slava

oraşului meu, iar voi, avînd sălaş mărit, în preajma caselor lui Erechteu [62], veţi dobîndi, de la alaiuri de bărbaţi şi de femei, ceea ce nici un alt popor nu ar putea să vă închine.
Dar voi, la rîndu-vă, nu azvîrliţi, peste tărîmurile mele, acele bolduri sîngeroase cu ascuţiş de piatră, ce sfîşie atîtea măruntaie fragede şi, fără vin, aţîţă clocotul mîniei !
Nu asmuţiţi, în inimile cetăţenilor, neîmpăcarea, aşa cum se obişnuieşte în lupta de cocoşi, pornirea fraţilor să îşi ucidă fraţii, care le dă curajul să se rupă între dînşii.
Războiul poartă-se cu cei de dincolo de porţile cetăţii, la îndemîna doritorilor de glorie înfricoşată.
Nu-mi place bătălia între păsări de ogradă !
Iată ce vi se îngăduie să dobîndiţi aici din partea mea : facerea binelui, primirea binecuvîntărilor,
187
desăvîrşiţa_slavă deja oameni § celTTnaî plină de cucerniciei
CORUL Antistrofa **II**
Vai, cum să-ndurăm asemenea soartă
noi vechi şi-ncercate dumnezeiri.
Cum să trăim în pămîntul acesta,
mereu blestemate, hulite ?
Răsuflările noastre împrăştie foc de mînie.
Vai cer şi pămînt,
ce durere ne zbuciumă pieptul,
ce chin ne fulgeră-n inimi !
Auzi-ne, Noapte, mamă,
străvechile noastre cinstiri
ni le-au răpit nişte zei
prin viclenii îndîrjite,
ne-au preschimbat în nimicuri.
ATENA
Nu voi slăbi să vă arăt binele vostru, ca nu cumva să spuneţi că voi, zeiţe de demult, aţi fost izgonite fără cinste şi surghiunite din această glie de mine, o divinitate mult mai nouă, şi de oamenii cetăţii.
Dacă Peitho este pentru voi vrednică de sfîntă şi plecată închinare, zeiţa care împrumută farmec şi dulceaţă limbii mele, atunci veţi primi să rămâneţi ak
Dar dacă vă împotriviţi şi nu rămîneţi, aţi fi, într-adevăr, nedrepte, de aţi revărsa peste acest oraş ciudă statornică, mînie, vătămare — aprige pentru norod — deşi vi se îngăduie să vă mutaţi, cu tot temeiul, într-un pămînt în care veţi fi veşnic preaslăvite.
CORIFEUL
In ce sălaş ar fi să locuim, stăpînă Atena ?
188
ATENA
într-unui neatins de nici o suferinţă. Crede-mă, primiţi-l !
CORIFEUL
Să spunem că primim : ce fel de cinste ne aşteaptă ?
ATENA
Fără ajutorul vostru, nici o casă nu va propăşi.
CORIFEUL
Vei îngădui să cîştigăm asemenea putere î
ATENA
Voi îndepărta nenorocirea numai de la oamenii care vi se închină.
CORIFEUL Făgăduiala ta oare va dăinui de-a pururi ?
ATENA
Aş fi putut să nu grăiesc, de n-aş fi vrut să-mi ţin făgăduiala.

CORIFEUL
Farmecul tău ne-astîmpără mînia, ne lepădăm de ură.
ATENA
înseamnă că veţi dobîndi aici prieteni de credinţă.
CORIFEUL
Şi ce ne porunceşti anume să-i menim, cîntînd, acestei ţări?
189
ATENA
Tot ceea ce aduce biruinţă nestricată.
Intîi, ca toate adierile de vînt care se ridică de pe glie, din valul mării şi din cer, să alunece, suflînd asupra ţării, în lumina unui soare de priinţă.
- Să nu se istovească niciodată roadele pămîntului şi ale turmelor, care fac să curgă bogăţia în cetate. T Să fie ocrotită sămînţa omeneasc$3-
Pe neevlavioşi înlăturaţi-i cît mai aprig !
îmi este scump, ca unui bun păstor de plante, neamul fără buruieni al celor drepţi.
Acestea-s gîndurile mele în privinţa voastră.
In schimb, eu voi păstra în grija mea războinicele, nobilele bătălii, ca să se bucure de slavă printre oameni cetatea mea mereu învingătoare.
CORUL Strofa I
Vrem să trăim laolaltă cu Pallas,
să nu lipsim de cinstirile noastre
cetatea din care
Zeus cel Atotulputernic şi Ares
au făcut meterez pentru zei
şi cetăţuie pentru altarele sfinte
ale Helenilor.
Spre ea ne îndreptăm urările noastre,
rostite-n oracole, cu bunătate.
Din pămîntul acesta, ţîşnească
fericirile toate.
cele prielnice vieţii,
în strălucire curată de soare !
ATENA
Cu dragoste, din grija ce o port cetăţii, am aşezat aici zeiţele puternice, de neînduplecat, menite să orînduiască totul pentru oameni.
190
uei care nu a mtunit aceste aratan cumplite nu poate înţelege de unde-i cad năpastele în viaţă ; crimele strămoşilor îl trag pînă la ele, şi atunci, pradă necruţătoarei lor mînii, în pofida strigătelor sale, omul este nimicit de-o moarte mută.
CORUL Antistrofa I
Niciodată văpăile vîntului copacii să nu-i ofilească ! Aşa se rosteşte folosul harului nostru.
Arşiţa, ce le stîrpeşte plantelor ochii,
de hotarele noastre rămînă departe ! Holdele ţării să fie cruţate de boala mâlurii, cumplită !
Glia hrănească turme de oi dolofane, toate purtînd la soroace \ / gemeni în pîntec. / Comorile [64], ce odihnesc în adîncul acestui pămînt, să dăinuiască de-a pururi, spre slava divinelor daruri !
ATENA
Străjeri ai oraşului, aţi auzit ce vor să împlinească pentru voi ? /^
E mare puterea sfintei Erinys, şi înaintea Celor-fără-moarte şi înaintea Zeilor-de subpămînt.
Iar în privinţa muritorilor, tot ele, fără ocol şi din belşug, unora le dăruiesc num^i cîntări, altora un trai înceţoşat de lacrimi.
CORUi Strofa II

Vom veghea să nu-i reteze moartea pe bărbaţii tineri.
191
Faceţi să se bucure de nuntă
gingaşele fete, voi,
stăpînele sorţilor omului,
Moire, fiice cu noi de o mamă [65],
voi duhuri ce ţineţi cumpăna legii
şi locuiţi pretutindeni în case
şi pururea faceţi, din greu apăsînd,
să cîştige dreptatea,
voi, dintre cetele zeilor,
cele mai aprig cinstite.

ATENA

Mi se umple inima de bucurie, cînd aud ce daruri pregătesc pentru cetate, minate de bunăvoinţă, şi-o binecuvîntez pe Peitho, pentru ochii săi, căci ea mi-a, îndrumat gura şi limba, cînd ele se împotriveau, Eriniile sălbatice, să mă asculte.

Zeus Agoraios [66], domnul cuvântărilor, a fost mai tare şi cearta mea cu ele, întru cele bune, a biruit pentru» eternitate.

CORUL

Antistrofa II *I*

j Să nu zornăie-n cetate, vrajba, lacomă de chinuri ! Pulberea să nu se-adape din sîngele întunecat al oamenilor ţării. Să nu se mai ceară, la imboldul mîniei, răsplată, omor pentru omor, spre ruina cetăţilor [67].

Doar bucurii să schimbe-ntre ei muritorii „ străbătuţi de o singură dragoste, duşmănind dintr-o singură inimă. Multe dureri omeneşti numai într-astfel se vindecă.
192

ATENA

Cine va spune că nu-şi dau silinţa să afle calea bunelor rostiri ?

Din aceste chipuri înspăimîntătoare, văd, pentru oamenii cetăţii, izvorînd un minunat folos.

Dacă iubirea voastră şi iubirea lor îşi răspund prin mari cinstiri eterne, veţi dovedi că îndrumaţi cu toţii şi ţara şi cetatea în lumina nestricată a dreptăţii.

CORUL Strofa III

Rămîneţi cu bine, fiţi fericiţi !
Fii fericit în belşug de folos,
popor al cetăţii,
rînduit în preajma Fecioarei lui Zeus,
închină-i dragostea ta,
şi neîncetat învaţă să fii înţelept.
Cei ocrotiţi sub aripi de Pallas
au parte de trecere şi la părintele său. *(între timp s-a înşirat un cortegiu solemn, alcătuit din preotese ale zeiţei, în straie purpurii, din purtătoare de torţe şi de ofrande.)*

\
\ ATENA
\

Rămjneţi cu bine şi voi.

Eu trebuie să merg în frunte, să vă arăt lăcaşul, în văpaile cucernice de torţe ale celor ce alcătuiesc alaiul vostru.

/ Mergeţi, coborâţi aceste jertfe sfinte sub pămînt, îndepărtaţi de noi nenorocirea, trimiteţi-ne fericirea, spre biruinţa cetăţii !

\ Iar voi, stăpînii oraşului meu, copiii lui Kranaos [68], deschideţi-le calea zeilor care s-au strămutat aici.

\Spre dobândirea binelui, fiţi plini numai de gînduri bune, cetăţeni !
193

CORUL Antistrofa III
Rămîneţi cu pace, fiţi fericiţi,
şi daimoni şi oameni,
toţi trăitorii-n oraşul acesta !
Rostim această menire iară şi iară.
Voi locuiţi de mult în cetatea Atenei;
acum şi pe noi ne primeşte-n sălaşele sale.
Dăruiască-ne cinste deplină !
Voi astfel nu veţi avea prilej să vă plîngeţi
de ursitele vieţilor voastre.
ATENA
{mergînd in fruntea alaiului:)
Vă laud pentru felul în care v-aţi rostit urările şi vă călăuzesc, prin lumina torţelor izvorîtoare de văpaie, pînă la locurile care se deschid în adîncime, sub pâmînt[69].
Veni-vor să mă însoţească slujitoare şi paznice ale statuii mele ; aşa este şi drept.
Ochiul întregii ţări[70] a lui Tezeu poftească înainte, nobila ceată de femei şi de copile, şi pilcul de cucernice bătrîne.
(Către preotesele din cortegiu :) Veniţi, urmaţi-mă îmbrăcate în veşmînt de purpură, cinstiţi-le, săltaţi lumina focului, pentru ca binevoitoarea lor petrecere în ţară să însemne pentru noi, mereu, prilejuri fericite şi înfloriri de oameni.
ALAIUL 71 Strofa I
Purcedeţi pe cale, mărite puteri
însetate de slavă,
copilele fără copii ale Nopţii,
mergeţi în pas cu seninul alai !
întregul popor să păstreze tăcere adîncă !

Antistrofa I
Pogorînd într-o peşteră subpămînteană,
veţi fi proslăvite cu daruri
şi cucernice jertfe străvechi.
întregul popor să păstreze tăcere adîncă *l*
Strofa II
Prielnice pentru tărîmul acesta şi cu sufletul larg, mergeţi, voi, Cele Temute, pe molcomul drum cu făclii mistuite de foc !
Şi-acum sloboziţi un chiot prelung, să răspundă cîntului nostru ! *(Strigăt ritual.)*
Antistrofa II
Se toarnă prinoase de pace-n
oraşul Pallas Atenei,
şi în case domneşte, spornic, norocul.
Aşa s-a-ncheiat legămîntul
lui Zeus Atotvăzătorul cu Moira [72].
Şi-acum sloboziţi un chiot prelung,
să răspundă cîntului nostru !
(Strigăt ritual.)

NOTE

î

AGAMEMNON
1 Atît în *Iliada* cît şi în *Odiseea,* Agamemnon este regele Mykenei, oraşul cu belşug de aur, iar Menelaos domneşte la Sparta. Eschil a evitat să aleagă Mykene drept sediu al acţiunii dramei, un oraş ce fusese distrus de

argieni cu cîţiva ani înainte de data reprezentării *Orestiei* (458). De aceea a transferat capitala lui- Agamemnon la Argos şi a inventat dubla regalitate a celor doi Atrizi. Cerul superior la greci, şi totodată zeul care îl personifica, acolo unde lumina este mai pură decît în cerul de jos, învecinat cu pămîntul.
3 Troia, oraşul întemeiat de Ilos, unul din strămoşii basi-leilor troieni.
4 Trimitere la jocul de zaruri ; *trei ori şase* era lovitura cea mâi bună. Paznicul speră să aibă şi el parte din cîştigul lui Agamemnon, drept răsplată pentru vestirea biruinţei.
5 Expresie proverbială. Limba paznicului este împovărată de teamă;.
6 Divinitatea primordială a răzbunării. Eriniile, născute din sîngele lui Uranos, după Hesiod, fiice ale Nopţii după Eschil, au menirea să-i tortureze pe ucigaşi, mai exact pe paricizi, urmărindu-i fără încetare, atît în viaţă, cît şi după moarte în Infern.
7 Fiul lui Priam, Paris, numit şi Alexandros, a necinstit legile ospeţiei, seducînd-o pe Helena, în lăcaşul soţului ei Menelaos. De aici izvorăşte răzbunarea lui Zeus *Xenios,* **cel** care ţine cumpăna dreptelor relaţii dintre gazde şi oaspeţi.
8 Helena, soţia lui Menelaos, cea răpită şi dusă la Ilion de Paris; pricina legendară a războiului troian.
9 Neaprinderea jertfelor semnifică refuzul zeilor uranieni, purces dintr-o mînie neînduplecată : semn prevestitor de rele.
10 Regele Spartei şi soţul Ledei. Din îmbrăţişarea în aceeaşi noapte cu soţul său şi cu Zeus, care a pogdrît la Sparta ca

îebădoi înaripat, Leda a născut patru gemeni : o pereche umană, Clitemnestra şi Castor şi una divină, Helena şi Polydeukes (Polux). Cei doi fii, Dioscurii (în tălmăcire : feciorii lui Zeus), crescînd împreună în casa tatălui lor părintesc, au ajuns celebri eroi binefăcători. Cele două fiice s-au măritat, Helena cu Menelaos şi Clitemnestra cu Aga-memnon. Astfel, printr-o unire aproape incestuoasă, fraţii au devenit totodată cumnaţi şi surorile cumnate.
11 Agamemnon şi Menelaos.
12 Rege frigian şi înaintaş al casei regale troiene. Teukrida, ţara lui Teukros, e sinonim cu Troia.
13 Calhas, fiul lui Thestor, este, în poemele homerice, proro-citorul şi preotul armatelor helene.
14 Cuvîntul *moira* însemnează parte, de unde partea rînduită fiecărei vieţi, durata vieţii, soarta. Această noţiune, la Homer impersonală, prinde chip ulterior, ajungînd să fie concepută ca o divinitate personificînd destinul. De la Ile-siod Moirele sunt reprezentate de obicei ca o treime — Clotho, Lachesis şi Atropos — împărţind „muritorilor binele şi răul". *(Theogonia)*
15 Artemis, denumită aici cu epitetul *Kala* (frumoasa), este ocrotitoarea sălbăticiunilor şi mai cu seamă a puilor, pe care vînătorii au datoria să-i cruţe. Devorînd iepuroaica gravidă, vulturii au jignit-o pe Artemis.
16 In arta prezicerii după zborul şi ţipetele păsărilor *(or-nithomanteia),* ivirea unui semn în partea dreaptă era socotită de bun augur.
17 Epitet al lui Apolo, mai rar al lui Dionysos, însemnînd vindecătorul, tămăduitorul, mîntuitorul. Aici este invocat fratele divin al Artemidei.
18 Jertfirea Ifigeniei, fiica lui Agamemnon şi a Clitemnestrei, la Aulis, a fost izvorul multor suferinţe şi al prăbuşirii cuplului regal.
19 Eschil se referă la succesiunea generaţiilor divine. Uranos (cerul, Coelus la romani), cel mai vechi dintre zei, a zămislit împreună cu Gaia (glia) întîia generaţie divină, Titanii, Ciclopii, etc. Puterea lui zămislitoare a fost brutal sistată la ultimul său născut, Cronos (timpul), care l-a castrat. Cronos (la romani Saturn) a întemeiat a doua putere divină şi a dat naştere prin Rhea zeilor olimpieni. Unul dintre ei, Zeus, l-a biruit pe Cronos, la rîndu-i, şi pe Titanii cu care tatăl său se aliase şi s-a întronat ca nou stăpîn al lumii.
20 Cetatea de scaun a insulei Euboia.
21 Port în Beoţia, locul de adunare al flotei aheene pornită în războiul cu Troia. Strîmtoarea Euripos (numită de antici şi fluviu, astăzi canalul Negroponte) despărţea insula Euboia de coasta continentală a Beoţiei şi a Atticei.
22 Fluviu în Tracia (Bulgaria), Struma. Aşadar vîntul potrivnic al furtunei bătea dinspre nord.
23 Remediul cerut aici este un sacrificiu uman, despre care Calhas amintise în chip învăluit mai înainte : jertfirea Ifi-geniei, fiica lui Agamemnon.
24 Cuvîntul elin *(thyter)* îl indică tocmai pe cel care mînuieşte cuţitul în ritualul jertfirii.
25 Ifigenia trebuia împiedicată să vorbească, deoarece blestemele, odată rostite, se credea că pun în mişcare şi forţele misterioase în stare să le ducă la împlinire.
26 La sfîrşitul prînzului se făceau trei libaţii, dintre care ultima, închinată lui Zeus Mîntuitorul, era urmată uneori de intonarea peanului, imn de glorie, bucurie şi biruinţă.
27 Zeiţa dreptăţii, născută din Zeus şi Themis, personificarea ideii de dreptate.
28 Denumire a Peloponesului, după tiranul legendar Apis. Cetatea Argos se afla în Pelopones.
29 Aurora, divinitatea zorilor de ziuă, Mater Matuta la romani.
30 Fiul lui Zeus şi al Herei, zeul focului strălucitor şi cald.
31 Munte în Frigia, domnind din apropiere peste Troia.
32 Insulă din Marea Egee, aproape de coasta Asiei Mici, ocrotită de mesagerul zeilor, fiul lui Zeus şi al nimfei Maia.
33 Munte din peninsula Chalkidica, devenit mai tîrziu în veacuri bizantine, Sfîntul Munte.
34 Lacună. Punctele de suspensie vor arăta pretutindeni locurile unde textul este mutilat.
35 Munte din insula Euboia, după scholiast.
36 Pe continent, în Beoţia, aproape de Anthedon.
37 Rîu din Beoţia.

38 Lanţ sălbatic de munţi între Beoţia şi Attica.
39 In preajma Corinthului, după Hesychios.
40 Necunoscut, citat doar de Eschil.
41 Strîmtoare între Attica şi Argolida, astăzi golful Egina.
42 Textual Muntele Păianjenului, de lingă Argos.

198
199
43 Transmiterea semnalelor de foc este comparată cu întrecerile attice ale purtătorilor de facle.
44 Războiul troian este asemănat aici cu o cursă *(diaulos),* în
care alergătorul trebuia să parcurgă toată lungimea pistei, I 56
apoi să ocolească borna şi să se întoarcă la locul de pornire. 57
45 Rostire ambiguă : pentru Cor „cei morţi" sunt aheii căzuţi
la Troia, pentru Clitemnestra este vorba de Ifigenia. 58
46 Bogăţia prea mare este prin ea însăşi *hybris.* îi este greu bogatului să ţie cumpăna măsurii. Aşa cum se va arăta mai 59 departe, în antistrofa I, bogăţia lucrează în sufletul omului
cu violenţă şi, ca o persuasiune *(Peitho,* abstracţiune personificată) cu semn schimbat, nu ispiteşte ci constrînge. Fiică a zeiţei Ate, întruchiparea erorii, a infatuării şi a altor 1 rele, această persuasiune funestă e trimisă de Zeus asupra celor pe care pofteşte să-i piardă. Deci bogăţia, prin ră- 62
tăcirea inimii, duce la nesocotirea dreptei măsuri ; aceasta naşte crima iar crima aduce cu sine osînda.
47 Aluzie la locuţiunea proverbială „a fugi după ceea ce zboară".
48 Menelaos, care lipsea din Argos cînd Paris a răpit-o pe Helena, împreună cu o parte din tezaurul Atrizilor.
49 Durerea nu este numai a lui Menelaos şi a casei regale ci a tuturor helenilor îndoliaţi din pricina războiului. în strofa următoare sunt învinuiţi Atrizii, deoarece ei au jertfit luptători în numele unei răzbunări personale.
50 Ares, zeul războiului, este asemuit cu un negustor ce face troc. Zaraful sîngeros primeşte trupuri de oameni şi dă în schimb cenuşa lor, îngrămădită în urne. 67
51 In opoziţie cu luptătorii arşi pe rug şi trimişi acasă în urne, textul îi aminteşte pe cei căzuţi sub zidul cetăţii şi îngropaţi, degrabă, întregi, în pămîntul străin.
52 Atrizii sunt învinuiţi din nou pentru toată risipa de sînge grecesc făcută de dragul Helenei.
53 Simbol al victoriei şi al păcii.
54 Leagăn mai întîi al unei culturi misterioase, făurită de pelasgii autohtoni, odată cu invazia aheilor, primul val de triburi care vorbeau greceşte, Argolida, înrîurită de Creta minoică, a devenit un puternic focar politic şi cultural. în versurile homerice, - prin „Argos" nu se înţelege numai Argolida din Pelopones, ci însăşi patria aheilor, a tuturor grecilor care se aliaseră împotriva Troiei.
Nume arhaic pentru Delfi, locul pe care se ridica templul oracular al lui Apolo, chiar acolo unde zeul ucisese şarpele fabulos Python, uzurpîndu-l de puterea profetică. Rîu în Troada, denumit uneori şi Xanthos. Semizeii sau eroii, strămoşii, ocrotitorii şi întăritorii neamului, atît în timp de pace cît şi în război. Crainicul se adresează, la sfîrşitul invocaţiei sale, statuilor zeilor.
Textul este turbure sau poate corupt. Am tradus urmînd sugestia lui Paul Mazon.
Ţipătul ritual, înalt şi prelung al femeilor care invocă divinitatea *(ololygmos).*
După H. Lechat arta lustruirii bronzului constituia un secret profesional.
Zeul soarelui, atoatevăzatorul.
Imaginea obscură a biciului dublu şi a lăncii duble pare să sugere faptul că Ares loveşte atît întreaga ţară, cît şi, în parte, fiecare vatră.
Peânul *(paiân),* cîntecul solemn, era înălţat de mai multe voci, spre slava unei divinităţi, mai ales a lui Apolo, şi spre mîntuirea rugătorilor; alteori, cînd era adresat divinităţilor infernale, devenea, fireşte, un imn funebru. Prin Tracia grecii denumeau îndeobşte tărîmurile nordice, nordul.
Poate Poseidon, născutul din Cronos şi Rhea, fratele lui Zeus, stăpînul atotputernic al mărilor şi al furtunilor, zeul cu „pletele vinete".
Relatarea furtunii care a risipit flota lui Menelaos, departe de a fi un episod inutil, reprezintă un sumbru avertisment. Agamemnon, lipsit de fratele său, se va afla din această clipă singur în faţa Destinului.
Joc de cuvinte intraductibil între *Helene* şi *hele-naus,* în-semnînd cel care face să piară corăbii.
Poetul denumeşte luptătorii încărcaţi în corăbii şi porniţi peste mare pe urmele Helenei şi ale lui Paris, răpitorul său, asemuindu-i cu vînătorii ce caută neabătuţi urma vînatului. Stîrniţi de zeiţa zavistiei, de Eris, ei nu se vor opri decît în Troada, pe malurile verzi ale rîului Simois. Trimitere la mînia lui Zeus *Xenios* (Ospitalierul), care fusese jignit de faptul săvîrşit de Paris chiar în casa gazdei sale Menelaos, unde fusese primit, ca oaspete.

200
201
71 Eschil se joacă aici cu dublul înţeles al cuvântului *kedosi* grijă, mîhnire, doliu, dar şi înrudire prin alianţă, prin că-
1 sătorie, încuscrire.
72 Imn nupţial la greci şi la romani; îl înălţau alternativ cetele de feciori şi de fete, care întovărăşeau cu torţe

în mîini mireasa de la altarul casei părinteşti la altarul domestic al soţului.
73 Textul se referă la a doua nuntă a Helenei, cea de la Troia, cu Paris, la care au fost de faţă şi numeroşii săi cumnaţi, cincizeci după izvorul homeric.
74 Atît în sens figurat cît şi în sens propriu, deoarece Paris i-a răpit lui Menelaos nu numai femeia ci şi tezaurul.
75 Sfătuiţi de Atena, aheii au construit la Ilion faimosul cal uriaş de lemn, în pîntecele căruia s-au ascuns cei mai străluciţi eroi, de unde au ţîşnit, în toiul nopţii, cînd apune constelaţia Pleiadelor.
76 Fiul lui Laerte a simulat nebunia, ca să evite înrolarea în expediţia troiană.
77 Uriaşul Geryon, fiul lui Chrysaor şi al okeanidei Kallirhoe, avea trei corpuri crescute împreună pe o singură pereche de picioare şi stăpînea o mare turmă de boi roşcaţi. Una din muncile lui Hercule a fost să cucerească boii şi să-i aducă lui Eurystheus, la Tyrinth : a împlinit-o, săgetînd uriaşul şi ajutoarele sale.
78 Mărunta provincie muntoasă, în care se afla marele sanctuar panihelenic de la Delfi, era cîrmuită *illo tempore* de un bărbat evlavios, regele Strophios, căsătorit cu sora lui Aga-memnon, care l-a născut pe Pylade. Aşadar cei doi faimoşi prieteni, Oreste şi Pylade, erau veri primari.
79 Rostire ambiguă : Clitemnestra pare să numească atît palatul din Argos cît şi lăcaşul subpămîntean al lui Hades, Infernul, în care petrec umbrele oamenilor şi eroilor după moarte.
80 Zeii şi statuile zeilor nu se cuvenea să atingă pămîntul. Mergînd asemenea lor, pe covorul întins, Agamemnon se temea să nu le trezească mînia.
81 Casandra i-a revenit ca pradă de război lui Agamemnon după căderea Troiei.
82 Sirius, cîinele credincios al vînătorului Orion, ucis împreună cu stăpînul său de săgeţile Artemidei, a fost rînduit în cer în constelaţia *Caniş Major.* Steaua cîinelui este cea
mai strălucitoare de pe boltă, răsăritul ei fiind socotit aducător de secetă în antichitate.
83 Alt joc sumbru de cuvinte.
84 Gest şi mijloc de înlăturare a unei pîngăriri, de exorcizare a semnului rău.
85 Navele erau trase pe ţărmul Troadei.
86 Asclepios, fiul lui Apolo, iscusitul vindecător şi taumaturg, venerat ca protector al medicilor şi al vracilor, fusese iniţiat în arta tămăduirii de centaurul Chiron. După ce a readus mai mulţi morţi la viaţă, Zeus l-a ucis, azvîrlindu-i fulgerul în piept, pentru ca să nu se turbure ordinea lumii.
87 Apa lustrală.
88 La curtea reginei Omphale — în Lydia — unde a îndurat robia vreme de trei ani.
89 înţelesul noţiunii *bărbaros* s-a corupt de-a lungul secolelor. Helenii numeau barbar pe orice negrec, fie că aparţinea unor popoare pe care le admirau pentru cultura şi înţelepciunea lor, ca egiptenii sau perşii, fie că era vlăstarul unor neamuri sălbatice.
Trăsăturile barbarului erau: supunerea oarbă faţă de bunul plac al căpeteniei, adorarea unor divinităţi implacabile, stranii sau terifiante (adeseori zoomorfe) şi, între altele, limba „ciripită", păsărească, de neînţeles.
90 Intre numeroasele epitete ale lui Apolo era şi acela de *Loxias* (întunecatul, textual oblicul) care îi sublinia aptitudinea profetică; într-adevăr, oracolele sale erau exprimate în chip învăluit, pieziş.
91 Apolo era venerat şi ca zeu păzitor al drumurilor, ca atare purtînd numele de *Agyiates.*
92 Casandra face să se tragă numele lui Apolo de la verbul *apollymai,* a distruge.
93 Viziunile Casandrei străfulgera întîmplări (trecute şi viitoare) din cronica sîngeroasă a regilor de Argos. Se aminteşte mai întîi de confruntarea fratricidă dintre Atreu şi Thyestes, fiii lui Pelops. Mitul spune că, în turmele lui Atreu, a fost să se nască un miel de aur, care avea harul să-i asigure proprietarului său domnia peste Mykene. Thyestes, lacom de putere, o seduce pe Aerope, soţia lui Atreu, dobîndeşte cu ajutorul acesteia mielul, îl înfăţişează poporului şi se proclamă basileu. Atunci Zeus, mîniat de

fărădelege, îl sfătuieşte pe Atreu,. prin Hernaes, să-i smulgă fratelui hain promisiunea că-i va înapoia tronul dacă, vreodată, Soarele se va ivi într-o dimineaţă în latura asfinţitului. Thyestes primeşte, necrezînd în posibilitatea răsturnării unor rînduieli cosmice; dar Zeus, pentru a-l pedepsi, schimbă drumul Soarelui, silindu-l să răsară la apus şi să apună la răsărit. Atreu ajunge iarăşi rege, îşi condamnă la moarte soţia şi îşi exilează fratele. Pe urmă, neîndestulat doar cu atîta răzbunare, îl recheamă pe Thyestes, sub pretextul împăcării. Cînd acesta se întoarce în cetate, îi ucide în ascuns copiii, îi taie şi, fierbîndu-i, îi serveşte la banchetul mincinos al împăcării. Tatăl, fără să bănuiască, înfulecă din carnea fiilor şi, abia cînd este ghiftuit Atreu îi arată capetele victimelor şi îi dezvăluie felul ospăţului. Alungat iarăşi în surghiun, Thyestes .îl \ zămisleşte, după unele versiuni cu propria-i fiică, pe'£gistT'
94 Supliciu rezervat marilor ucigaşi, de atingerea cărora s-ar pîngări pînă şi călăul.
95 Vas mare, de argilă sau de bronz, în care grecii amestecau vinul cu apa înainte de a-l turna în cupe.
96 Se lamentează lui Apolo şi implicit îl face vinovat de soarta ei nefericită.
97 Fiul lui Tereus, un rege trac, şi al Procnei, fiica lui Pandion, regele Atenei. Itys a fost omorît de maică-sa la vîrstă fragedă (şase ani ?), a fost tăiat bucăţi, gătit şi oferit pe masa lui Tereus, drept răzbunare pentru că acesta o răpise pe Philomela (sora lui Procne). Zeii au preschimbat-o în privighetoare (alte variante ale mitului spun că în rîndunică) veşnic tînguitoare după copilul sacrificat.
98 Pe malurile rîurilor din tărîmul morţilor.
99 La antici o divinitate, un spirit veghind peste (sau incor-porîndu-se în) persoane, locuri, societăţi, sfaturi, etc. Unii filosofi susţineau că fiecare om ar avea doi daimoni : unul bun şi unul rău.
100 Uciderea copiilor lui Thyestes.
101 Dragostea adulteră dintre Thyestes şi Aerope, soţia lui Atreu.
102 Casandra a primit de la Apolo harul profeţiei, cu condiţia ca ea să-i dăruiască în schimb iubirea.

Neîmplinindu-şi promisiunea, a fost pedepsită de zeu să poată profeţi mai departe, dar să nu mai fie crezută de nimeni.

103 Eg'ist, fiul lui Thyestes, deci vărul primar al lui Agamemnon.
104 Monstru marin, locuind într-o peşteră din strîmtoarea Sici-liei, învecinată cu vîrtejul ameninţător, Charybdis; amîndouă erau personificări ale furtunilor violente.
105 Epitet al lui Apolo, însemnînd în sens propriu nimicitorul de lupi, *(lykos,* lup), sau zeul Lykiei sau, mai degrabă, după i Bailly, luminosul (de la *lyke,* lumină).
106 Clitemnestra se va răzbuna şi ca mamă rănită de jertfirea Ifigeniei şi ca soţie înşelată, „plătindu-i simbria" amantei basileului..
107 11 invocă pe regele Priam şi pe feciorii săi ucişi, Priamizii.
108 A treia libaţie, care se închină după obicei lui Zeus Salvatorul, este vărsată aici — prin sîngele mortului — lui Hades.
109 Corul vrea să spună : „Femeie, ai înnebunit, bînd sucul vreunei plante otrăvitoare ?"
110 Jertfirea If igeniei este amintită de mai multe ori în tragedie pentru a face, *numai în aparenţă,* scuzabilă crima : în această lumină Clitemnestra nu este ucigaşa soţului său ci răzbunătoarea fiicei sale.
111 în faţa tuturor îl recunoaşte pe Egist de bărbat şi de stăpîn al casei.
112 Fiica lui Chryses, preotul lui Apolo, înrobită de Agamemnon la începutul războiului troian. Preotul i-a cerut zeului său să abată o epidemie de ciumă asupra aheilor şi astfel şi-a redobîndit fata. Agamemnon, care a bănuit că este vorba de o lovitură a lui Ahile, i-a luat-o acestuia pe frumoasa Briseis, sclava preferată. Cearta iscată de aici între cei doi eroi şi consecinţele ei militare sunt cîntate în *Iliada.*
113 Clitemnestra — antiteză a Penelopei — este femeia infidelă şi totodată geloasă, care o ucide cu mîinile şale pe roaba iubită a soţului său.
114 Agamemnon şi Menelaos. Tantal, fiul lui Zeus şi al unei Okeanide, strămoşul Atrizilor, pentru mulţimea păcatelor şi a crimelor sale, a primit în Hades pedeapsă cumplită : să fie veşnic mistuit de sete, dar apa să fugă de la gura lui, să fie lihnit de foame, dar roadele pămîntului să se ferească de mina lui şi să-l ameninţe mereu o stîncă gata să i se prăvălească peste cap.
Orgoliul neînfrînt, curiozitatea sumbră şi tentaţia crimei îl caracterizează pe întemeietorul de neam Tantal, de la

care acestea s-au transmis din generaţie în generaţie, ca nişte cusururi blestemate, după legile eredităţii.
115 Clitemnestra şi Helena, fiicele lui Tyndar.
116 Cele trei evenimente pe care le implică textul sunt: adulterul soţiei lui Atreu (executată de acesta din urmă), masacrarea copiilor lui Thyestes şi uciderea lui Agamemnon.
117 Aheronul; Eschil apropie numele acestui fluviu infernal de *ăchos,* durere.
118 După unii, Pleisthenes, personaj introdus tîrziu în genealogia casei de Argos, a fost un fiu de-al lui Atreu şi tatăl lui Agamemnon şi Menelaos; în concepţia autorului, el aparţine unei generaţii mai vechi, fiind probabil fecior al lui Pelops.
119 Erou al Traciei legendare, fiul lui Oiagros şi al muzei Calliope, maestru miraculos al cîntecului şi al lirei, de care ascultau oamenii, fiarele sălbatice şi umbrele Infernului.

HOEFORELE

1 Titlul grecesc al tragediei este *Choephoroi,* adică *Purtătoarele ■deprinoase, de* la *choe,* libaţie întru cinstirea m6r-ţilor, ofrandă funerară, şi verbul *phero,* a purta.
2 începutul prologului lipseşte din singurul manuscris al dramei *(Mediceus)* şi a fost reconstituit după citate din *Broaştele* lui Aristofan şi din gramaticieni. Pentru tălmăcirea primului vers, deosebit de obscur, l-am urmat pe P. Mazon. Hermes, invocat aici cu epitetul *Chtonios,* subteranul, cel care coboară sub pămînt în calitate de călăuzitor al sufletelor după moarte în Infern *(Psychopompos)* sau de mijlocitor între lumea de sus şi lumea de jos.
3 După *Odiseea* Oreste a rămas în exil vreme de şapte ani.
4 Zeul rîului cu acelaşi nume din Argolida, născut din Okeanos şi Tethys.
5 La Greci, în perioada arhaică, bocetul era zgomotos şi însoţit de o amplă gesticulaţie rituală : însoţitorii mortului, mai ales cînd acesta era basileu, îşi brăzdau obrajii cu unghiile pînă la sînge, îşi izbeau capul şi pieptul cu mîinile, etc. Mai tîrziu, legiuitorul Solon, în jurul anului 600, a în-

grădit aceste obiceiuri,- rezervîndu-le numai femeilor înrudite de aproape cu defunctul.
6 Redau nota lui P. Mazon : „Acest «profet» este remuşcarea înspăimîntată a Clitemnestrei. Ţipătul scos în mijlocul nopţii, prin gura reginei, este un oracol de moarte, care face să se abată suflul răzbunării peste palat."
7 Aşadar marii vinovaţi (criminalii) îşi primesc pedeapsa cu toţii pînă la urmă, chiar dacă uneori, la început, pare că nu li se va împărţi niciodată osînda.
8 Corul este alcătuit din slujitoarele palatului, din femei, probabil troiene, ajunse captive.
9 Orice obiect folosit la o purificare se socotea contaminat de mînjirea pe care a fost menit s-o înlăture; devenit impur, trebuia să fie ars, înecat, îngropat în pămînt sau pur şi simplu azvîrlit în urmă, fără a întoarce ochii.
10 Tradiţia teatrului vechi cerea ca toate rolurile, chiar şi cele feminine, să fie interpretate de actori bărbaţi ; deci conducătoarea corului se numea corifeu, chiar în cazurile corurilor alcătuite din femei.

11 Gaia, zeiţa străveche, reprezentînd pămîntul, soţia lui Uranos (Cerul), făcea parte din generaţia divină anterioară puterii lui Zeus, pe care acesta a spulberat-o. Respectul faţă de această zeiţă omniprezentă s-a menţinut cu toată ascensiunea Olimpienilor şi era adeseori amintită în invocaţii, rugi şi jurăminte.
12 Metaforă pentru mormînt, mai exact pentru movila (gorganul) mormîntului.
13 Sciţii, săgetaşi destoinici, erau consideraţi inventatorii artei tragerii cu arcul.
14 Cu brîul cît mai coborît, pentru ca haina să cadă în falduri cit mai bogate ; deci corifeul avea în vedere o persoană elegantă.
15 Recunoaşterea, caracteristică, după Aristotel, împreună cu peripeţia, tragediilor cu subiect complex este definită în *Poetica* drept „o trecere de la neştiinţă la ştiinţă, în stare să împingă fie la dragoste, fie la duşmănie personajele sortite fericirii sau nefericirii. Cea mai izbutită recunoaştere e cea însoţită de răsturnare de situaţie..." Şi mai departe, clasificînd feluritele chipuri de recunoaştere, Stagiritul precizează : „A patra categorie e datorită unei judecăţi, ca în

Hoeforele : cineva semănînd cu mine a venit; nimeni nu seamănă cu mine decît Oreste ; Oreste trebuie să fi venit." (Trad. D. M. Pippide.)
Scena recunoaşterii dintre cei doi fraţi se întîlneşte, mai abil construită, în *Electra* lui Sofocle şi în drama omonimă a lui Euripide. Acesta din urmă polemizează, chiar în textul tragediei, cu argumentele invocate în favoarea recunoaşterii de ilustrul său înaintaş, încercînd să demonteze mecanismul dramatic eschilian.
16 Personificarea (masculină a) forţei, dominaţiei, puterii, fiului perechii primordiale : Uranos şi Gaia.
17 Am preferat să redau întocmai expresia elină, în toată concreteţea sa. Mai aproape de noi şi mai liber s-ar fi putut spune „munci în stare să-mi îngheţe sîngele în inimă." Pentru mulţi greci, de la Homer la Aristotel, ficatul era sediul sufletului sau cel puţin al unei părţi din suflet.
18 Spaima care îl alungă pe omul ce nu şi-a răzbunat morţii din acelaşi neam e stîrnită de ţepuşa divinităţilor infernale, probabil a Eriniilor. Această armă (suliţă întunecată sau ţepuşă) era de aramă, deoarece, după Dietrich, bronzul ar fi avut o valoare religioasă deosebită şi părea să fie consacrat duhurilor htoniene.
19 Conducătoarea corului face apel la legea talionului, în vigoare în societăţile arhaice.
20 Aici începe o amplă parte lirică, alcătuită din lamentaţii, rugăciuni, jurăminte, ameninţări şi imprecaţii legate de moartea lui Agamemnon. înainte de orice, fraţii regăsiţi, împreună cu Corul, aduc basileului răpus onorurile funebre de care l-au lipsit asasinii.
21 Plîngerea tatălui mort de către copiii săi este izvor miraculos de forţă şi de acţiune.
22 Cîntec funerar, de fapt bocet, acompaniat de obicei de sunetele jalnice, sfîşietoare, ale flautului frigian.
23 Pentru libaţiile ce însoţeau peanul, vinul trebuia să fie proaspăt amestecat în cratere.
24 Tărîm muntos în Asia Mică, aproape de Troia, scăldat în I apele Mediteranei, odinioară sediul unei remarcabile culturi.
25 Hades şi Persephona. Lipsit de bocetul ritual, Agamemnon în infern este doar o biată umbră, şi nu un rege (al duhurilor) puternic, aşa cum i se cuvenea.

N?6 Agamemnon fusese suveran legitim şi nu înscăunat prin i uzurpare ca Egist.
27 Egist şi Clitemnestra.
28 Locuitori mitici ai extremului nord, despre care se credea că trăiesc mai îndelung şi mai fericiţi decît ceilalţi muritori.
29 Următoarele trei strofe reprezintă rugăciuni (cereri) de ajutor.
30 Urletul ritual înălţat de femei în clipa prăbuşirii victimei sacrificate. /
31 Corifeul le aduce aminte fraţilor regali să nu se bizuie pe răzbunarea divină, ci ei înşişi să-i lovească pe ucigaşii lui Agamemnon.
32 Versurile următoare cuprind lamentaţii despre propria slăbiciune a eroului care îl face inapt de răzbunare. Cum ar mai putea Oreste, un sărman exilat, să mai răspundă cu faptă imprecaţiilor ce răbufnesc din lumea umbrelor ?
33 Din acest moment începe să se desfăşoare, în valuri succesive, stimularea lui Oreste, atît din partea Electrei cît şi din aceea a Corului. îndemnat, îmboldit, întărîtat, erouT se va transforma, hotărîndu-se pînă la urmă să acţioneze.
34 Aria, regiune din Iranul antic, corespunzînd provinciei moderne Horasan. Kissia era tot o regiune persană, în Susiana. Lamentaţiile funebre ale corului alcătuit din roabe asiatice, probabil captive troiene, se desfăşoară cu amploarea sonoră şi cu gesticulaţia răvăşită proprie cultelor orientale, aspect subliniat adeseori în tragedia attică.
35 Mutilarea la care se referă Corul era un obicei străvechi, bine cunoscut din alte mărturii. Ucigaşul tăia bucăţi din extremităţile celui ucis şi i le lega de gît sau de subţiori. Se credea că în felul acesta mortul, lipsit pentru totdeauna de vlagă, nu va mai fi în stare să se răzbune pe făptaşul crimei.
36 Oreste, Electra şi Corul se adresează, iară şi iară, lui Agamemnon şi zeilor, cerîndu-le ajutorul.
37 Alt nume al Persephonei, soţia lui Hades şi doamna, împreună cu acesta, peste divinităţile infernale, peste întregul tărîm al umbrelor.
38 Pentru Pelops, înaintaşul Atrizilor, vezi *Agamemnon* nota 114.

39 Sufletul (umbra) mortului, nepăsător faţă de darurile şi rugăciunile ucigaşilor este sensibil la glasul lamentaţiilor filiale.
40 Strophios, tatăl lui Pylade şi regele Fokidei, a fost pri- .'| mit ca oaspete şi ca prieten în casa Atrizilor. Aşadar „oaspetele vechi" numit în text este Pylade, care în numele legilor ospitalităţii, este îndrituit să-l introducă în palat pe Oreste, pe „oaspetele nou".
41 Comentatorii observă că nici una din aceste două presupuneri nu se va realiza. Autorul foloseşte aici detalii îm-

prumutate unor mituri anterioare. Imaginea lui Egist ucis de Oreste pe tronul lui Agamemnon este luată din Stesichoros.
42 După masacrarea fiilor lui Thyestes şi uciderea lui Agamemnon în baie, va urma a treia crimă : suprimarea lui Egist şi a Clitemnestrei. Aceasta din urmă este asemuită cu a treia libaţie, închinată lui Zeus Salvatorul şi care se săvîrşea cu vin pur, neamestecat în crater.
43 Corul începe să depene cîteva cazuri ilustrînd ticăloşia femeilor.
44 Althaia, mama lui Meleagros. Cînd fiul său a împlinit şapte zile, divinităţile sorţii i-au prezis prin oracol că acesta va pieri, dacă tăciunele care pîlpîia atunci în vatră se va mistui cu totul. Althaia, turburată, luă cărbunele, îl stinse şi îl ascunse într-un sipet. Dar, mai tîrziu, s-a întîmplat ca în timpul unei vînători Meleagros să-i ucidă pe fraţii mamei sale. Althaia, mîniată, aruncă în foc tăciunele de care atîrna viaţa feciorului său şi acesta muri pe loc.
45 Skylla este numele a două făpturi mitologice distincte, care au fost unificate de mitografi, dar pe care tradiţia tinde, îndeobşte, să le separe. 1) întîia este monstrul marin cu trup de femeie, descris în *Odiseea,* care se ascundea în apele strîmtorii Messinei şi devora navigatorii ce se abăteau prin părţile locului. 2) Cealaltă Skylla — menţionată în textul eschilian — era fiica lui Nisos, regele Megarei. Acesta era invincibil atîta vreme cît avea neatins un fir de păr roşu (de purpură, după alţii de aur) în creştetul capului. Dar, iată că faimosul Minos, regele Cretei, asediază Megara, reuşind totodată să stârnească dragostea Skyllei. Aseasta, tră-dîndu-şi patria, smulse părul fatal, Nisos muri iar basileul Cretei luă în stăpînire cetatea.

46 In calitate de *Psychopompos* călăuzea sufletele morţilor în Hades.
47 Femeile din insula Lemnos, povesteşte mitul, uitînd s-o cinstească pe Afrodita, au fost pedepsite de zeiţă să împrăştie o duhoare cumplită, din pricina căreia bărbaţii nu s-au mai apropiat de ele, ci de roabe şi de străine. Drept răz-bunare, femeile s-au răsculat şi i-au măcelărit, pînă la unul. De aici, uciderea soţului de către soţie şi, în general, cele mai abominabile crime erau denumite „lemniene".
48 Oreste.
49 Cetate şi meleag la răsărit de Delfi.
50 Cu alte cuvinte : călătorind pe jos.
51 Oreste, eliptic şi la modul grecesc, înţelege a spune : Nu ştiu dacă mă adresez în clipa aceasta unuia dintre părinţii săi, dar dacă mă aflu cumva în faţa mamei sale, aceasta, de bună seamă, ştie cine este şi-mi va comunica.
52 Lui Strophios.
53 Textual Persuasiunea, divinitate şi abstracţiune personificată.
54 Roabele şi robii se numeau, în general, după ţara de baştină. Doica lui Oreste se numeşte Ciliciana, adjectiv derivat din Cilicia (Kilikia), tărîm în Asia Mică.
55 Expresie proverbială.
56 Rezultă că doica fusese, la vremea ei, şi moaşă, fiind mîndră de faptul că a purtat de grijă unui vlăstar regesc.
57 Textul Corului este obscur şi în bună parte pierdut. Nu a fost propusă nici o reconstituire verosimilă. Am tradus urmînd, în mare măsură, soluţiile lui P. Mazon şi Ludwig Wolde.
58 Oreste.
59 Divinităţile protectoare ale casei.
60 Bogăţia Atrizilor şi a palatului lor, faimoasă la cei vechi, a fost confirmată de descoperirile arheologice din Pelo-pones (Mykene, Tirynth, etc).
61 Expresia pare să indice sanctuarul lui Apolo de la Delfi; teribila gură ar fi, în cazul acesta, fisura deasupra căreia profeţea, învăluită în aburi, Pythia.
62 ţ Hermes este invocat aici pentru atributele sale de zeu in-,- fernal, nocturn, misterios, dar totodată viclean şi răzbunător.
63 Pentru a putea săvîrşi paricidul, Corul îl îndeamnă pe Oreste să se poarte ca Perseu, celebrul erou argian, care a în-

fruntat-o pe Medusa (una din Gorgone), monstrul ce-şi împietrea din ochi duşmanii, şi a ucis-o fără ş-o privească.
64 Atletul de rezervă trebuia să lupte cu cîştigătorul întrecerii precedente ; Oreste va trebui să se măsoare cu o pereche de inamici (Egist şi Clitemnestra), învingătorii lui Agamemnon, ... , .
65 La Strophios, în munţii Fokidei.
66 Metafore pentru dubla crimă care se săvîrşea în palat.
67 Apolo îl instigase pe Oreste, prin oracolul din Delfi, să răzbune moartea părintelui său.
68 Eriniile. Totuşi, comentatorii consideră textul dubios.
69 Pe zeul soarelui, cel care zămisleşte orice viaţă, Oreste îl numeşte aici părinte.
70 Peşte din adîncurile stîncoase ale coastelor Mediteranei, cu corpul alungit de şarpe, asemănător anghilei, putînd să atingă pîn^ă la un metru şi jumătate, vorace, agresiv, cauzînd muşcături dureroase şi a cărui carne era foarte preţuită de romani.
71 Corifeul îi vorbeşte cadavrului Clitemnestrei.
72 O creangă de copac, înfăşurată în lînă albă, era semnul suplicantului.
73 Despre Delfi, aşezarea sacră de pe muntele Parnas, se afirma că se află în mijlocul nu numai al Heladei, ci al întregului pămînt. într-adevăr, cînd Zeus a slobozit doi vulturi, unul de la răsărit şi celălalt de la apus, ca să descopere centrul lumii, aceştia s-au întîlnit la Delfi deasupra buricului terestru, *omphalos-vă,* reprezentat de o piatră conică.
74 Cele trei Gorgone, fiice ale unor divinităţi marine, locuind în extremul occident, aproape de tărîmul morţilor, erau închipuite cu capetele înconjurate de şerpi ; aveau colţi ca mistreţii, mîini de bronz şi aripi de aur ; ochii lor fulgerau priviri care împietreau orice fiinţă se întîmpla să le privească.
75 Eriniile, zeiţele a căror menire de căpetenie era să răzbune crima, erau asemuite adesea cu o ceată de oăţele urmă-rindu-l pe vinovat.

76 In afara stărilor de război, orice crimă, chiar şi aceea involuntară îl metamorfoza pe ucigaş într-o fiinţă respingătoare şi primejdioasă pentru oricine s-ar fi apropiat de el, deoarece pîngărirea, *miasma,* era molipsitoare. Ucigaşul

212

era un fel de ciumat, care contamina tot ceea ce atingea, chiar şi numai cu privirea, pînă cînd, datorită unei purificări rituale, devenea iarăşi o făptură obişnuită.

EUMENIDELE

1 Textual *Binevoitoarele,* nume dat prin antifrază Eriniilor.

2 In prolog, Pythia trasează istoria mitică a sacrei aşezări oraculare de la Delfi. Centru religios şi centru cosmic, adevărată *axis mundi,* cel mai influent sanctuar panhelenic, înainte de a deveni sălaşul lui Apolo, a găzduit alte divinităţi. Săpăturile arheologice au scos la iveală ruini de temple din perioada eroică. *Magna Mater,* zeitate străveche, identificată cu Glia, a lăsat pe coastele Parnasului o stranie amintire. După Eschil, mai întîi a profeţit acolo însăşi Gaia (Glia), urmată de fiica ei Themis, personificarea ideii de lege, de bună rînduială, apoi Phoibe. Oracolul era păzit de Python, şarpele fantastic. Ca să ajungă stăpîn asupra locului profetic, Apolo, venind de la Delos, insula naşterii saîe, a trebuit să ucidă balaurul şi a dobîndit, în felul acesta, epitetul de zeu pythian. Mai tîrziu, după ce a şezut el însuşi ca prezicător pe tripodul de aur, zeul a rîn-duit-o în scaunul oracular pe Pythia, o muritoare din Delfi, prin gura căreia nu a încetat să grăiască, legînd şi dezle-

, gînd destinele helenilor.

3 Phoibe (Strălucitoarea), copila Cerului şi a Pămîntului, i-a dat în dar lui Apolo, de aniversare, sanctuarul delfic; tot de la ea ar fi primit şi epitetul Phoibos (Strălucitorul).

4 Aproape de Marathon, în Attica, după o tradiţie ateniană.

5 Atenienii, al căror rege mitic Erichtonios era fiul lui Hephaistos.

6 Eroul eponim al cetăţii devenită faimoasă pentru oracolul său.

7 Pe lîngă Phoibos, în sanctuarul din munţii Fokidei, erau venerate şi alte divinităţi. Zeiţa Pallas îşi dobîndise dreptul la dreaptă cinstire deoarece, după unele tradiţii, îl călăuzise acolo pe Phoibos.
Era slăvită sub numele de *Pronaia,* adică „cea din faţa

213

templului", într-un lăcaş înălţat, într-adevăr, înaintea celui apolonic, cînd veneai la Delfi dinspre uscat.

8 O grotă la nord de Delfi. Nimfele, zeităţi ale izvoarelor, şuvoaielor, pîraielor, poienelor şi munţilor, făceau parte din alaiul lui Dionysos.

9 Alt nume al lui Dionysos, însemnînd Zgomotosul, Tunătorul. Zeul vinului, al beţiei şi al entuziasmului ocupa la Delfi un loc de seamă, alături de Apolo. Cu toate că era nemuritor, el pătimise felurite suferinţe, ca şi egipteanul Osiris şi getul Zamolxe ; se povestea că murise şi că înviase şi că mormîntul său se afla tocmai în „sfînta sfintelor" din templul lui Apolo, într-o încăpere subterană, neîngăduită credincioşilor, unde se găsea şi jeţul Pythiei.

10 Adoratoarele şi însoţitoarele lui Dionysos — la început numai doicele sale — celebrau riturile zeului în sînul naturii sălbatice, prin munţi prăpăstioşi — cum este de altfel şi Parnasul — mai ales noaptea, sub pîlpîirea torţelor, la muzica flautelor şi tamburinelor, transportate în ritmurile unor dansuri năucitoare, extenuante, pline de o nebunie „sacră" care le dădea iluzia unei fuzionări extatice cu natura divină a lui Bachos.

11 Rege al Thebei şi adversar al religiei dionisiace, sfîrtecat de Bachos şi de însoţitoarele sale pe muntele Kitheron; mitul a fost dezvoltat în tragedia lui Euripide, *Bachantele,*

12 Pîrîu izvorînd din peştera korykiană.

13 Regele trac din Salmydessos (Midia ?), avînd darul profeţiei, l-a folosit fără măsură şi a dezvăluit oamenilor intenţiile Cerului. Pentru această *hybris* zeii l-au pedepsit amarnic : a orbit şi Harpiile — monştri înaripaţi trimişi de Helios — îi răpeau zilnic bucatele, sau i le acopereau cu murdăriile lor, pe masa întinsă.

14 Eriniile, numite uneori — ca în trilogia lui Eschil — şi Eumenidele, adică Binevoitoarele (un epitet menit să le îndulcească, să abată mînia de la omul care le-ar rosti adevăratul nume, cel abominabil) sunt zeiţe violente, pe care romanii le-au identificat cu Furiile. Ele s-au născut, după Hesiod, din picăturile de sînge scurse în Glie (Gaia) cu prilejul castrării Cerului (Uranos); după Eschil ele suni fiicele Nopţii (Nyx) ; oricum, aparţin celor mai vechi divinităţi ale panteonului helenic. Aceste puteri primordiale nu se închină autorităţii zeilor din generaţia mai tînără,

214

dimpotrivă, însuşi Zeus trebuie să li se supună. Erau reprezentate ca fiinţe înaripate, cu şerpi împletiţi în păr sau încolăciţi în jurul membrelor, ţinînd în mîini torţe sau bice. Sălaşul lor se aflâ în Erebos, în Bezna infernală, sau în Tartaros, tărîmul cel mai adînc din Infern.

încă din poemele homerice se clarifică funcţia lor de căpetenie : pedepsirea crimelor, mai ales a paricidului. Ele ocrotesc rînduielile cetăţii şi reprimă depăşirea dreptei măsuri, care îl face pe om să uite condiţia sa de muritor. Eriniile îi opresc pe prezicători să le dezvăluie oamenilor în amănunt viitorul şi să-i scoată din incertitudinea

ontologică ; certitudinea trebuie să rămînă apanajul zeilor. Prin ele se exprimă credinţa profundă a spiritului helen într-o ordine universală ce se cuvine apărată de forţele anarhice. Esenţială rămîne însă menirea lor de pedepsire a criminalilor, deoarece omuciderea reprezintă o mînjire religioasă, primejduind grupul social în care a fost săvîr-şită. Ucigaşul este, de obicei, alungat în exil, pînă cînd i se îngăduie să îndeplinească ritualul de purificare. Adeseori însă victima este lovită de nebunie sau pur şi simplu distrusă.
15 Drama începută la Delfi, într-o atmosferă de pace şi seninătate, se va desfăşura de aci înainte între zei, deoarece Olimpienii sunt responsabili de crima lui Oreste. Ei i-au poruncit-o prin oracol, deci tot ei vor trebui să-l apere de urmărirea Eriniilor, zeiţe pentru care paricidul este inexpiabil.
16 Ghid *(pompaios)* şi ocrotitor atît al viilor (călători, negustori) cît şi al morţilor.
17 însuşi fiul lui Cronos îi protejează pe suplicanţi şi pe proscrişi, constituind în sensul acesta pildă şi justificare pentru oameni, care îl venerează, la rîndul lor, ca Zeus Hikesios (al Rugătorilor).
18 Concepţia grecilor despre tărîmul morţilor nu a fost niciodată unitară, chiar în cuprinsul unor opere ca poemele homerice, din care, deşi se desprind elementele unei teologii, aceasta este departe de a avea trăsături dogmatice. La Homer, lumea viilor şi a morţilor erau clar despărţite, în clipa supremă a fiecărui ins, îi zbura din gură, odată cu ultima răsuflare, şi ceea ce helenii numeau *eidolon,* adică imaginea, copia, idolul fără fiinţă materială, dar care

păstra conturul şi uneori chiar expresia defunctului. Acest dublu, de o altă natură decît a cărnii destrămate, suflet, duh, sau chip de umbră, se îndrepta spre porţile Nevăzutului (Hades) şi intra în împărăţia de unde nu mai era întoarcere. Totuşi, uneori, umbrele puteau fi evocate prin acte de magie şi atunci ele se înfiripau mai ales în visele şi mai rar • în trezia oamenilor, înfricoşîndu-i, pedepsindu-i, făcîndu-i să înţeleagă mai bine trecutul şi să „vadă" viitorul. Această concepţie, arhaică, influenţată apoi de misterii, orfism şi orientări filosofice, s-a răsfrînt şi în văzduhul cutremurat al tragediei. Apariţia „umbrelor" avea să fie folosită, cu efecte patetice, de la *Eumenidele* şi *Perşii* lui Eschil pînă la Shakespeare şi mai departe.
19 Eriniilor nu li se aduceau libaţii de vin, ci de apă amestecată cu miere, iar jertfele nu li se închinau decît noaptea, ca şi celorlalte divinităţi din tărîmul lui Hades.
20 Această indicaţie de mişcare, ca şi cele cîteva care urmează pînă la "„dublu mormăit şi strigăt" există ca atare în manuscrisele bizantine. Restul indicaţiilor din această versiune a trilogiei aparţine traducătorului.
21 Prezenţa paricidului Oreste în templul delfic a contaminat şi lăcaşul zeului de miasmă. In caz de crimă, teama religioasă de contaminare, de impurificare, îşi găsea la Atena expresia într-o anumită procedură : rudele victimei, înainte de a depune plîngere în faţa arhontelui, proclamau împotriva criminalului interdicţia de a se mai arăta în temple şi în agora, pentru a se evita contactul molipsitor cu ceilalţi.
22 O lege străveche, căruia sunt obligaţi să i se supună chiar şi Olimpienii, prescrie fiecărui zeu să-şi îndeplinească numai propria menire. Uzurparea prerogativelor sau încălcarea domeniului de acţiune al altor divinităţi este o manifestare de *hybris,* condamnabilă atît la muritori cît şi la nemuritori. Crimele nu sunt de competenţa Olimpienilor ; pedepsirea lor este rezervată Eriniilor. Apolo, ocretindu-l pe Oreste, *a* încălcat divina împărţeală.
23 Răzbunarea unei crime este implacabilă, fie că o înfăptuiesc Eriniile, fie celelalte duhuri din Infern,
24 Hera, amintită aici în ipostaza de *Teleia* („cea care duce nunţile la bun sfîrşit"), şi Zeus erau ocrotitorii căsătoriei.

25 Alt nume al Afroditei, derivînd de la Kypros (Cipru), insulă în care zeiţa dragostei era obiectul unui cult particular de influenţă asiatică, mai cu seamă în templul de la Paphos.
26 Pallas este în general un epitet ritual, solemn, al zeiţei Atena, numită adeseori Pallas-Atena.
27 Hades este închipuit aici ca un verificator de conturi atoate-văzător, care înscrie faptele şi gîndurile oamenilor, în vederea inevitabilei judecăţi.
28 Intre scena precedentă de la Delfi şi cea desfăşurată acum la Atena s-a scurs o bună bucată de vreme, poate cîteva luni, în care Oreste s-a purificat prin suferinţă şi prin-tr-un sacrificiu expiatoriu. Vărsarea de sînge nu putea fi spălată decît prin jertfă de sînge.
29 Unul din epitetele Atenei este *Tritogeneia;* pentru explicarea acestuia, tradiţia susţinea că zeiţa s-a născut pe malurile fluviului Triton din Libia (Africa), care unea lacul Tritonis cu Mediterana.
30 Cîmpul teribilei bătălii dintre zei şi giganţi, localizat în peninsula Chalkidica (Macedonia).
31 Jurisdicţia Eriniilor se întinde atît asupra criminalilor vii, cît şi asupra celor din lumea umbrelor. In versurile următoare se afirmă iarăşi legea talionului : uciderea Clitem-nestrei nu poate fi răscumpărată decît prin sacrificarea lui Oreste.
32 Titanida Leto (Latona) i-a născut pe „gemenii lui Zeus", Apolo şi Artemis.
33 Din sîngele jertfelor ce li se închină.
34 Straiele albe, de sărbătoare, aparţineau cultului zeilor Olimpieni. Negrul era culoarea divinităţilor infernale.
35 Ares, zeul lacom de sînge, încorporează pornirea ucigaşă, exercitată în cazul acesta nu asupra duşmanilor pe cîmpul de luptă, ci asupra rudelor, în casă. De aceea Corul vorbeşte despre un Ares domestic, îmblînzit, civilizat, însă nu mai puţin criminal.
36 Eriniile se denumesc pe ele însele *Semnai,* un epitet ritual folosit la Atena, care înseamnă, de fapt, Augustele (cele ce inspiră veneraţie, respect, teamă).
37 Comentatorii recunosc aici o influenţă orfică, „mlaştina", „smîrcul" exprimînd regiunea din Hades rezervată celor neiniţiaţi în misterii.

38 Se pare că este vorba de promontoriul Sigeion, în Asia Mică, (Troada), la intrarea în strâmtoarea Helespont,

teritoriu pe care atenienii şi l-au disputat cu mytilenienii, pînă în vremea lui Pisistrate (secolul VI) ; aceasta l-a cucerit definitiv pentru cetatea zeiţei Pallas.

39 Denumire pentru atenieni, după faimosul rege legendar al Atticei.

40 Un fel de cuirasă sau scut din piele de capră, făcînd parte,
împreună cu lancea şi coiful, din însemnele Pallas-Atenei. Caii puternici din versul următor, înhămaţi la carul fantastic al egidei sunt înseşi vînturile.

41 Lumea subterană a lui Hades.

42 Regele Lapiţilor tesalieni era considerat de Eschil, care a scris şi o tragedie *Ixion,* drept întîiul criminal şi totodată întîiul suplicant. După ce s-a căsătorit cu fiica lui Deioneus, a refuzat să-i dea socrului preţul făgăduit înainte de nuntă în schimbul soţiei şi l-a ucis, aruncîndu-l într-o groapă plină cu cărbuni aprinşi. Drept urmare a înnebunit. Dintre toţi zeii doar lui Zeus i-a fost milă de Ixion şi a consimţit să-l purifice şi să-i redea sănătatea. Insă el s-a dovedit nerecunoscător, îndrăgostindu-se de Hera şi încercînd s-o siluiască. Dar Zeus prevăzuse nelegiuirea şi plăsmuise un nor cu înfăţişarea zeiţei. Ixion s-a unit cu această fantomă, dînd naştere rasei centaurilor. Zeus l-a condamnat, legîndu-l de o roată în flăcări, pe care a lansat-o să se învîrtă de-a pururi în spaţiu.

43 Atena exprimă, nuanţat, ideea că un judecător individual, fie muritor, fie zeu, nu este în măsură să decidă în cauza lui Oreste, ci doar — aşa cum va arăta mai departe — o instanţă colectivă, un tribunal.

44 Probele şi mărturiile în procesele criminale se depuneau sub prestare de jurămînt.

45 Eriniile, plăsmuiri din prima generaţie divină, erau apărătoarele dreptului arhaic (în virtutea căruia, în materie de crimă, ispăşirea, cu pronunţat caracter ritual, însemna „sînge pentru sînge") faţă de noul sistem juridic întemeiat pe ordine şi raţiune, reprezentat de Apolo, fiul lui Zeus Olimpianul. Din punctul de vedere al Eriniilon care apărau stabilitatea familiei, crima cea mai abominabilă este paricidul şi ea nu poate fi ispăşită prin sacrificii purifi-
catoare.

218

46 De la *mainomai,* a înnebuni; femei cuprinse de entuziasmul şi furia delirantă a cultului dionisiac. Eriniile Corului se numesc pe ele însele Menadele adică Smintitele, Zăludele.

47 Chiar şi în ordinea divină, cu atît mai mult în cea socială, trebuie să domnească măsura şi nu capriciile, extrava-ganţele şi ne-legiuirile puterii.

48 In ultimele două strofe este afirmată iarăşi apăsat o idee scumpă lui Eschil, anume, că îmbogăţirea, mai ales cea izbutită repede şi pe căi dubioase, reprezintă o gravă *hybris,* care duce la pieirea nesăbuitului, concretizată aici prin frumoasa imagine a corăbiei ce se sfărîmă de stînca submarină.

49 Tirenienii, adică etruscii, locuitorii Tireniei (Etruriei) erau, după unii, inventatorii trompetei. Trompeta cunoscută sub denumirea de tireniană era un instrument lung, cu pavilionul răsucit (A. J. Reinach).

50 La lupte, care se desfăşurau în trei runde, era declarat învingător cel care îşi culca de trei ori adversarul la pămînt.

51 Apolo se prezintă pe sine ca un intermediar între voinţa lui Zeus şi sorţile muritorilor.

52 Amazoanele alcătuiau un trib de fecioare războinice, locuind pe coastele răsăritene ale Heladei şi în Asia Mică. Ele îşi tăiau sînul drept, ca să poată trage mai bine cu arcul.

53 Părere comună cu o teorie fiziologică a lui Anaxagoras.

54 Pallas Atena s-a născut gata înarmată din capul lui Zeus.

55 Atenienii, -după numele unuia dintre strămoşii mitici, tatăl lui Tezeu.

56 Areopagul a fost prima instituţie juridică ateniană întemeiată pe colina lui Ares *(Areios-pāgos)* pentru a da hotărîri în cazurile de omucidere. Versurile se referă, mai departe, la un episod obscur din războiul mitic dintre atenienii, conduşi de Tezeu, şi Amazoane. Instalarea trupelor de Amazoane pe Areopag pare să fie inspirată mai degrabă din războaiele medice cînd, în anul 480, perşii au asediat Acropola.

57 Se considera că sciţii şi dorienii din Pelopones sunt înzestraţi, în mod exemplar, cu simţul dreptăţii şi că au instituţiile cele mai bine întocmite.

219

60

61

58 Basileu tesalian, fiul lui Creteus şi tatăl lui Admet. In preajma morţii sale, Apoio a înşelat Moirele (Parcele), îmbătîndu-le cu vin, şi a obţinut de la ele învoirea ca în locul lui Pheres să moară o altă persoană. Alcesta, soţia lui Admet, primeşte să se substituie socrului său şi să descindă în lumea lui Hades. Subiectul este tratat, de Euripide, în tragedia *Alcesta.*

59 Apolo a fost silit — drept ispăşire pentru uciderea Ciclopilor — să slujească la un muritor. Astfel a intrat ca păstor la curtea lui Admet, care s-a dovedit a fi un stăpîn generos.

Pallas a fost zeiţa fecioară prin excelenţă.

Aluzie străvezie la tratatul dintre Argos şi Atena din anul 461. După unii, Eschil, avînd în vedere implicaţiile acestei alianţe, a mutat capitala Atrizilor de la Mykene unde fusese în fapt — după cum au dovedit mai tîrziu şi descoperirile arheologice ale lui Heinrich Sehliemann — la Argos.

62 Templul Erechteion pe Acropole, închinat regelui ctitor al cetăţii, lui Erechteu, celui născut de Gaia. După Mazon ar fi vorba despre însăşi cetăţuia Acropolei, sediul vechilor regi ai Atenei.

63 Puterea binecuvîntată a Eriniilor — ca şi a altor divinităţi ale pămîntului — urmează să asigure belşugul recoltelor, turmelor de animale şi ale vlăstarelor omeneşti.

64 Corul se referă la minele de argint ale Atticei, una din bogăţiile statului, considerată dar al zeilor. ■ :
65 Ca şi Eriniile, Moirele sunt fiicele Nopţii, zămislite la începuturi, fără tată.
66 Cel care ocroteşte adunările publice (de la *agora)* în care se luau deciziile politice şi judiciare şi, bineînţeles, se ţineau discursuri.
67 Poetul ia poziţie împotriva războiului civil, care sleieşte ţara. Legea talionului, în virtutea căreia familia victimei trebuia să se răzbune asupra ucigaşului, întreţinea un lanţ de vendete şi ducea la istovirea cetăţii. Era firesc ca statul să preia sarcina pedepsirii vinovaţilor, prin tribunalul penal instalat de Areopag, care în timpul lui Eschil pronunţa sentinţe în cauzele de crimă cu premeditare.
68 Alt rege legendar al Atticei, fiu — ca şi Erechteu — al Gliei.
69 Se pare că procesiunile cu torţe făceau parte din cultul atenian al Eriniilor. Acestea, venerate mai degrabă ca zeiţe binevoitoare *(Eumenides),* şi ca redutabile, auguste *(Semnai),* aveau un sanctuar într-o crăpătură adîncă, la poalele Areopagului.
70 Fruntea, elita ţării. Din sacrul cortegiu alcătuit aici rezulta că făceau parte mai cu seamă femeile.
71 Atît tăcerea, cît şi chiotul prelung despre care cîntă Alaiul reprezintă momente rituale. O asemenea ceremonie se desfăşura anual la Atena, noaptea, în reculegere, la lumina torţelor.
72 Alaiul face elogiul păcii încheiate între Erinii şi atenieni şi, mai deasupra lor, între Zeus şi Soartă. Ordinea veche, necruţătoare a Moirei şi a Eriniilor, şi ordinea nouă, mai raţională a Olimpienilor, au fost împăcate pe Areopag, de o instanţă mai mult omenească decît divină.